JOHN F.KENNEDY LIBRARY
PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY
PATTANI THAILAND

การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

The Adjustment of Durian Farmers under Thailand 4.0 Model in Sai Khao Sub-district, Khok Pho District, Pattani Province

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ซูไรดา สะนิ
Suraida Sani

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Social Development Administration
Prince of Songkla University
2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
ผู้เขียน นางสาวซูไรดา สะนิ
สาขาวิชา การบริหารการพัฒนาสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....
(ดร. วันพิชิต ศรีสุข)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. สมยศ ทุ่งหว้า)

.....กรรมการ
(ดร. วันพิชิต ศรีสุข)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อาหวัง ล่านุ้ย)

.....กรรมการ
(ดร. ชาคร ประพรหม)

Prince of Songkla University Pattani Campus

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม

.....
(ศาสตราจารย์ ดร. ดำรงศักดิ์ ฟ้ารุ่งสาง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยฉบับนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ดร.วันพิชิต ศรีสุข)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....ซูไรดา สะนิ.....

(นางสาวซูไรดา สะนิ)
นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....ซูไรดา สะนิ.....

(นางสาวซูไรดา สะนิ)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์ การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
ผู้เขียน นางสาวซูไรดา สะนิ
สาขาวิชา การบริหารการพัฒนาสังคม
ปีการศึกษา 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร 2) ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งหมด 18 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร ดังนี้ เกษตรกรใช้แรงงานในครอบครัว ใช้เงินทุนของตนเอง มีอุปกรณ์จำเป็นพื้นฐาน มีระบบจัดการดูแลสวน ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกล มีการรวมกลุ่มขายผลผลิต ขวัญและกำลังใจขึ้นอยู่กับราคาทุเรียน และได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียน ประกอบด้วย 1) เกษตรกรสามารถเป็นวิทยากรและให้คำแนะนำปรึกษาให้กับคนที่สนใจได้ 2) สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่และสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ต 3) มีการนำทุเรียนที่เหลือจากการขายมาแปรรูปเป็นทุเรียนกวน 4) มีความรู้และได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์ 5) มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพและลดการใช้ปุ๋ยเคมี และ 6) มีการสืบทอดพื้นที่ทำเกษตรและอาชีพเกษตรจากบรรพบุรุษ ส่วนประเด็นที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ เกษตรกรนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิชาการร่วมกันในการทำเกษตร มีคิดค้นนวัตกรรมใหม่ คือ หมวกทุเรียน (อุปกรณ์ป้องกันศัตรูพืช) มีการลดต้นทุนการผลิตและแรงงาน มีการเพิ่มช่องทางการตลาด คือ ตลาดออนไลน์และเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว และสามารถเป็นรายได้หลักของครัวเรือน และ 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ เกษตรกรยังไม่มีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในกระบวนการผลิต เนื่องจากต้องใช้ต้นทุนสูง มีการลดความเสี่ยงจากปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยการปลูกพืชที่หลากหลายและมีอาชีพเสริม และเกษตรกรมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศอยู่เป็นประจำ

3. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ดังนี้ เกษตรกรควรเข้าถึงนักวิจัยด้านการเกษตรมากขึ้น เกษตรกรควรนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และวิชาการมาปรับใช้ในการทำเกษตร เกษตรกรควรรักษาชื่อเสียงทุเรียนทรายขาว โดยการนำเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เข้ามาร่วมในการพัฒนา เกษตรกรต้องสร้างกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้รับมาตรฐาน และเกษตรกรต้องมีการลดใช้ปุ๋ยเคมีและควรใช้ปุ๋ยชีวภาพ

Thesis Title	The Adjustment of Durian Farmers under Thailand 4.0 Model in Sai Khao Sub-district, Khok Pho District, Pattani Province
Arther	Miss Suraida Sani
Major Program	Social Development Administration
Academic Year	2018

ABSTRACT

The objective of this study were to: 1) explore durian orchard managerial administration of farmers in Sai Khao sub-district, Khok Pho district, Pattani province; 2) analyze factors having influence on adaptation of the farmers; and 3) propose guidelines for adaptation of the farmers under Thailand 4.0 model. In-depth interview and focus group discussion were conducted with 18 farmers.

Results of the study revealed that the informants used household workforce and their own capital for durian orcharding. They had basic orcharding equipment, orchard management system, and farm machinery. They formed a group for selling durian yields and their morale depended on durian price. Besides, they perceived news or information continually. Factors having influence on adaptation of the informants under Thailand 4.0 model included 2 aspects. First, qualifications of durian farmers. It included the following: 1) the informants could be a resource person and they could give suggestions to interested persons: 2) the informants cold access data provided by concerned personnel and they could use computer; 3) they durian surplus was processed for selling; 4) the informants gained knowledge form training about GAP/GMP standards and organic agriculture; 5) the informants used bio-fertilizer and reduced chemical fertilizer using; and 6) the informants inherited durian orchard and agricultural occupation. Second, internal and external factors. Internal factor included the application of local wisdoms and academic knowledge to durian orcharding; new innovation (an equipment preventing pests and insects); production cost reduction; and marketing channel adding (online market) and open garden for tourism. External factor included lack of new technology for production process due to high production cost; reduction of risks occurred from mono cropping; diverse plant variety growing and supplementary career; and regular perception about the climate.

The following were guideline for adaptation of the informants: 1) durian farmers should approach researchers on agriculture; 2) durian farmers should make use of local wisdoms, local scholars, and academic knowledge for durian orcharding; 3) durian

Prince of Songkla University Pattani Campus

farmers should keep reputation of Sai Khao durian by encouraging young smart farmers to participate in development; 4) durian farmers should create standardized agricultural yield production process; and 5) durian farmers must reduce chemical fertilizer using and use bio-fertilizer instead.

Prince of Songkla University
Pattani Campus

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ดร.วันพิชิต ศรีสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น ชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ และคอยให้กำลังใจ กระตุ้นพลังความคิด ความมุ่งมั่นให้ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจเป็นอย่างยิ่งและจะระลึกถึงความกรุณานี้ตลอดไป

ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สมยศ ทุ่งหว้า ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ อาหวัง ล่านุ้ย และดร. ชาคร ประพรหม คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ยอมเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอันทรงคุณค่าต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน และคณาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่กรุณาให้แนวคิด และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์

ขอขอบคุณ นางฟาตีมีะ สลำยาตี นายสาและ สลำยาตี และเกษตรกรสวนทุเรียน ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ทั้ง 18 ท่าน ที่กรุณาเสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ ครอบครัวของข้าพเจ้าโดยเฉพาะ นายรอฮิง สะนิ และนางยีระ ยีสะอุ ซึ่งเป็นบิดาและมารดาที่คอยห่วงใย เป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ของข้าพเจ้าทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือในการค้นหาข้อมูล และเป็นกำลังใจเสมอมา

คุณประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่บิดา มารดา ครูอาจารย์และสถาบันการศึกษาที่ได้ประสิทธิประสาทวิชา มีส่วนร่วมในการวางรากฐานการศึกษาอบรม ให้การสนับสนุนผู้วิจัย และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะอำนวยประโยชน์แก่เกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว และผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ซูไรดา สะนิ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(7)
กิตติกรรมประกาศ	(9)
สารบัญ	(10)
สารบัญตาราง	(12)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่	
1 บทนำ	
ที่มาและความสำคัญ	1
คำถามการวิจัย	4
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี	7
แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว	11
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	16
โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
กรอบแนวคิดในการวิจัย	42
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
ผู้ให้ข้อมูลหลัก	44
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	44
การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	46
การเก็บรวบรวมข้อมูล	46
การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล	47
การวิเคราะห์ข้อมูล	47
การนำเสนอผลการศึกษา	48
4 ผลการวิจัย	
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร	51
ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี	52
ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0	61

Prince of Songkla University Pattani Campus

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ส่วนที่ 4 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 82

5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย 87

อภิปรายผล 97

ข้อเสนอแนะ 107

บรรณานุกรม **108**

บุคลานุกรม **111**

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ 113

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ 115

ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 117

ภาคผนวก ง ภาพประกอบการเก็บข้อมูล 125

ภาคผนวก จ ประวัติผู้เขียน 132

Prince of Songkla University Pattani Campus

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง

1 จำนวนหมู่บ้านและประชากร 9
2 คุณสมบัติ ตัวบ่งชี้ ตัวอย่างพฤติกรม ของ Smart Farmer 28
3 สรุปวิธีการดำเนินการวิจัย 49
4 สรุปการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี 59
5 สรุปคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ของเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี 69
6 สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 78
7 สรุปแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 85

Prince of Songkla University
Pattani Campus

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

ภาพ

1 กรอบแนวคิดการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี 43
2 การปลูกทุเรียนมีระยะห่างของต้น 10×10 เมตร 54
3 การให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ 55
4 นวัตกรรมใหม่ของเกษตรกร คือ หมวกทุเรียน (อุปกรณ์ป้องกันศัตรูพืช) 64
5 ภาพประกอบการเก็บข้อมูล 125

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยมีศักยภาพสูงด้านการผลิตทุเรียน โดยมีตลาดภายในประเทศเป็นแหล่งรองรับผลผลิตสำหรับการส่งออกในรูปของผลไม้สด แม้จะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่ก็มีความซับซ้อนมากกว่าจำหน่ายภายในประเทศ มีปัจจัยและข้อจำกัดมากมายที่ผู้ผลิตและผู้ประกอบการส่งออกอยู่ในภาวะที่เสี่ยงมาก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูงเป็นสิ่งจูงใจที่ผู้ผลิตและผู้ส่งออกจึงขวนขวายแนวทางดำเนินการให้ได้ดีที่สุด (หิรัญ หิรัญประดิษฐ์, สุชวัฒน์ จันทรปรรณิก และเสริมสุข สลักเพ็ชร, 2542, น. 1) ทุเรียนเป็นไม้ผลที่ออกดอกติดผลตามฤดูกาล มีช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดสั้นเพียง 2-3 เดือนต่อปี การกระจายของปริมาณผลผลิตไม่สม่ำเสมอตลอดช่วงฤดูกาลผลิต ผลผลิตมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ ออกสู่ตลาดพร้อมกันในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพียง 2-3 สัปดาห์เท่านั้น ทำให้ราคาของผลผลิตทุเรียนแตกต่างกันมาตลอดฤดูกาลผลิต (ชมภู จันที และคณะ, 2556) ทุกวันนี้ทุเรียนไทยยังเป็นผลไม้เนื้อหอมที่สามารถทำเงินให้กับชาวสวนและนำเงินตราเข้าประเทศได้ปีละกว่าหมื่นล้านบาท แต่ในอนาคตอีก 3-4 ปีข้างหน้า ปริมาณผลผลิตที่จะเพิ่มขึ้นอีกมากในช่วงระยะ 4-5 ปีมานี้ ถือว่าเป็นยุคทองของชาวสวนทุเรียนไทย จากความแรงของราคาเฉลี่ยทุเรียนทั้งปีที่ราคาดีต่อเนื่องเมื่อปี พ.ศ. 2559 เป็นปีที่เกิดภัยแล้งรุนแรงทั่วประเทศทำให้ราคาทุเรียนสูงมากหากทุเรียนเกรดส่งออกราคาที่ชาวสวนขายได้เฉลี่ย กิโลกรัม 90 บาท ยิ่งทำให้ชาวสวนทั้งมืออาชีพและชาวสวนรายใหม่ ๆ สนใจอยากจะเข้ามาทำสวนทุเรียนกันมากขึ้น ทั้งการขยายพื้นที่ในแหล่งเดิมและนอกพื้นที่เดิมกันอย่างคึกคัก (วรรณภา เสนาดี และปกป้อง ป้อมฤทธิ์, 2560, น. 60)

ความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตของไม้ผลที่ปลูก ตำแหน่งที่ตั้งสภาพแวดล้อม ทั้งภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ดิน และแหล่งน้ำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทำเลที่ตั้งสวน ล้วนแต่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตของไม้ผลที่ปลูก หากปัจจัยเหล่านี้มีความเหมาะสมก็จะทำให้งานผลิตเป็นไปอย่างสะดวกไม่พบอุปสรรค และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในงานผลิตจะตกต่ำ เนื่องจากไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยดัดแปลงสภาพแวดล้อม หากทำเลที่มีความเสี่ยงในเรื่องภัยธรรมชาติหรือมีโอกาสได้รับมลพิษ แม้ที่ดินนั้นจะมีราคาต่ำก็แค่หลีกเลี่ยง เพราะอาจจะเกิดปัญหาของการดำเนินงานผลิตได้ในอนาคต (กวิศร์ วานิชกุล, 2546, น. 92) ในส่วนพื้นที่ตำบลทรายขาวจัดได้ว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่งซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานมาก หมู่บ้านในตำบลทรายขาวมีทั้งหมด 6 หมู่ สภาพทั่วไปเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีเนื้อที่โดยประมาณ 44,130 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มมีแนวเทือกเขาสันกาลาคีรีเชื่อมเขตจังหวัดยะลา ปัตตานี และสงขลา มีทรัพยากรทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก และมีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีพื้นที่ทำสวนมากที่สุด โดยมีพื้นที่ทำสวนทั้งหมด 11,506 ไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว, 2560) ทั้งนี้ตำบลทรายขาวมีพื้นที่ปลูกไม้ผลมากที่สุดของอำเภอโคกโพธิ์ คือ 1,502 ไร่ และมีพื้นที่ปลูกทุเรียน 445 ไร่ (สัมภาษณ์คุณเกษียร อุดมละบุล, 2561)

ทุเรียนทรายขาวดั้งเดิมมาจากเมืองนนทบุรี เมื่อ 70 กว่าปี มีเกษตรกรของตำบลทรายขาวได้มีโอกาสไปเรียนรู้วิธีการทาบกิ่งเพื่อขยายพันธุ์ทุเรียนที่เมืองนนทบุรี และได้นำพันธุ์ทุเรียนดังกล่าวใส่หม้อทะนน (หม้อดิน) เพื่อมาปลูกยังพื้นที่ทรายขาว และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งคุณจรัส บุญตามช่วย หนึ่งในเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาวได้เล่าถึงต้นกำเนิดของทุเรียนทรายขาว ในตำบลทรายขาวมีทุเรียนหลากหลายสายพันธุ์ ได้แก่ หมอนทอง ก้านยาว ชะนี ลวงทอง ชายมะไฟ กบเล็บเหยี่ยว ฉัตรสีนาค ชมพูศรี พันธุ์ทุเรียนที่ขึ้นชื่อของทุเรียนทรายขาว คือ พันธุ์หมอนทอง การเติบโตของต้นทุเรียนเป็นเพราะมาเติบโตในลักษณะพื้นที่และอากาศที่อุดมสมบูรณ์ของเทือกเขาสันกาลาคีรี ทำให้ดินมีแร่ธาตุ และมีกำมะถันสูง ส่งผลให้ไม้ผลที่เพาะปลูกในพื้นที่มีรสชาติดีและมีความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งเดิมทุเรียนพันธุ์หมอนทองเปลือกจะหนาประมาณ 2 เซนติเมตร คือ ถ้าทุเรียนหนึ่งลูก 5 กิโลกรัม เนื้อทุเรียนจะประมาณ 1 กิโลกรัม แต่เมื่อมาปลูกที่ทรายขาวด้วยสภาพพื้นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ทุเรียนจะมีพัฒนาการจนปัจจุบันทำให้เปลือกทุเรียนพันธุ์หมอนทองเหลือเพียง 2 มิลลิเมตร คือ ถ้าทุเรียนหนึ่งลูก 5 กิโลกรัม เป็นเนื้อทุเรียนประมาณ 4 กิโลกรัม ส่วนเนื้อทุเรียนมีความละเอียดเนื้อนุ่มและกลิ่นไม่ฉุน (สัมภาษณ์คุณจรัส บุญตามช่วย, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับกวิศน์ วานิชกุล (2546, น. 93) กล่าวถึง การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของการปลูกไม้ผลอันประกอบด้วย ดินและสภาพภูมิอากาศนั้นมีการผันแปรไปได้ขึ้นกับต้นกำเนิดทางธรณีวิทยา ที่ตั้ง และระดับความสูงของพื้นที่การปรับตัวของไม้ผล คือการที่สามารถดำรงชีวิตและให้ผลผลิตได้ในสภาพแวดล้อมที่ผันแปร การปรับตัวได้วิธีการก็คือ การที่สามารถจะให้ผลผลิตได้ผลในเชิงการค้า ประโยชน์ของการปรับตัวได้ก็คือ จะมีเพิ่มมากขึ้นและมีพื้นที่ช่วงเวลาที่ผลผลิตออกสู่ตลาดให้กว้างขวางและยาวนานขึ้น ซึ่งความสำคัญของทัศนคติของชุมชนรอบทำเลที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีการผลิตแบบเดียวกันและชุมชนเมืองมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ย่อมส่งผลดีต่อการดำเนินธุรกิจและอาจจะมีการรวมกลุ่มขายผลผลิตเพื่อต่อรองให้ได้ราคาดีขึ้น

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งเป็นไปในอัตราเร่งที่มากขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตข้างหน้า ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่รุดหน้าอย่างไม่หยุดยั้งจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมากกว่าในอดีตที่ได้เกิดขึ้นในหลายประเทศนับเป็นบทเรียนสำคัญที่บ่งบอกให้รู้ว่าเมื่อใดที่ประเทศไม่มีการเตรียมความรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ปัญหาในแง่มุมต่าง ๆ ย่อมเกิดขึ้นอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ประเทศใดที่มีการเตรียมความพร้อมได้มากกว่าย่อมสามารถเผชิญและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพทันท่วงที (วิภาส ทองสุทธิ์, 2551, น. 1)

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเดินเข้าสู่ยุค 4.0 โดยประเทศไทยได้เริ่มพัฒนาจากยุค 1.0 คือ การใช้แรงงาน ส่วนยุค 2.0 คือ การนำเครื่องจักรกลขนาดเบามาใช้ในการผลิตยุค 3.0 เป็นการใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่และยุค 4.0 เป็นการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ และการดำรงชีวิต การจะพัฒนาประเทศไทยสู่ยุค 4.0 จึงเป็นการขับเคลื่อนร่วมกันตั้งแต่ 3.0 2.0 และ 1.0 เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตเพื่อให้มีรายได้มากขึ้น ทั้งนี้ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทั้งประเทศ ซึ่งพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี (2560) ได้กล่าวถึง การขับเคลื่อนโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในภาคใต้ เป็นเป้าหมายของคนไทยและประเทศไทยที่จะไปถึงอนาคต ซึ่งคนไทยทุกคนจำเป็นต้องช่วยกันและร่วมมือกันทำงานให้ไปถึงเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่อยู่ในวัยกำลังศึกษาในวันนี้ ซึ่งจะเป็นผู้ที่อยู่ในยุคของไทยแลนด์ 4.0 ทั้งนี้

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาลที่จะเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยจากรูปแบบเดิมไปสู่รูปแบบใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง เป็นประเทศที่มีรายได้สูงกระจายไปสู่ทุกภาคส่วน โดยเปลี่ยนโมเดลเศรษฐกิจเป็น “ทำน้อย ได้มาก” ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม มุ่งสร้างสังคมคุณภาพ และมุ่งสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้านวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรแบบสมัยใหม่ เน้นเรื่องการบริหารจัดการและการนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้มากยิ่งขึ้น รัฐบาลมีแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยมุ่งเน้นการใช้แนวทางพลังประชารัฐ คือ การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ชุมชน จังหวัด สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา และใช้ความได้เปรียบของประเทศไทยในความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ตลอดจนยึดหลักการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน และเชื่อมไทยสู่ประชาคมโลก ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560, น. 3) ได้กล่าวถึงภาคเกษตรปัจจุบันเป็นภาคการผลิตหนึ่งที่มีความสำคัญคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 8 ของ GDP ของประเทศ ประชากรของประเทศที่อยู่ในภาคเกษตรมีถึง 25.07 ล้านคน ในปี 2558 หรือคิดเป็นร้อยละ 38.14 ของประชากรทั้งประเทศ (65.73 ล้านคน) ซึ่งต้องมีการปรับตัวรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากบริบทภายนอกและภายในประเทศด้วย

การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เป็นการปรับตัวของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer) เกษตรกรจำนวนมาก ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตเชื่อมโยงไปจนถึงการแปรรูปและการตลาด การขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการใช้ปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะปุ๋ยเคมี สารเคมีการเกษตร ทำให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิต ดังกล่าวมากเกินความจำเป็น นอกจากทำให้ต้นทุนการผลิตสูงแล้ว ยังก่อให้เกิดการตกค้างของสารพิษ ในผลผลิตการเกษตร ส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในระยะยาว อีกทั้งยังทำให้ดินเสื่อมโทรม ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง การพัฒนาการเกษตรให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน ต้องอาศัย “เกษตรกร” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ดังนั้น การปรับตัวของเกษตรกร จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เป้าหมาย การพัฒนาการเกษตรของประเทศบรรลุผลสำเร็จได้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการพัฒนา เกษตรกรเป็น Smart Farmer ที่มีความพร้อมทั้งในแง่องค์ความรู้ด้านการผลิต การตลาด มีการนำเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีการปฏิบัติที่ดีมาใช้ผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ที่เหมาะสมในการพัฒนาการเกษตร โดยคำนึงถึงคุณภาพมาตรฐานและปริมาณความต้องการของตลาด รวมถึงความปลอดภัย ต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ (แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2565, 2559, น. 33) “Smart Farmer” คือการเน้นแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ โดยการพัฒนาที่ตัวเกษตรกรในการเพิ่มองค์ความรู้ ซึ่งหากสัมฤทธิ์ผลจริงจะมีคุณประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกระทรวงพาณิชย์ในการดูแลด้านปลายน้ำของสินค้าเกษตร โดยเฉพาะการลดต้นทุนและเพิ่มคุณภาพมาตรฐานการผลิตและมาตรฐานสินค้า ที่มี

ความสัมพันธ์กับการทำตลาดสินค้าเกษตร ทั้งนี้เป็นเพราะต้นทุนที่ต่ำลงจะเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันด้านราคาให้กับสินค้าเกษตรไทย เนื่องจากในปัจจุบันสินค้าเกษตรหลายประเภทกำลังประสบปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตสูงและผลผลิตต่อไร่ต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง นอกจากนั้นประเด็นเรื่องการเพิ่มคุณภาพมาตรฐานการผลิตและมาตรฐานสินค้าก็มีนัยสำคัญ เนื่องจากสอดคล้องกับเป้าหมายของไทยในการมุ่งเน้นทำการตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพ ซึ่งแข่งขันด้วยคุณลักษณะพิเศษเฉพาะ ที่ทำให้ผู้บริโภคเต็มใจซื้อสินค้าในราคาที่สูงกว่า (ฤทัยชนก จริงจิตร, 2556, น. 7)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร พร้อมทั้งศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เพื่อให้เกษตรกรสวนทุเรียนสามารถปรับตัวการดำเนินชีวิตในการทำการเกษตรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างก้าวทันโลกและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลหรือสนับสนุนเกษตรกรสามารถนำข้อมูลไปปรับใช้ประกอบการวางแผนนโยบายและพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

คำถามการวิจัย

1. การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นอย่างไร

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เป็นอย่างไร

3. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ควรเป็นรูปแบบใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

Prince of Songkla University Pattani Campus

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยการบริหารจัดการสวนทุเรียน ในพื้นที่ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง หรือเกษตรกรที่มีความสนใจด้านการบริหารจัดการสวนทุเรียน สามารถนำข้อมูลไปปรับใช้ในการบริหารจัดการสวนไม้ผลของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่

2. ผลการวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเกษตรกรสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ประกอบการวางแผนและการบริหารส่งเสริมเกษตรกรต่อไป

3. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเกษตรกรสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนนโยบาย และพัฒนาเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
   การวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยในพื้นที่ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา
   ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2560–เดือนธันวาคม พ.ศ.2561

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก
   ผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งหมด 18 คน การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจงจากเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน 10 ปีขึ้นไป โดยเลือกเก็บข้อมูลกับเกษตรกรที่ยินดีให้ข้อมูล จำนวน 18 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและพบว่าเป็นตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในพื้นที่ที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนอย่างดี โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 8 คน

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา

   4.1 ศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรในการบริหาร 8 M's ประกอบด้วย แรงงาน เงินทุน วัสดุ การจัดการ เครื่องจักรกล การตลาด ขวัญและกำลังใจ และข้อมูลข่าวสาร

   4.2 ศึกษาคุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ด้านเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer คือ เกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยประกอบด้วย (1) เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (2) เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ (3) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (4) ความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (5) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ (6) ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย (1) การปรับตัวภายใน ได้แก่ แรงงาน ทุน การตลาด ความรู้ และความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และ (2) การปรับตัวภายนอก ได้แก่ เทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ และเศรษฐกิจ

4.4 เสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เพื่อให้เกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ดังนี้ (1) ด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (2) ด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ (3) ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (4) ด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (5) ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ (6) ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การปรับตัวของเกษตรกร** หมายถึง ความพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในการจัดการการทำสวนทุเรียนให้เป็นไปตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

1.1 **การปรับตัวภายใน** หมายถึง การที่เกษตรกรสามารถควบคุมสิ่งที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับตนเองได้ ได้แก่ แรงงาน ทุน การตลาด ความรู้ ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

1.2 **การปรับตัวภายนอก** หมายถึง เป็นสิ่งที่เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ เนื่องจากเป็นสิ่งที่เกิดจากการกระทำจากภายนอก ได้แก่ เทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ และเศรษฐกิจ

2. **เกษตรกรสวนทุเรียน** หมายถึง บุคคลที่ประกอบอาชีพทำสวนทุเรียนในพื้นที่ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

3. **โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0** หมายถึง เกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ด้านเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer คือ เกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยประกอบด้วย (1) มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ (3) การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด (4) ความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค (5) ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ (6) ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

4. **การบริหารจัดการสวนทุเรียน** หมายถึง เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการบริหาร ประกอบด้วย แรงงาน เงินทุน วัสดุ การจัดการ เครื่องจักรกล การตลาด ขวัญและกำลังใจ และข้อมูลข่าวสาร ให้มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

Prince of Songkla University Pattani Campus

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร (2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และ (3) เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาดังต่อไปนี้

ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กรอบแนวคิดในการวิจัย

Prince of Songkla University Pattani Campus

ข้อมูลพื้นฐาน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ประวัติความเป็นมา (องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว, 2560)

ชุมชนตำบลทรายขาวจัดได้ว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่งซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานมาก ในอดีตพระยาภักดีชุมพลได้อพยพประชาชนจากเมืองไทรบุรี (ก่อนรัชกาลที่ 5) เนื่องจากไทรบุรีตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ในระหว่างการสำรวจพื้นที่พระยาภักดีชุมพลได้พบกับสถานที่อันอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำและอาหาร (ชุมชนทรายขาวในปัจจุบัน) เหมาะแก่การตั้งที่อยู่อาศัย พระยาภักดีชุมพล จึงตัดสินใจตั้งบ้านเรือน ณ ที่แห่งนี้ ขณะนั้นมีประชากรเพียงไม่กี่ครัวเรือนเป็นคนพื้นที่เดิม และต่อมาเมื่อมีการตั้งหมู่บ้านเป็นปึกแผ่นแล้วก็ได้มีประชาชนตามมาเพิ่มเติม เช่น จากรัฐกลันตัน เป็นต้น ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่ จึงทำให้ชุมชนบ้านทรายขาวเป็นชุมชนที่มีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่นจนถึงปัจจุบัน

ประวัติหมู่บ้านในตำบลทรายขาว

หมู่ที่ 1 บ้านใหญ่ จากการเก็บข้อมูลชาวบ้านบางคนเล่าว่า บ้านใหญ่ เมื่อก่อนเป็นหมู่บ้าน ที่มีลักษณะบ้านเรือนติดกันเกือบทุกบ้าน ไปมาหาสู่กันได้เพียงก้าวเดียวก็ถึง บางบ้านติดกันทางระเบียง บางบ้านติดกันทางประตู จนเป็นประตูเดียวกันเลยก็มี จึงเรียกบ้านเรือนแบบนี้ว่า “บ้านใหญ่” และติดเป็นชื่อหมู่บ้านตลอดมา

หมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลทรายขาวมีความเก่าแก่กว่า 150 ปี เดิมชื่อบ้านหลวงตาจันทร์ ซึ่งตั้งขึ้นตามชื่อของพระที่เข้ามาบุกเบิก เป็นผู้ที่อพยพมาจากบ้านทับเที่ยง จังหวัดตรัง และเข้ามาตั้งรกรากในหมู่บ้านดังกล่าว ต่อมาก็เริ่มมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น ซึ่งชื่อของหมู่บ้านหลวงตาจันทร์เรียกเพี้ยนมาเป็นหมู่บ้านหลวงจันทร์ดังในปัจจุบัน

หมู่ที่ 3 บ้านทรายขาว ชุมชนหมู่บ้านทรายขาวเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ในอดีตพระยาภักดีชุมพล ได้เดินทางมาจากเมืองไทรบุรี (ก่อนรัชกาลที่ 5) ในระหว่างทางพระยาภักดีชุมพลได้พบกับสถานที่อันอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำและอาหารจึงตัดสินใจตั้งบ้านเรือน ณ ที่แห่งนี้ ต่อมา มีผู้คนย้ายเข้ามาอยู่เพิ่มมากขึ้นจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ภายหลังจึงมีการตั้งชื่อเป็น “บ้านทรายขาว” จากตำนานเล่าว่า “วันหนึ่งได้มีพายุพัดทรายลงมาจากเขาเต็มไปหมดและทรายที่ถูกพัดมาเป็นสีขาวสวยงามมาก” ดังนั้นจึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านทรายขาว”

หมู่ที่ 4 บ้านควนลังงา คือ สมาน บาหมัน ชายวัยกลางคนที่เติบโตที่บ้านควนลังงา หมู่ที่ 4 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี แห่งนี้ ได้เล่าว่า แต่เดิมนั้นหมู่บ้านเหล่านี้เรียกว่า “บ้านควน” แต่ปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนมาเป็น “บ้านควนลังงา” เนื่องมาจากคนในชุมชนได้มาสร้างโรงเรียนแห่งใหม่ในเขตปอเนาะร้างซึ่งได้ย้ายมาจากมัสยิดนัจมุดดีน และชาวบ้านต้องการให้มีชื่อเรียกโรงเรียนเป็นทางการ ซึ่งจากการสันนิษฐานเชื่อว่าชื่อเดิมที่เรียกกันในตอนแรก คือ “บ้านควนกระดังงา” เนื่องจากในชุมชนมีต้นกระดังงา เมื่อเรียกกันมาเรื่อย ๆ จึงเปลี่ยนมาเป็นบ้านควนลังงาในปัจจุบัน

หมู่ที่ 5 บ้านทรายขาวตก เป็นชื่อเรียกตามลักษณะจุดที่ตั้งของหมู่บ้าน ตั้งอยู่ใกล้แนวเทือกเขาสันกาลาคีรี จึงทำให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากเทือกเขา เช่น ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักเดินทางที่ต้องการชมทิวทัศน์ ทัศนียภาพโดยรอบของจังหวัดปัตตานีและจังหวัดใกล้เคียง บนเขาสันกาลาคีรีมีน้ำตกทรายขาว และที่ทำการอุทยานน้ำตกทรายขาว

หมู่ที่ 6 บ้านลำอาน (ลำหยัง) หมู่บ้านลำอานก่อตั้งเมื่อประมาณ 70 ปีที่แล้ว มีชื่อเรียกแต่เดิมว่า “บ้านลำหยัง” เหตุที่มีชื่อว่า “ลำหยัง” เนื่องมาจากสามีนางย่อ ได้นำไม้ไผ่หนึ่งลำไปหยั่งลงในบึงเพื่อวัดความลึกของบึง บึงนั้นมีความลึกมากทำให้ต้องนำไม้ไผ่มาอีกหนึ่งลำมาผูกต่อเข้าด้วยกัน และเมื่อหยั่งลงในน้ำอีกครั้ง ปรากฏว่าไม้ไผ่ที่หยั่งลงไปนั้นถึงก้นบึงพอดี ตั้งแต่นั้นมาหมู่บ้านนี้จึงได้ชื่อว่า “บ้านลำหยัง” และเมื่อปี พ.ศ. 2541 ได้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็น “บ้านลำอาน”

สภาพทั่วไป

1. ลักษณะที่ตั้ง อาณาเขตและเขตการปกครอง

ตำบลทรายขาว เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีระยะทางห่างจากอำเภอโคกโพธิ์ประมาณ 6 กิโลเมตร มีเนื้อที่โดยประมาณ 44,130 ตารางกิโลเมตร

2. มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลป่าบอน อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
- ทิศใต้ ติดต่อกับภูเขาสันกาลาคีรี

- ทิศตะวันออก ติดต่อตำบลนาประดู่ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
- ทิศตะวันตก ติดต่อตำบลช้างให้ตก อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

3. สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มมีแนวเทือกเขาสันกาลาคีรีเชื่อมเขตจังหวัดยะลา ปัตตานี และสงขลาทรัพยากรทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก และสภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของตำบลทรายขาว จะมีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน

ตารางที่ 1 จำนวนหมู่บ้านและประชากร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน (คน)			ครัวเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านใหญ่	458	485	943	247
2	บ้านหลวงจันทร์	277	269	546	156
3	บ้านทรายขาวออก	343	365	708	239
4	บ้านควนลังงา	347	367	714	183
5	บ้านทรายขาวตก	254	283	537	157
6	บ้านลำอาน	330	330	660	142
รวม		2,009	2,099	4,108	1,124

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว (2560)

Prince of Songkla University Pattani Campus

สภาพทางเศรษฐกิจ

1. อาชีพ ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่

- การทำนา พื้นที่ทำนาทั้งหมด 3,442 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำนาที่เกษตรกรเป็นเจ้าของเองทั้งหมด 3,442 ไร่ และทำนาปีละ 1 ครั้ง มีจำนวนครัวเรือนที่ทำนา 525 ครัวเรือน พันธุ์ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่ คือ ช่อลุง ช่อขิง ลูกดำ ฯลฯ
- การทำไร่ พื้นที่ทำไร่ทั้งหมด 1,256 ไร่ จัดเป็นพื้นที่ทำไร่ที่เกษตรกรเป็นเจ้าของเอง 1,256 ไร่ ขณะนี้พืชไร่ที่ปลูกมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ ถั่วลิสง ข้าวโพด ฯลฯ พื้นที่เพาะปลูกจริง 1,256 ไร่จำนวนครัวเรือนที่ทำไร่ 145 ครัวเรือน
- การทำสวน พื้นที่ทำสวนทั้งหมด 11,506 ไร่ พื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด 11,506 ไร่ จำนวนครัวเรือนที่ทำสวน 556 ครัวเรือน ประเภทของพืชที่ปลูกยางพารา ทุเรียน ลองกอง มะพร้าว ฯลฯ

2. ผลิตภัณฑ์/ผลผลิตหลักของตำบล

- ผลิตภัณฑ์หลัก คือ ผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว ยางพารา ถั่วลิสง ผลไม้ เช่น ลองกอง มะพร้าว ทุเรียน เป็นต้น

- ผลิตภัณฑ์รอง คือ ผลผลิตแปรรูปและอื่นๆ ได้แก่ ผ้าไหมทอมือ ส้มแขกแช่อิ่ม กล้วยอบ ขนมกะหรี่ปั๊บไส้สังขยา เป็นต้น

สภาพทางสังคม

1. การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษามี 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดทรายขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 3, โรงเรียนบ้านควนลังงา ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 (เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา)

- โรงเรียนมัธยมศึกษามี 1 แห่งคือโรงเรียนบ้านลำหยัง (ปอเนาะ) ตั้งอยู่หมู่ที่ 6

2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด 1 แห่ง คือ วัดทรายขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว ในอดีตเคยมีสำนักสงฆ์ตั้งอยู่บริเวณน้ำตกทรายขาว ชาวบ้านเรียกกันว่า นาลานน้ำ ซึ่งมีลักษณะเป็นศาลาปลูกอยู่กลางน้ำเป็นสถานที่ใช้ประกอบกิจของสงฆ์ต่อมาเนื่องจากความยากลำบากในการคมนาคม จึงได้ย้ายลงมายังบริเวณวัดทรายขาวในปัจจุบัน

- มัสยิด 4 แห่ง คือ มัสยิดดารุลกุบรอ, มัสยิดนูรุลฮีดายะฮ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลทรายขาว, มัสยิดนัจมุดดิน ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลทรายขาว, มัสยิดดารุลสะฮาดะห์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว

3. สาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทรายขาว 1 แห่ง

การบริการพื้นฐาน

1. การคมนาคม

การคมนาคมขนส่งของตำบลทรายขาว ใช้การคมนาคมทางบกในการติดต่อ กับอำเภอและจังหวัด โดยใช้เส้นทางหลัก 2 เส้นทาง คือ

* ถนนสายนาประดู่ – ทรายขาว
* ถนนสายโคกโพธิ์ – ทรายขาว

2. การไฟฟ้า

การไฟฟ้าในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาวมีไฟฟ้าในเขตหมู่บ้านทุกครัวเรือน และมีบางส่วนอยู่ระหว่างการขอขยายเขตไฟฟ้า และติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะหมู่บ้านครบทุกหมู่บ้านในสายหลัก

3. สถานที่ราชการ

ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว มีส่วนราชการต่าง ๆ ตั้งสำนักงานอยู่รายละเอียดดังต่อไปนี้

- ที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลทรายขาว
- ที่ทำการสำนักงานปลัดอำเภอประจำตำบลทรายขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลทรายขาว
- ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว

Prince of Songkla University Pattani Campus

- หน่วยผสมเทียม ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว
- หน่วยป้องกันป่า ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่า พื้นที่ตำบลทรายขาวเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่งซึ่งมีประวัติศาสตร์ยาวนานมาก มีเนื้อที่โดยประมาณ 44,130 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีทรัพยากรทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก และสภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปมีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีพื้นที่ทำสวนมากที่สุด โดยมีพื้นที่ทำสวนทั้งหมด 11,506 ไร่ ประเภทของพืชที่ปลูก ได้แก่ ยางพารา ทุเรียน ลองกอง มะพร้าว ฯลฯ

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

ความหมายการปรับตัว

มีนักวิชาการให้ความหมายการปรับตัวไว้มากซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้าย ๆ กันดังนี้

Charles Darwin (1859) (อ้างถึงใน กันยา สุวรรณแสง, 2536, น.138) เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า Adaptation ซึ่งแปลว่า “การปรับตัว” เมื่อ ค.ศ.1859 เขากล่าวไว้เป็นคติว่า สิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมของโลกเท่านั้นที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ ในทัศนพของ Darwin เน้นการปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการในแง่ชีววิทยา (Biological need) ต่อมานักจิตวิทยาได้เลียนแบบ ใช้คำว่า Adjustment ในความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง การปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการของจิตใจ (Paychologicalm) ซึ่งเป็นการปรับตัวนั้นเอง

กันยา สุวรรณแสง (2536, น. 138) การปรับตัว ความหมาย เป็นกระบวนการทางจิตที่จะช่วยคงไว้ซึ่งสุขภาพจิตที่ดีด้วยและวิธีที่เหมาะสมกับสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปโดยการแก้ไขปัญหาหาทางออก ในอันที่จะผ่อนคลายความคับข้องใจ ความเครียด ความทุกข์

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2545, น. 5) การปรับตัว (Adjustment) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใช้ความพยายามในการปรับตนเองเมื่อต้องเผชิญกับสภาพปัญหาความอึดอัดใจความคับข้องใจ ความเครียด ความทุกข์ใจ ความวิตกกังวลต่าง ๆ ฯลฯ จนเป็นสภาพการณ์ที่บุคคลนั้น ๆ ได้ ถ้าบุคคลปรับตัวแล้วสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมได้อย่างมีความสุข

ปราณี สุรสิทธิ์ (2556, น. 73) การปรับตัว คือ การปรับกายและใจให้อยู่ในสังคม ในสภาวะแวดล้อม และในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีความสุข เพราะมนุษย์เราต่างก็แสวงหาความสุข แต่ความต้องการและความปรารถนาของคนเรามิใช่ว่าได้รับการตอบสนองเสมอไป แต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดแนวทางพฤติกรรม ฉะนั้น คนเราจึงรู้จักที่จะปรับตัวให้เข้าสู่แบบแผนของวัฒนธรรมแห่งสังคมที่ตนสังกัดอยู่ให้ได้ชีวิตจึงจะมีความสุข นอกจากนี้คนเราจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และปรับตัวให้ได้ในสังคมที่ได้รับการกระทบกระเทือนทางวัฒนธรรมด้วยเหตุความเปลี่ยนแปลงในด้านใดก็ตาม

มนูญ ตะวัฒนะ (2556, น. 142) การปรับตัว หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างน่าพอใจ คนที่ปรับตัวได้ดีจะมีความรู้สึกนึกคิดถึงความต้องการและความรู้สึกของคนอื่น ๆ

ชลลดา ทวีคูณ (2556, น. 157) การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลพยายามลดสภาวะความตึงเครียดทางอารมณ์ที่เกิดจากความขับข้องใจหรือสิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง รวมทั้งการปรับพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุป การปรับตัว คือ กระบวนการหรือความสามารถที่บุคคลใช้ความพยายามในการปรับเปลี่ยนจากสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ รวมทั้งทางจิตใจในการค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหากับสิ่งที่กำลังเผชิญ ในแนวทางที่เหมาะสมและเป็นทางออกที่ดีที่สุดอย่างครอบคลุมและมีเหตุผล เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว

ฉวี วิชญเนติชัย (2532, น. 140) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้คนเราต้องปรับตัว คือ

1. สิ่งเร้าภายใน (internal force) สิ่งเร้าภายในเป็นความต้องการของจิตใจ อันได้แก่ ความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย การยอมรับของสังคม การยกย่องและนับถือความสำเร็จในชีวิต เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลต้องปรับตัว

2. สิ่งเร้าภายนอก (external force) สิ่งเร้าภายนอกเป็นความต้องการของสังคมและสภาพของสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ วัฒนธรรม จารีตประเพณี ค่านิยม ศาสนา กฎระเบียบและข้อบังคับของสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลต้องปรับตัวเพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ

กันยา สุวรรณแสง (2536, น. 139) กล่าวว่า คนเราต้องรู้จักการปรับตัว ความจำเป็นทำให้ต้องปรับตัว เนื่องจากมีสิ่งเร้าหรือแรงผลักดัน 2 อย่าง คือ

1. สิ่งเร้าจากภายใน เป็นความต้องการทางจิตใจ ซึ่งมีอยู่ภายในตัวคนเรา เช่น ความปลอดภัย ความรัก ความอบอุ่น ความสำเร็จในชีวิต การยกย่องนับถือ การยอมรับของสังคมเพื่อที่ได้ความต้องการเหล่านี้ ทำให้บุคคลต้องปรับตัว ต่อสู้ดิ้นรน

2. สิ่งเร้าจากภายนอก เป็นความต้องการของสังคมและสภาพแวดล้อม ซึ่งได้แก่ ปทัสถานของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีตประเพณี กฎหมาย ระเบียบ วินัย ข้อบังคับ ศาสนา ค่านิยม วัฒนธรรม ทำให้คนเราต้องปรับตัวเพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ และอยู่ได้โดยไม่มีความกดดันทางจิตใจมากนัก

ชลลดา ทวีคูณ (2556, น. 159) กล่าวถึง สาเหตุของการปรับตัว คือ โดยความเป็นจริงของชีวิตบุคคลย่อมพบกับความเปลี่ยนแปลง ทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม สภาพการณ์ที่เกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิตของคนทำให้ต้องปรับตัวมี 2 ลักษณะ คือ

1. สภาพการณ์ทางกายภาพ คือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากสิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การเปลี่ยนแปลงสุขภาพกาย ความแออัดของที่อยู่อาศัยปัญหาการว่างงาน อาชญากรรม แหล่งมั่วสุม ปัญหาความเสื่อมทางจริยธรรม อุบัติภัยต่าง ๆ ฯลฯ

2. สภาพการณ์ทางกายภาพ คือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากสิ่งเร้าภายในตัวบุคคลที่ผลักดันให้บุคคลต้องปรับตัว ได้แก่ ภาวะซึมเศร้า ความคับข้องใจ ความขัดแย้งใจ ความกดดัน และความเครียด

สภาพการณ์ทั้ง 2 ประการข้างต้นมีความเกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลทำให้บุคคลต้องปรับตัวตลอดเวลาเพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าการแข่งขันในโลกปัจจุบันต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดต้องเผชิญกับสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกจึงส่งผลให้บุคคลมีความกดดัน และความเครียดต่าง ๆ การปรับตัวช่วยให้เรายอมรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วพยายามหาวิธีการแก้ไขลดหรือขจัดปัญหาอาจอยู่ในสภาพการณ์ที่ค่อนข้างเลวร้ายมาก ๆ ซึ่งอาจจะพยายามแก้ไขด้วยตนเองหรือได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น เมื่อปัญหาได้คลี่คลายลง สภาพต่าง ๆ เช่น ความคิด ความรู้สึกของเราก็จะดีขึ้น ความทุกข์และความตึงเครียดก็ทุเลาไปส่งผลให้มีความสุขมากขึ้น

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว ประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน คือ ความต้องการของจิตใจเป็นสิ่งที่ผลักดันให้บุคคลต้องปรับตัว ได้แก่ การยอมรับของสังคม การยกย่องนับถือในความสำเร็จ การยอมรับเพื่อเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ และความสำเร็จในชีวิต

2. ปัจจัยภายนอก คือ ความต้องการของสังคมและสภาพของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม กฎระเบียบ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ซึ่งจากการสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสอดคล้องของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของเกษตรกร มาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยในประเด็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ปัจจัยที่ช่วยทำให้บุคคลปรับตัวได้ดี

กันยา สุวรรณแสง (2536, น. 139-140) กล่าวว่า คนเราจะต้องปรับตัวได้ต้องประกอบปัจจัยต่อไปนี้

1. รับรู้และเข้าใจสถานการณ์ หรือปัญหาอย่างถูกต้องตรงความเป็นจริง เพื่อจะได้แก้ไขถูกจุด

2. มีมนุษย์สัมพันธ์ดี จะได้ความช่วยเหลือสนับสนุนจากครอบครัว ญาติ มิตร และบุคคลทั่วไปในสังคม

3. ได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งเติบโตขึ้นด้วยความแข็งแรงอดทนหนักแน่น ก็เผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

4. มีประสบการณ์ในการแก้สถานการณ์หรือปัญหามามากพอ รู้ว่ากาลเทศะใด ๆ ควรแก้ไขปัญหาด้วยการถอยหนี หรือนิ่งเฉย หรือต่อสู้ เผชิญหน้า

5. มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดพอควร

6. สถานการณ์หรือปัญหายุ่งยาก ซับซ้อนต้องใช้เวลาในการปรับตัวแก้ไข ฉะนั้นจำเป็นต้องมีเวลามากพอสำหรับการปรับตัว

ผ่อนพรรณ เกิดพิทักษ์ (2533) (อ้างถึงใน วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์, 2545, น. 5) แบ่งลักษณะของกระบวนการปรับตัว เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับตัวที่สมบูรณ์ หรือการปรับตัวแบบบรูณาการ (Integrating Adjustment) เป็นลักษณะการปรับตัวของบุคคลเมื่อเผชิญกับสภาพหรืออุปสรรคแล้วสามารถแก้ไขปัญหาหรือขจัดอุปสรรคนั้นได้ โดยที่ตนเองเกิดความสุขกายสบายใจ ไม่มีข้อขุ่นข้องหมองใจเหลืออยู่เลย การปรับตัวลักษณะนี้ถือว่าการปรับตัวแบบบรูณาการแบบผสมผสานหรือที่เรียกว่า การปรับตัวที่สมบูรณ์ การปรับตัวแบบนี้มิได้หมายถึงว่า การแก้ปัญหาของบุคคลนั้นสามารถแก้ได้ บางครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะได้รับการแก้ไขจนเสร็จสิ้น หากแต่บุคคลที่เผชิญปัญหานั้นเองสามารถยอมรับสภาพปัญหาที่เขาพยายามแก้ไขแล้วแต่ไม่สำเร็จ และหากว่าเจ้าของปัญหายอมรับทำใจได้ ปรับสภาพความคิดความรู้สึกได้ ก็ถือว่าเป็นการปรับตัวที่สมบูรณ์เช่นเดียวกัน

2. การปรับตัวแบบไม่สมบูรณ์ หรือการปรับตัวแบบไม่บูรณาการ (Non-Integrating Adjustment) เป็นการปรับตัวที่บุคคลไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้ รวมทั้งไม่สามารถแก้ปัญหานั้น ๆ ได้ ซึ่งบุคคลพอจะมีวิธีคลายความตึงเครียดลงได้บ้าง แต่ยังคงมีความเครียด ความไม่สบายใจ ความทุกข์ใจเหลืออยู่ การปรับตัวแบบนี้ยังคงมีความทุกข์ค้างคาใจอยู่ จึงเป็นการปรับตัวที่ไม่สมบูรณ์แบบ และจำเป็นต้องอาศัยกลไกทางจิตหรือกลไกการป้องกันตนเองมาใช้เพื่อผ่อนคลาย หรือลดความตึงเครียดลงไป

ปราณี สุรสิทธิ์ (2556, น. 75) กล่าวถึง แนวทางและลักษณะในการปรับตัวเป็นเรื่องของการปรับสิ่งที่ยังด้อย (inferiority) ที่มีอยู่ในตัวให้สมดุล หรือปรับที่เด่น (superiority) ให้สมดุลกับสิ่งแวดล้อม การปรับตัวทางกายและจิตโดยเฉพาะจิต ถ้าเกิดการขัดแย้งกันขึ้น (conflict) ก็จะเกิดความคับข้องใจ (frustration) หรือความกระวนกระวายใจ (anxiety) จึงทำให้จิตเกิดการปรับตัวขึ้น

ในทางจิตวิทยากล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงในการปรับตัวของบุคคลนั้นมีอยู่ 2 ทาง ด้วยกัน คือการปรับตัวภายในและการปรับตัวภายนอก ผู้ที่มีการปรับตัวภายในได้ดี เรียกว่า well adjusted ส่วนลักษณะการปรับตัวเข้ากับภายนอก หมายถึง ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี เรียกว่า well adapted และเรียกบุคคลที่มีการปรับตัวทั้งภายในและภายนอกได้ดีทั้งคู่ว่าเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทางบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ (intergraded personality) ดังนั้นการปรับตัวของมนุษย์จึงเป็นไปตามแนวกว้าง ๆ ต่อไปนี้

1. ปรับตัวให้อยู่ร่วมกับมนุษย์ด้วยกันเอง
2. ปรับตัวให้เข้ากับสภาพดินฟ้าอากาศ
3. ปรับตัวให้เข้ากับระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมท้องถิ่น
4. ปรับตัวให้เข้ากับแนวคิดทางสังคมไม่เป็นคนขวางโลก
5. ปรับตัวให้เข้ากับตัวของตัวเอง

การปรับตัวในข้อ 1-4 เป็นการปรับตัวภายนอก ที่เรียกว่า adaptation ส่วนการปรับตัวในข้อ 5 เป็นการปรับตัวภายในที่เรียกว่า adjustment

ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ช่วยทำให้บุคคลปรับตัวได้ดี จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ช่วยทำให้บุคคลปรับตัวได้ดี แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ปัจจัยของการปรับตัวประกอบด้วย 1. การรับรู้และเข้าใจสถานการณ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการรับรู้ข้อมูลจากหลาย ๆ ด้าน มาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 2. การมีมนุษย์สัมพันธ์ดี ถือว่าเป็นกำไรของชีวิตที่จะได้รู้จักกับคนใหม่ ๆ ได้แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ ๆ ส่งผลต่อการได้เข้าร่วมเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อขยายเครือข่ายของตัวเอง 3. การได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างดี ส่งผลให้การใช้ชีวิตเต็มไปด้วยประสิทธิภาพและสามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ 4. มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหา ทำให้สามารถเลือกวิธีการในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาได้อย่างเหมาะสม 5. มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดพอควร เพื่อให้การปรับตัวเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม และ 6. จำเป็นต้องมีการใช้เวลามากพอสำหรับการปรับตัว เพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2. ลักษณะของกระบวนการปรับตัว มี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1. การปรับตัวที่สมบูรณ์ คือ การที่บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรค และสามารถแก้ไขอุปสรรคดังกล่าวได้ โดยที่บุคคลนั้นมีความสุข และ 2. การปรับตัวแบบไม่สมบูรณ์ คือ การที่บุคคลไม่สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาได้ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดความไม่สบายใจ

3. แนวทางการปรับตัว คือ การปรับสิ่งที่ยังด้อย ให้มีการพัฒนาไปทางที่ดีขึ้น เพื่อเอาชนะสิ่งแวดล้อมและเพื่อเติมเต็มสิ่งที่ตนขาดอยู่ การเปลี่ยนแปลงในการปรับตัวของบุคคล พบว่ามี 2 ทาง คือ การปรับตัวภายในและภายนอก ดังนี้ 1. การปรับตัวภายใน คือ การปรับตัวให้เข้ากับตัวเอง เป็นการเข้าใจความต้องการของตัวเองในทุก ๆ ด้าน และ 2. การปรับตัวภายนอกประกอบด้วย ปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพดินฟ้าอากาศ ปรับตัวให้เข้ากับระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมท้องถิ่น และปรับตัวให้เข้ากับแนวคิดทางสังคม

ซึ่งผลการสรุปปัจจัยที่ช่วยให้บุคคลปรับตัวได้ดีนั้น ส่งผลให้ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของเกษตรกร ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาประกอบการวิเคราะห์ในงานวิจัยในประเด็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ความหมายการบริหาร

มีนักวิชาการให้ความหมายการบริหารไว้มากซึ่งส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้าย ๆ กันดังนี้

เสนาะ ติเยาว์ (2544, น. 1) ความหมาย "การบริหารคือกระบวนการทำงานกับคนและวัตถุเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ" คำจำกัดความนี้เน้นการใช้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้บังเกิดผลประโยชน์ต่อองค์การ ความหมายของการบริหารที่ครอบคลุมที่สุดคือ "การบริหารคือกระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพที่เปลี่ยนแปลง"

จรัส อติวิทยาภรณ์ (2553, น. 90) กล่าวว่า การบริหาร คือ การบริหารสังคมของมนุษย์ที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่ม หมู่เหล่า เป็นชุมชนขนาดต่าง ๆ ตั้งแต่หมู่บ้าน ตำบล เมือง และประเทศ จึงต้องมีการจัดระบบระเบียบของสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพื่อความอยู่รอด สงบสุข และบังเกิดความเจริญก้าวหน้าในชุมชนเหล่านั้น จึงเป็นสาเหตุให้เกิด "สถาบันสังคม" และ "การบริหาร" ขึ้นมา

คณาจารย์สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (2556, น.17) การบริหาร (Administration) เป็นกระบวนการดำเนินการในระดับการกำหนดนโยบายหรือกระบวนการบริหารงานใด ๆ ขององค์การที่ไม่ต้องการผลกำไร หรือผลประโยชน์ขององค์การโดยผู้บริหารจะพยายามบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายซึ่งผลสำเร็จขององค์การจะไม่คำนึงถึงผลตอบแทนที่สมาชิกได้รับ จึงมักใช้กับองค์การของรัฐบาล หรือหน่วยงานสาธารณะที่ไม่หวังกำไร

โชติ บดีรัฐ (2558, น.3) ได้สรุป ความหมายการบริหาร คือ การบริหารเป็นกระบวนการกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานมากันโดยทุกคนเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการ ดังที่ Peter F. Drucker กล่าวว่า การบริหารคือศิลปะการทำงานบรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับ Herbert A. Simon กล่าวว่า การบริหารเป็นกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการวัตถุประสงค์ จากที่กล่าวมาประเด็นสำคัญของการบริหาร (Management) การบริหารสามารถประยุกต์ใช้กับองค์การใดองค์การหนึ่งเป้าหมายของผู้บริหารทุกคนคือการสร้างกำไร การบริหารเกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิต (Productivity) โดยมุ่งสู่ประสิทธิภาพ (Efficiency) วิธีการใช้ทรัพยากรโดยประหยัดที่สุดและมีประสิทธิผล (Effectiveness) เพื่อการบรรลุเป้าหมายคือประโยชน์สูงสุดและการบริหารสามารถนำมาใช้สำหรับผู้บริหารในทุกระดับชั้นขององค์การ

กล่าวโดยสรุป การบริหาร คือ กระบวนการบริหารงานที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ทรัพยากรในการบริหาร

ธงชัย สันติวงษ์ (2545, น. 14) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรในการบริหารจะมีการจัดการที่เป็นมูลเหตุพื้นฐานที่สำคัญที่ผู้บริหารทุกคนต้องหันมาสนใจในงานด้านการจัดการ เพื่อใช้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกิจการจะประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

1. คน (Man) คือ ทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่ง ที่จะก่อผลสำเร็จให้กับกิจการได้อย่างมาก ทั้งในแง่ของปริมาณงานและคุณภาพงาน

2. เครื่องจักร (Machine) คือ อุปกรณ์ที่จะหาซื้อมาอย่างพิถีพิถัน เพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า

3. เงินทุน (Money) นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรเพื่อเอื้ออำนวยให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปโดยไม่ติดขัด ซึ่งเงินทุนนี้มีทั้งระยะสั้นและระยะยาวรวมถึงราคาต้นทุนของเงิน คือ ดอกเบี้ยอีกด้วย

4. วัสดุสิ่งของ (Material) ถือเป็นปัจจัยที่มีมูลค่าสูงไม่ต่างไปจากปัจจัยอื่น ๆ เพราะวัตถุดิบและวัสดุสิ่งของเหล่านี้จะต้องมีการจัดหามาใช้ดำเนินการผลิตหรือสร้างบริการตลอดเวลา

ปัจจัยทั้ง 4 ตัวนี้ นับว่า เป็นปัจจัยในการจัดการโดยแท้จริงเพราะทุกปัจจัยก็ต่างเป็นสิ่งที่กิจการต้องจัดหามาทั้งสิ้น ในการนำเอาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมาใช้ทำการผลิตและดำเนินงานนั้น โอกาสที่การดำเนินงานจากความสำเร็จได้มากหรือน้อย เล่นดีหรือเลวเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกกลุ่มหนึ่ง คือ "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ" ที่จะเข้ามาช่วยเสริมความสำเร็จที่เกิดขึ้นได้ตามความต้องการ

Prince of Songkla University Pattani Campus

<u>ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ</u>

องค์การธุรกิจจะประสบความสำเร็จในทางการจัดการได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มิอธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ตลาด (Market) คือ ตลาดที่ประกอบด้วยลูกค้าที่ซึ่งกิจการจะมุ่งขายสินค้าหรือบริการที่ผลิตได้ให้บรรลุตามเป้าหมาย ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับสภาวะเศรษฐกิจและการขยายตัวของรายได้และประชากร รวมทั้งพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. วิธีการปฏิบัติงาน (Method) ซึ่งอยู่ในระบบงานในองค์การธุรกิจ จะประกอบด้วยระบบการผลิตหรือระบบการให้บริการต่าง ๆ กระแสการไหลของงาน ระเบียบขั้นตอนและวิธีปฏิบัติงานที่จำเป็น ระบบการปฏิบัติงานภายในที่จัดไว้เพื่อปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ จุดที่สำคัญที่สุดของระบบปฏิบัติงานภายในก็คือ วิธีปฏิบัติงาน ซึ่งจะเป็นการออกแบบงานที่มีการระบุถึงขั้นตอนวิธีของผู้ทำงานกับเครื่องมือที่นำมาใช้ ถ้ากิจการใดได้มีการจัดวิธีปฏิบัติงานได้ดีประสิทธิภาพจากการปฏิบัติงานต่าง ๆ ก็จะดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนและกำลังแรงงาน ตลอดจนมีการใช้เครื่องจักรเครื่องมือเต็มกำลังประสิทธิภาพ

ทรัพยากรที่ผู้บริหารต้องให้ความสนใจ เพื่อให้การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์การประสบความสำเร็จ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2546, น. 76) กล่าวถึง ทรัพยากรการบริหาร (Management Resources) ได้แก่ 4M's ประกอบด้วย คน (Man) คือทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจขององค์การ ความสำเร็จในการจัดการ เงิน (Money) คือปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนมีกิจกรรม ต่าง ๆ ขององค์การดำเนินการต่อไปได้ วัสดุ (Materials) คือวัตถุดิบเป็นปัจจัยสำคัญไม่แพ้ปัจจัยอื่น จำเป็นต้องมีคุณภาพและมีต้นทุนที่ต่ำ เพราะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต และการจัดการ (Management) เป็นวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

อย่างไรก็ตาม ความเจริญก้าวหน้าทางการผลิตและการบริหารเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้ 4M's ไม่เพียงพอสำหรับการจัดการ จึงต้องเพิ่มอีก 2M's เป็น 6M's ได้แก่ เครื่องจักรกล (Mochine) และการตลาด (Market) นอกจากนั้น การปฏิบัติงานยังต้องให้ความสำคัญกับจิตใจของผู้ปฏิบัติงานมากขึ้น จึงเพิ่มขวัญและกำลังใจ (Morale) เข้าไปเป็น 7M's และที่สุด Globalization ทำให้การสื่อสารเป็นแบบไร้พรมแดนของโลกติดต่อสื่อสารรวดเร็ว จึงเพิ่มข้อมูลข่าวสาร (Message) เข้าไปในทรัพยากรกระบวนการผลิต รวมเป็น 8M's คือ คน (Man) จัดการ เงิน (Money) วัสดุ (Materials) การจัดการ (Management) เครื่องจักรกล (Machine) และการตลาด (Market) ขวัญและกำลังใจ (Morale) และข้อมูลข่าวสาร (Message) ทั้งนี้ทรัพยากรด้านบุคคลถือว่าสำคัญสุดในการบริหารเพราะหากขาดซึ่งกำลังใจคนแล้วก็จะไม่มีตัวขับเคลื่อนปัจจัยอื่น ๆ เดินหน้าได้ ดังนั้น แต่ละองค์การจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญของการบริหารคนมากขึ้น

คณาจารย์สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (2556, น. 17-19) ทรัพยากรทางการจัดการ (Management Resources) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายต้องอาศัยทรัพยากรที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. คนหรือแรงงาน (Man) เป็นกำลังหลักสำคัญทั้งด้านบริหารงานและคุณภาพการทำงานร่วมกันต้องเดินไปในทิศทางเดียวกัน การจัดการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากจึงต้องใช้ทั้งเวลาและความละเอียดอ่อน ดังนั้นหากองค์การใดมีความสนใจและสามารถจัดการคนได้อย่างมีประสิทธิภาพองค์การนั้นมีแนวโน้มของความสำเร็จได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

2. เงินทุน (Money) มีความสำคัญโดยเฉพาะในช่วงแรกของการเปิดกิจการเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยเหลือสนับสนุนให้ได้มาซึ่งทรัพยากรการจัดการอื่น ๆ ช่วยให้ธุรกิจดำเนินงานไปอย่างราบรื่น หากองค์การสามารถจัดการเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงว่าองค์การประสบความสำเร็จ ในการดำเนินงานอย่างแท้จริง และผู้บริหารต้องคำนึงถึงแหล่งเงินทุนเพื่อให้เพียงพอกับการจัดการทรัพยากรและดำเนินงานในองค์การ

3. วัสดุอุปกรณ์ (Material) เป็นปัจจัยที่ช่วยเอื้ออำนวยและก่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานและยังหมายรวมไปถึงวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในกระบวนการผลิตและอุปกรณ์ที่เอื้อประโยชน์ในกระบวนการผลิตอีกด้วย

Prince of Songkla University Pattani Campus

4. วิธีการหรือการจัดการ (Method of management) เป็นศิลปะของการทำงานให้ธุรกิจประสบความสำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น

เมื่อการบริหารเติบโตและพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วทำให้ทรัพยากรทางการจัดการเพียง 4 ประการเริ่มไม่เพียงพอสำหรับเป้าหมายทางธุรกิจ จึงได้เพิ่มทรัพยากรทางการจัดการเพิ่ม 4M's ได้แก่

เครื่องจักรกล (Machine) หมายถึง อุปกรณ์ เครื่องจักรกล และเครื่องมือเครื่องใช้ ในโรงงานหรือในสำนักงาน ซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ธุรกิจได้กำไรหรือขาดทุน เครื่องจักรมีกำลังผลิตไม่เพียงพอ เครื่องเก่าเป็นเครื่องที่ล้าสมัยทำให้ต้องเสียค่าซ่อมบำรุงสูง มีกำลังผลิตน้อย ประสิทธิภาพในการทำงานต่ำ เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงหรือถ้าทำงานที่ล่าช้า ทำงานไม่ทันกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ ทำให้เกิดความเสียหาย ขาดรายได้และทุนในที่สุด

การตลาด (Market) การตลาดเป็นทรัพยากรที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งการตลาดจะทำให้เกิดการซื้อขายสะดวกรวดเร็ว. ผู้ซื้อกับผู้ขายสามารถติดต่อสัมพันธ์กันได้ตลอดเวลาการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทางการตลาดก็อยากจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างมาก ทำให้เกิดการหมุนเวียนของปัจจัยการผลิต ช่วยสร้างความต้องการในสินค้าและบริการ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้อีกทางหนึ่ง

ขวัญและกำลังใจ (Morale) ในการทำงานที่มองเห็นถึงความสำคัญหรือคุณค่าจิตใจของผู้ปฏิบัติงานที่มีมากขึ้นผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานของคนงานมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลข่าวสาร (Message) เมื่อก้าวเข้าสู่โลกาภิวัตน์ (Globalization) ระบบการสื่อสารที่ไร้พรมแดน เชื่อมโยงเป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั่วโลก ทำให้การติดต่อสื่อสารรวดเร็ว หากธุรกิจไม่มีหรือไม่รู้ข้อมูลที่ทันสมัยก็จะเสียเปรียบธุรกิจอื่นที่เป็นคู่แข่ง จึงได้เพิ่มข้อมูลข่าวสารเข้าไปในทรัพยากรทางการจัดการเป็น 8 M's ทรัพยากรทางการจัดการเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่มีสิ้นสุดตามเท่าที่ระบบบริหารธุรกิจยังคงพัฒนาและก้าวต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทรัพยากรในการบริหาร จึงสรุปได้ว่าทรัพยากรในการบริหารที่สำคัญ ได้แก่ 4 M's ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) และเพื่อให้การบริหารมีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงได้เพิ่มอีก 4 M's เป็น 8 M's ประกอบด้วย เครื่องจักรกล (Machine) การตลาด (Market) ขวัญและกำลังใจ (Morale) และข้อมูลข่าวสาร (Message) มาใช้ประกอบในการบริหารเพื่อให้เกิดการดำเนินงานเกิดความสมดุล สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในปัจจุบันมีการวางแผนและให้ความสำคัญกับทรัพยากรในการบริหารทุกด้าน เพื่อให้การดำเนินการทำสวนทุเรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การเลือกรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม ต้องอาศัยวิธีการวางแผนที่ตรงกับบริบทของพื้นที่ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารทรัพยากรในการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุ การจัดการ เครื่องจักรกล การตลาด ขวัญกำลังใจ และข้อมูลข่าวสาร ที่จะทำให้กระบวนการวางแผนของเกษตรกรมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำทรัพยากรในการบริหาร 8 M's มา

เป็นแนวทางและประยุกต์ใช้กับงานวิจัยในประเด็นศึกษาการบริหารสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ไทยแลนด์ 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ในประวัติศาสตร์ประเทศไทยเกิดการปฏิรูปขนานใหญ่อย่างเป็นระบบเพียงครั้งเดียวในสมัยล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ราชอาณาจักรสยามหรือประเทศไทยในรัชกาลที่ 4 สืบเนื่องถึงรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะวิกฤตท่ามกลางกระแสภัยคุกคามจากภายนอก คือ การล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตก ด้วยเหตุนี้ พระมหากษัตริย์ของไทยทั้งสองรัชกาลจึงต้องทรงดำเนินการปฏิรูปปรับเปลี่ยนประเทศให้มีการพัฒนาและทันสมัย เพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศไทยต้องถูกยึดครองเป็นดินแดนอาณานิคม การดำเนินนโยบายดังกล่าวได้เริ่มดำเนินการในรัชกาลที่ 4 และมีการสานต่ออย่างเป็นรูปธรรมในรัชกาลที่ 5 ผ่านการปฏิรูประบบการปกครองและระบบราชการของไทยครั้งสำคัญ โดยเปลี่ยนจากที่เคยปกครองในรูปแบบอาณาจักรโบราณและนครรัฐ ซึ่งไม่มีศูนย์อำนาจที่ชัดเจนและขาดความเป็นเอกภาพ อันไม่ส่งเสริมต่อความมั่นคงของชาติให้เป็นการปกครองรูปแบบใหม่ คือ “รัฐชาติ” โดยการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางหรือเมืองหลวง เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีเสถียรภาพ เกิดความชัดเจนส่งเสริมให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวและความมั่นคงของประเทศได้เป็นอย่างดี ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในระยะ “เปลี่ยนผ่าน” วิกฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายครั้งควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของโลกในศตวรรษที่ 21 หากประเทศไทยไม่มีการกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตลอดจนไม่ดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนประเทศผ่านการปฏิรูปและการปรับเปลี่ยนอย่างจริงจัง ประเทศไทยอาจจะประสบกับสภาวะเสื่อมถอยจากประเทศในโลกที่สองในปัจจุบันเป็นประเทศในโลกที่สามในอนาคตก็เป็นได้ แต่หากดำเนินการปฏิรูปสำเร็จจะทำให้ประเทศไทยสามารถก้าวไปสู่ “ประเทศในโลกที่หนึ่ง” อันเป็นดั่งพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานไว้ว่า “เราจำต้องก้าวไปข้างหน้าเสมอเราต้องไม่ถอยหลังเป็นอันขาด แม้ว่าหยุดอยู่กับที่ก็ไม่ได้ เพราะการหยุดก็เสมอด้วยการถอยหลัง” (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559, น. 3-4)

<u>การพัฒนาคนเพื่อการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ไทยแลนด์ 4.0</u>

มณพิไลย นรสิงห์ (2560) ได้กล่าวถึง “ไทยแลนด์ 4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาลไทยที่ใช้ในการผลักดันเพื่อให้ประเทศไทยก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้หรือฐานะ และแก้ปัญหาการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ด้วยรูปแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เนื่องจากที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยยังติดอยู่กับโมเดลทำมากได้น้อย จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโมเดลมาเป็นทำน้อยได้มาก ซึ่งการลงมือทำน้อย ๆ แต่ได้ผลตอบแทน

JOHN F.KENNEDY LIBRARY
PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY
PATTANI THAILAND

มหาศาลนั้น ประเทศไทยจะต้องเปลี่ยนแนวคิดจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยอุตสาหกรรมเป็นการขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วย เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้านวัตกรรม รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยในภาคการเงิน การบริหารจัดการและการบริการ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน การค้า อุตสาหกรรม การเกษตร ธนาคาร ประชาชน ชุมชน จังหวัด สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัยต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการส่งเสริม SMEs และ Startup เพื่อให้ทุกภาคส่วนขับเคลื่อนไปใน ทิศทางเดียวกัน สู่เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

จากแนวคิดข้างต้น จะเห็นได้ชัดว่า ปัจจัยหลักที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนประเทศไทยไปสู่โมเดลไทยแลนด์ 4.0 ได้นั้น ประกอบไปด้วยหลากหลายปัจจัย เช่น การปรับตัวอย่างทันทีและต่อเนื่องของทุกภาคส่วนโดยต้องมีการใช้เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม การกำหนดและส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมายแห่งอนาคต การส่งเสริมและสร้างความร่วมมือระหว่างเอกชนกับสถาบันการศึกษาและศูนย์วิจัยเพื่อให้เกิดการนำผลการศึกษาวิจัยออกมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เป็นต้น แต่อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดเพื่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนก็คือ การพัฒนาคนไทย 4.0 ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ต้องได้รับการทุ่มเทอย่างต่อเนื่องผ่านการวางแผนให้ดีที่สุด

<u>ไทยแลนด์ 4.0 โมเดลขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน</u>

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2560, น. 10-13) กล่าวว่า จาก 3 บทเรียน 3 กับดักในไทยแลนด์ 3.0 ประเทศไทยได้มีพัฒนาจากเดิมมาจนถึงจุด ๆ หนึ่งแล้วไปต่อได้หรือไม่ ในเมื่อโลกเปลี่ยนแล้วเราจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนด้วยหรือไม่ เมื่อโลกเปลี่ยนแล้วเราต้องปรับแล้วเราจะปรับอย่างไร การปรับต้องดูสรุปบทเรียนจากอดีตบทเรียนในอดีตนั้นทำให้เกิดการพัฒนาแบบที่เราพูดถึงไทยแลนด์ 4.0 ก็แสดงว่าเราได้พัฒนามาจาก 1.0, 2.0 และ 3.0 มาก่อน 1.0 แต่ก่อนเราเป็นสังคมแบบเกษตรดั้งเดิมอยู่กันง่าย ๆ ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน แต่หลังจากนั้นมีกระแสโลกาภิวัตน์โดยเฉพาะในยุคแรกไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทุกประเทศก็อยากไปสู่สังคมอุตสาหกรรมเพราะเห็นว่าการกินดีอยู่ดีน่าจะดีขึ้น เราก็เปลี่ยนจาก 1.0 ซึ่งเป็นสังคมเกษตรดั้งเดิมมาสู่ไทยแลนด์ 2.0 เริ่มมาเน้นเรื่องอุตสาหกรรมเบา โดยพัฒนาจากสิ่งที่เรามีอยู่ เช่น เรามีแรงงานราคาถูก เรามีทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ มากมายหลังจากนั้นเราเปิดรับมากขึ้นมาสู่ไทยแลนด์ 3.0 มีการลงทุนจากต่างประเทศ นำเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามาใช้

จากไทยแลนด์ 3.0 มี 3 บทเรียน 3 กับดัก ดังนี้

กับดักที่ 1 รายได้ปานกลาง เรารวยกว่านี้ไม่ได้เพราะเราติดอยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง ทำอย่างไรที่เราจะรวยกว่านี้

กับดักที่ 2 ความเหลื่อมล้ำที่เรารวยกว่านี้ไม่ได้แล้วยังรวยกระจุกไม่ใช่รวยกระจาย นำมาสู่กับดักความเหลื่อมล้ำ คือ คนรวย รวยขึ้น คนจน จนลง ก็คือ จนกระจายรวยกระจุก

กับดักที่ 3 ความไม่สมดุล เรารวยนานกว่านี้หรือรวยยาว ๆ ไม่ได้เพราะเราไม่มีความยั่งยืน การพัฒนาที่ผ่านมาเราติดกับดักความไม่สมดุล คือ เราเททุกอย่างไปไว้ที่เรื่องของเศรษฐกิจ เรื่องของ

1622
2562

ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ แต่เป็นค่าใช้จ่ายมากมายต่อเรื่องของความอยู่ดีมีสุขทางสังคมต่อเรื่องของการรักษ์สิ่งแวดล้อม ต่อเรื่องของศักดิ์ศรีและภูมิปัญญามนุษย์ และต่อเรื่องอื่นเสียหมด คือ กินก่อนจ่ายทีหลังไปทุ่มให้เรื่องของเศรษฐกิจ แต่เกิดผลกระทบเชิงลบที่ตามมามากมาย

บทเรียนของสามกับดักนี้ รัฐบาลชุดนี้ต้องการนำประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งเป็นประเด็นที่ท้าทายมาก ที่จะต้องพัฒนาเป็นไทยแลนด์ 4.0 ก็เพราะโลกเปลี่ยนประเทศไทยต้องปรับและปรับอย่างไรก็มาสู่โมเดลที่ตอบโจทย์สิ่งที่ทุกคนหรือรัฐบาลอยากจะไปคือ ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพราะฉะนั้นไทยแลนด์ 4.0 เป็นโมเดลที่นำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนอย่างแท้จริง

ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 สามารถสรุปได้ว่า โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือโมเดลการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน เป็นโมเดลที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำและกับดักความไม่สมดุล ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลกตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” ประชารัฐ คือ การรวมเอาพลังทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐ ก่อนที่ประเทศไทยจะมาเป็นประเทศไทย 4.0 ก็ได้ผ่านประเทศไทย 1.0 คือ เน้นภาคการเกษตร ประเทศไทย 2.0 คือ เน้นอุตสาหกรรมเบา และประเทศไทย 3.0 คือ เน้นอุตสาหกรรมหนัก และประเทศไทย 4.0 คือ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม “ทำน้อย ได้มาก”

ไทยแลนด์ 4.0 กับภาคเกษตรกร 4.0

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560, น. 25) ได้กำหนด วิสัยทัศน์ “เกษตรกรมั่นคง ภาคการเกษตรมั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” ดังนี้

<u>เกษตรกรมั่งคง</u>

- พัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ เกษตรกรสู่ความเป็น Smart Farmer เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต พัฒนาเกษตรกรรายย่อยให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

- ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่าย สถาบันเกษตรสู่ Smart Group และ Smart Enterprise สร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันเกษตรกรทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ

<u>ภาคการเกษตรมั่งคั่ง</u>

- ส่งเสริมและสนับสนุนภาคการเกษตรในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยขับเคลื่อนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม ตลอดโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมทั้งขยายบทบาทสู่ภาคบริการ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรมุ่งสู่เกษตรสมัยใหม่ 4.0 ภายใต้ไทยแลนด์ 4.0

Prince of Songkla University Pattani Campus

- พัฒนาระบบสารสนเทศทางการเกษตรที่ทันสมัยให้เกษตรกร องค์กรเกษตรกร ภาคเอกชน รวมทั้งภาครัฐ นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

- สร้างทุนทางปัญญาให้แก่บุคลากรและนักวิจัยภาครัฐให้เป็น Smart Officer และ Smart Researcher ตลอดจนเชื่อมโยงและบรูณาการทำงานของหน่วยงานทุกภาคส่วนโดยใช้กลไกประชารัฐ

ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน

- บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ SDGs และส่งเสริมการทำ การเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการทำเกษตร

- บริหารจัดการน้ำครบวงจร เพิ่มพื้นที่ชลประทานให้เต็มศักยภาพ ส่งเสริมการใช้น้ำทางการเกษตรอย่างคุ้มค่า รวมทั้งการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการทำเกษตร

หลักแนวคิดเกษตรกร 4.0

1. เกษตรกรมีข้อมูลข่าวสารและความรู้ความสามารถทันสถานการณ์ พึ่งพาตนเองได้ และสถาบันเกษตรกรเป็นกลไกหลักขับเคลื่อนภาคการเกษตร ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา

2. ตลาดนำกระบวนการผลิต และสินค้าเกษตรมีคุณภาพ มาตรฐานความปลอดภัย ภาคการเกษตรเติบโตอย่างยั่งยืน ด้วยงานวิจัย เทคโนโลยี/ นวัตกรรม สามารถประยุกต์กับองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. พื้นที่เกษตรมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ ด้วยเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม เช่น Agri-Map และ Application เป็นต้น (กระทรวงเกษตรกรและสหกรณ์, 2560, น. 6)

Prince of Songkla University Pattani Campus

แนวทางการดำเนินงานของระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2559, น. 2) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวง (Road map) ซึ่งมีโครงการที่สำคัญ คือการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้านสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมง ประกอบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พลเอก ฉัตรชัย สำริกัลยะ) ได้มอบนโยบาย เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2558 เน้นให้ความสำคัญในเรื่องการลดต้นทุนการผลิต โดยการรวมแปลงการผลิตของเกษตรกรเป็นแปลงใหญ่จะก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิตตามที่กำหนด และสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตร ทั้งนี้การปรับโครงสร้างสินค้าที่สำคัญดังกล่าว จะต้องทำการผลิตในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ ประกาศเขตพื้นที่เหมาะสมสำหรับการผลิตสินค้า 20 ชนิดไว้แล้ว โดยมีหลักการ คือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อาทิ ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาด มีการผลิตร่วมกันเป็นกลุ่มและมีการเชื่อมโยงกับตลาดเพื่อบริหารจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างอุปทานและอุปสงค์ ของสินค้า แก้ปัญหาเรื่องสินค้าล้นตลาดและราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างภาคการเกษตรของไทย เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่ถือครอง ทางการเกษตรขนาดเล็ก และเป็นการผลิตที่มีลักษณะต่างคนต่างทำ การดำเนินการลักษณะ

ดังกล่าวทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกร เช่น ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต ได้แก่ ค่าพันธุ์ ค่าปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายของเครื่องจักรกลการเกษตร และค่าจ้างแรงงานด้านการเกษตร รวมทั้งปัญหาการขาดอำนาจการต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต (Production Process) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และปัญหาด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ยังไม่เข้าถึงตัวเกษตรกรได้เท่าที่ควร

ดังนั้น เพื่อเป็นการลดข้อจำกัดดังกล่าว จะต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มการผลิตและการบริหารจัดการร่วมกัน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีภารกิจต้องดูแลคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริม การผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร และเพิ่มรายได้ของเกษตรกร จึงได้กำหนดระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีการบริหารจัดการร่วมกัน ให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ราคาเป็นธรรม เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนการจัดการด้านการตลาดโดยหน่วยงานภาครัฐ ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและ รวมกันจำหน่าย โดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน และ 2) เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐานภายใต้การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

<u>ความเป็นมาของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว</u>

จากการสัมภาษณ์ ประธานกรรมการการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว คุณดลรอมาน สะเมาะบาซา ผู้จัดการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว คุณเกษียร อุดมละบุล และเลขานุการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว คุณจรัส บุญตามช่วย (2561) สามารถสรุปได้ดังนี้

การรวมกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ.2558 ซึ่งได้รับแรงกระตุ้นจาก คุณวีรนันท์ เพ็ญจันทร์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ทำให้เกษตรกรในพื้นที่เกิดวิสัยทัศน์ว่า “ทำไมทุเรียนในพื้นที่ราคาไม่ดี” ซึ่งพบว่าเกษตรกรไม่ได้แยกประเภททุเรียนให้เป็นทุเรียนเกรดพรีเมี่ยม และไม่ได้พัฒนาคุณภาพทุเรียนให้ได้มาตรฐานให้เป็นทุเรียนเกรดพรีเมี่ยม เพื่อไปแข่งขันในระดับประเทศในกลุ่มทุเรียน จากนั้นเกษตรกรจึงมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพของทุเรียน โดยมีการเรียกประชุมผู้นำแต่ละหมู่บ้านในพื้นที่ถึงแนวทางการรวมกลุ่ม มีการตั้งชื่อกลุ่ม คือ “กลุ่มทุเรียน”

เมื่อปี พ.ศ.2559 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการประกาศนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ โดยสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็ง และสามารถบริหารจัดการตั้งแต่กระบวนการผลิตและการจำหน่าย เกษตรกรจึงรวมกลุ่มกัน โดยเปลี่ยนชื่อกลุ่มจากเดิมชื่อ “กลุ่มทุเรียน” เป็น “กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว” ขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ประกอบกับทางสำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์

Prince of Songkla University Pattani Campus

สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี และสำนักงานพัฒนาที่ดินอำเภอโคกโพธิ์ ได้เข้ามาให้ความรู้กับสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ทำให้เกษตรกรสามารถผลิตทุเรียนเกรดพรีเมี่ยมได้มากพอสมควร รวมผลผลิตทุเรียนทั้งหมดประมาณ 100 ตัน และสามารถกำหนดราคาจำหน่ายได้ในบางส่วน โดยทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ มีตลาดรองรับ คือ ห้างท็อปซุปเปอร์มาร์เก็ต

ในปี พ.ศ.2560 ทุเรียนทรายขาวได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ชื่อเสียงของทุเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคสูงอย่างแพร่หลาย และมีผลผลิตเพิ่มเป็น 126 ตัน ทั้งนี้เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์คัดแยกทุเรียน โดยใช้อาคารเอนกประสงค์หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นที่ทำการของกลุ่ม

ในปี พ.ศ.2561 มีสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ จำนวน 207 คน ราคารับซื้อทุเรียนจากสมาชิกของกลุ่มปีล่าสุด โดยแบ่งเกรดทุเรียนดังนี้

1. ทุเรียนเกรดพรีเมี่ยม กิโลกรัม 170 บาท
2. ทุเรียนเกรดเอ กิโลกรัม 80 บาท
3. ทุเรียนเกรดบี กิโลกรัม 60 บาท
4. ทุเรียนเกรดตกไซค์ คือ ทุเรียนน้ำหนักเกินและน้ำหนักไม่ถึง 3 กิโลกรัม รับซื้อกิโลกรัม 40 บาท

ซึ่งทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ จะรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกตามราคาที่กำหนดไว้ แต่ราคาที่ทางกลุ่มขายส่งตลาดคืออีกราคาหนึ่ง เช่น ทุเรียนเกรดพรีเมี่ยมรับซื้อจากเกษตรกร กิโลกรัม 170 บาท ราคาส่งตลาด คือ กิโลกรัม 210 บาท ซึ่งจำนวนเงิน 40 บาท ที่เหลือจากการขายส่งจะเป็นค่าใช้จ่ายของกลุ่มเกี่ยวกับการขนส่งทุเรียนและเป็นค่าบริหารจัดการต่าง ๆ ของกลุ่ม

<u>ความโดดเด่นของทุเรียนทรายขาว</u>

ทุเรียนทรายขาวมีรสชาติอร่อย หวานมัน เนื้อแห้ง เปลือกบาง ผลผลิตคุณภาพดี มีการเล่ากันว่ามีต้นกำเนิดมาจากทุเรียนเมืองนนท์ รสชาติทุเรียนทรายขาวจึงใกล้เคียงกับทุเรียนเมืองนนท์ ส่วนหนึ่งที่ทำให้ผลผลิตทุเรียนทรายขาวมีคุณภาพเป็นผลมาจากความได้เปรียบในเรื่องของสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบเชิงเขา น้ำไม่ท่วมขัง และมีแหล่งน้ำรองรับตลอดทั้งปีเพราะได้รับน้ำจากน้ำตกทรายขาว รวมถึงมีการจัดการสวนที่ดี ทำให้ผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดแต่ยังไม่มีมาตรฐานรองรับ ราคาเป็นไปตามกลไกลของตลาด ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ และยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในชื่อของ “ทุเรียนทรายขาว” จึงได้มีการประชาคมพูดคุยกับเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนทรายขาว เพื่อสร้างเครือข่ายผู้ปลูกทุเรียนทรายขาว และสร้างมาตรฐานทุเรียนทรายขาวขึ้นมาซึ่งนำเอามาตรฐาน GAP มาผนวกเข้ากับองค์ความรู้ของผู้ผลิตทุเรียนทรายขาว ต้นทุเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปจะให้ผลผลิตทุเรียนที่มีเปลือกบาง ซึ่งเป็นข้อกำหนดหนึ่งในมาตรฐานทุเรียนทรายขาว จึงได้เป็นมาตรฐานทุเรียนทรายขาวขึ้นมา

วิสัยทัศน์ของกลุ่ม

แปลงใหญ่ทุเรียนหมอนทองทรายขาว ลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต
พิชิตการตลาด ผงาดเป็นหนึ่งเดียวพรีเมี่ยม
ไร้ทานเทียมทั่วประเทศ สู่ผู้นำเกษตรกร 4.0

กฎข้อบังคับกลุ่ม

1. ต้องเป็นผลผลิตจากพื้นที่ตำบลทรายขาวเท่านั้น
2. การเก็บเกี่ยวผลผลิต (ทุเรียนหมอนทอง) ต้องมีความแก่ไม่น้อยกว่า 85 เปอร์เซ็นต์
3. ผลผลิตต้องปลอดสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
4. ควบคุมคุณภาพในการเก็บเกี่ยว
5. รับซื้อผลผลิตจากสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ เท่านั้น

แนวคิด เกษตรกร 4.0 หรือ "Smart farmer"

"Smart farmer" ในมุมมองของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หมายถึง เกษตรกรที่มีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความคิดในการวางแผนเป็นเลิศ โดยเฉพาะการรู้ถึงอุปสงค์ของตลาดและเตรียมการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการ รวมทั้งความสามารถในเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน นอกจากนั้นยังมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้รวดเร็ว โดยการวิเคราะห์ข้อมูลรอบด้านเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนหลักการและเหตุผล ตลอดจนรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเกษตร อาทิ เพื่อตอบรับกับสถานการณ์ด้านแรงงานที่ขาดแคลน (ฤทัยชนก จริงจิตร, 2556, น. 4)

ศูนย์ติดตามและพยากรณ์เศรษฐกิจการเกษตร (2559) กล่าวถึง ความพร้อมของภาคการเกษตร 4.0 เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ "ภายใต้โมเดลไทยแลนด์ 4.0" ภาคการเกษตรควรให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมบุคลากรสู่การเป็น Smart Officer และพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรสู่การเป็น Smart Farmer และ Young Smart Farmer ที่มีความก้าวหน้าในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตและการตลาด มีการติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการนำข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ในการเกษตรของตนเองมากขึ้น การคัดกรองเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการเป็น Smart Farmer นั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ประเด็นหลัก คือ รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ปี และมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คือ 1) มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3) มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5) มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม 6) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

Smart Farmer หรือ เกษตรกร 4.0 ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากแนวคิดที่ต้องการให้คนไทยที่มีความรอบรู้ หรือทำอาชีพด้านเกษตรกร มีความภูมิใจในวิชาชีพ ซึ่งเปรียบเสมือนกับอาชีพที่เป็นกระดูกสันหลังของคนไทยมาช้านานและเมื่อกาลเวลาผันเปลี่ยนเข้าสู่ยุคดิจิทัล การทำเกษตรจึงอาจดูเหมือนเป็นอาชีพที่หลายคนอาจมองข้ามหรือขาดความภูมิใจ เพราะดูโบราณและเก่าเกินยุคสมัย แต่แท้ที่จริงแล้ว เกษตรกรไทยก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นเกษตรกรแห่งยุคสมัยใหม่ที่เพิ่มความภูมิใจได้ด้วยแนวคิดของ Smart Farmer ด้วยการสนับสนุนของภาครัฐ Smart Farmer จึงเป็นคำนิยามความหมายใหม่ คือ บุคคลที่มีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร โดยครอบคลุมด้านความรู้ในการเกษตร สามารถบริหารจัดการทั้งการผลิต การตลาด รวมถึงวิเคราะห์เชื่อมโยงให้คำนึงถึงคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคม รวมถึงสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ใน Smart Farmer ส่วนใหญ่จะมีการนำเทคโนโลยีเข้าไปผสมผสาน ไม่ว่าจะเป็นการนำอุปกรณ์เซนเซอร์ตรวจอุณหภูมิ เซนเซอร์วัดความชื้น และส่งค่าการแสดงผลต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งล้วนแต่เป็นการนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์นั่นเอง จากแนวคิด Smart Farmer จึงทำให้ถูกแบ่งเกษตรกรเป็น 2 ส่วนคือ เกษตรกรที่เป็น Smart Farmer อยู่แล้ว (Existing Smart Farmer) และเกษตรกรที่ยังต้องการการพัฒนา (Developing Smart Farmer) (เน็ตประชารัฐ, 2560)

ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวแนวคิดเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer สามารถสรุปได้ว่า เกษตรกร 4.0 คือ ต้องเป็นเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรมอย่างเชี่ยวชาญ สามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับการทำการเกษตร ทั้งการดูแลขั้นตอนการผลิตให้มีคุณภาพโดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก รวมถึงการจัดจำหน่ายผลผลิตออกสู่ตลาดตรงตามความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาอย่างรอบด้านโดยวิเคราะห์ข้อมูลบนพื้นฐานของความเป็นจริง ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ส่วนหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเกษตรกร 4.0 ประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ 1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ปี และ 2) มีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คือ 1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม 6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ซึ่งผลการสรุปเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ส่งผลให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่ามีเนื้อหาและรายละเอียดของเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับการวิจัยในประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 คือ การกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer ซึ่งผู้วิจัยจะทำการอธิบายในประเด็นถัดไป

การกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer

<u>การกำหนดคุณสมบัติทั่วไป</u> (คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น. 18-19)

คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไป ของ Smart Farmer เป็นกรอบหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการคัดกรองคุณสมบัติของเกษตรกรที่เป็นตัวแทนครัวเรือนเพื่อจัดชั้นเกษตรกรโดยมี 2 คุณสมบัติหลัก ดังนี้

1. กำหนดให้เกษตรกรที่มีคุณสมบัติเป็น Smart Farmer ต้องมีรายได้จาก การทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี

2. กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer ต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ โดยต้องผ่านการพิจารณาตามตัวบ่งชี้อย่างน้อยหนึ่งตัวบ่งชี้ในแต่ละคุณสมบัติดังนี้

ตารางที่ 2 คุณสมบัติ ตัวบ่งชี้ ตัวอย่างพฤติกรรมของ Smart Farmer

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรมของ Smart Farmer
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้	- เคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรในเวทีต่าง ๆ - เคยให้คำปรึกษากับเกษตรกรรายอื่น ๆ
	1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น	- เคยมีผู้มาศึกษาดูงานในแปลง - เป็นศูนย์เรียนรู้ในโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่น
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart phone เป็นต้น	- รู้จักและติดต่อเจ้าหน้าที่ของเกษตร เพื่อสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เป็นประจำ - ใช้งาน Internet ผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสืบค้นข้อมูลการเกษตรได้
	2.2 มีการบันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด	- มีบันทึกหรือบัญชีครัวเรือนเพื่อวางแผนด้านการเงิน - มีบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยวและจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน - มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาการปลูก การเลี้ยง หรือการเก็บเกี่ยวให้เหมาะสมจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรมของ Smart Farmer
		- เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าเมื่อใช้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนแล้วทำให้ผลผลิตหรือรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม
3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯ	- มีวิธีการในการลดค่าใช้จ่ายปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ทำปุ๋ยใช้เอง เป็นต้น - ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักและจ้างแรงงานจากภายนอกตามความจำเป็น
	3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้	- สามารถขายผลผลิตได้ทั้งหมดไม่มีเหลือตกค้าง - มีคำสั่งซื้อผลผลิตล่วงหน้าชัดเจน ทำให้การวางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง
	3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)	- มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาทำปุ๋ยหมักหรือพลังงานชีวภาพ - มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นสินค้าจำหน่าย
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ	- มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานต่าง ๆ จากการได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หรือการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง - เคยเข้าอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ
	4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ	- มีความตั้งใจที่จะผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ - ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ แล้ว

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรมของ Smart Farmer
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม	5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy)	- ไม่เคยเผาตอซังหรือของเหลือจากการผลิตทางการเกษตร - ใช้ปุ๋ยชีวภาพและลดการใช้ปุ๋ยเคมี - ใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการจัดการศัตรูพืช
	5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง	- มีการบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของต่าง ๆ ให้กับบุคคล วัด หรือสถานศึกษาในชุมชน - เคยร่วมกับชุมชนในการบำเพ็ญประโยชน์ในสถานที่และโอกาสต่าง ๆ
6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร	- ทำกิจกรรมทางการเกษตรในแปลงด้วยตนเองและครอบครัวมากกว่าการจ้างแรงงานภายนอก - มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตทางการเกษตรให้ดีขึ้นจากข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติม
	6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป	- มีการสืบทอดมรดกพื้นที่ทำการเกษตรของครัวเรือจากรุ่นสู่รุ่น - เคยสอนสมาชิกในครัวเรือนให้มีความรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตร
	6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร	- เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าสามารถแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในระหว่างการผลิตได้ - เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าผลจากการประกอบอาชีพการเกษตรทำให้มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดี

ที่มา: คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556)

ทั้งนี้ เมื่อประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรแล้วผ่านทั้งคุณสมบัติด้านรายได้และคุณสมบัติพื้นฐาน เกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Existing Smart Farmer แต่ถ้าไม่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้หรือคุณสมบัติ พื้นฐานหรือทั้งสองคุณสมบัติเกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Developing Smart Farmer

Prince of Songkla University Pattani Campus

รายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คือ รายได้จากการทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร เป็นรายได้ที่เป็นเงินสดจากการจำหน่ายผลผลิต ผลพลอยได้ และสิ่งอื่นใดที่ได้จาก กระบวนการผลิตทางการเกษตรซึ่งได้จากการจำหน่ายตามจำนวนหรือปริมาณที่ครัวเรือนเกษตรกรได้รับไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี (คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น. 12)

Existing Smart Farmer คือ เกษตรกรที่เป็น Smart Farmer อยู่แล้ว เนื่องจากผลจากการคัดกรองสามารถผ่านคุณสมบัติด้านรายได้ที่ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และผ่านคุณสมบัติพื้นฐานทั้ง 6 ข้อ โดยตัวบ่งชี้อย่างน้อย 1 ตัวในแต่ละคุณสมบัติ (คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น. 11)

Developing Smart Farmer คือ เกษตรกรที่ยังไม่เป็น Smart Farmer เนื่องจากผลจากการคัดกรองยังไม่สามารถผ่านคุณสมบัติด้านรายได้ที่ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และผ่านคุณสมบัติพื้นฐานไม่ครบทั้ง 6 ข้อ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มตามความต้องการของเกษตรกรแต่ละราย (คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2556, น. 11)

จากการกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องกับการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มากที่สุดจากที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลจากการกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer มาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยในประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 คือ

1. เกษตรกรมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
2. เกษตรกรมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คือ

2.1 มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ คือ มีความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนและสามารถถ่ายองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจได้

2.2 มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ คือ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรได้อย่างรวดเร็ว และมีการจดบันทึกข้อมูลประกอบการวางแผนรวมถึงสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.3 มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด คือ เกษตรกรมีความสามารถในการบริหารจัดการทั้งแรงงาน ทุน รวมถึงผลผลิตที่ได้จากการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งการตลาดและการแปรรูป

2.4 มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค คือ เกษตรกรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคอย่างดี

2.5 มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม คือ เกษตรกรมีความตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากทำเกษตรที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเกษตรกรมีการคืนกำไรให้กับชุมชนโดยการช่วยเหลือหรือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

2.6 มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร คือ เกษตรกรมีความพึงพอใจ มีความสุขกับการประกอบอาชีพเกษตร เกิดความรักความห่วงแหนในอาชีพรวมถึงพื้นที่การเกษตรเพื่อเก็บไว้ลูกหลานได้สืบต่ออาชีพนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการปรับตัว

ชฎาธาร สิทธิโท (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลที่สามารถดำรงคงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแล ที่สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรเหล่านั้นที่สามารถดำรงคงอยู่ได้กับการปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลในพื้นที่ตำบลนางแลเมืองเชียงราย โดยใช้วิธีศึกษาด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกการสังเกต และการประชุมกลุ่มย่อยจากผู้ประกอบอาชีพดังกล่าวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแล พบว่าตลอดระยะเวลา 50 กว่าปี เกษตรกรที่สามารถดำรงอาชีพการปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลได้จนถึงปัจจุบันจำเป็นต้องมีจุดยืนที่ชัดเจนที่เป็นตัวของตัวเองแต่พร้อมจะปรับตัวให้เข้ากับทิศทางการพัฒนากระแสนิยมของตลาด และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เข้ามาสู่ ชุมชน ซึ่งสามารถสรุปเป็นบทเรียนที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรดำรงคงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันได้ 4 ประการดังนี้ ประการที่ 1 เกษตรกรมีแนวคิดและวิธีคิดที่เป็นจุดยืนของตน คือ ยึดหลักความความพอเพียงไม่วิ่งตามกระแสนิยม แต่ได้เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและปรับตัวให้สอดรับไปในทิศทางเดียวกัน ประการที่ 2 เกษตรกรมีการปรับตัวทางเทคนิควิธีการผลิตปัจจัยการผลิต ให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังยึดหลักการผลิตแบบธรรมชาติที่ยึดถือกันมาแต่ดั้งเดิม ประการที่ 3 เกษตรกรรู้จักพลิกแพลงและประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้จากการผลิตสับปะรดเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น ทำปุ๋ยหมัก ทำกระดาษใยสับปะรด และแปรรูปผลผลิตที่เหลือจากการจำหน่าย ประการที่ 4 เกษตรกรมีการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนแนวคิดให้รู้เท่าทันต่อสถานการณ์ตลาดมีการวางแผนการตลาดร่วมกันและปรับเปลี่ยนตลอดเวลา จากบทเรียนทั้ง 4 ประการ ที่ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลอยู่รอดได้นั้นจึงน่าจะเป็นแนวทางให้กับเกษตรกรอื่น ๆ นำไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบริบทของตนเอง

นฤมล นิราทรร และสุวัจฉรา เปี่ยมญาติ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรจากผลกระทบของข้อตกลงการค้าเสรีต้องการตอบโจทย์สำคัญ 4 ประการ คือ เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากข้อตกลงการค้าเสรีมีคุณลักษณะอย่างไร เกษตรกรปรับตัวอย่างไร อะไรเป็นเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยและเป็น

อุปสรรคต่อการปรับตัว นโยบายของรัฐที่รองรับการปรับตัวของเกษตรกรจากผลกระทบทางลบจากการค้าเสรีเป็นอย่างไร และแนวทางการสนับสนุนการปรับตัวของเกษตรกรควรเป็นอย่างไร การศึกษาใช้วิธีการผสานวิธีเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกกระเทียมในอำเภอไชยปราการ ฝางและ แม่อาย ซึ่งในปี 2552 มีจำนวน 2,014 ราย การคัดเลือกตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบอำเภอละ 150 ราย รวม 3 อำเภอ 450 รายการ ศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้การสนทนากลุ่มกับเกษตรกร และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การศึกษาดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2552-พฤศจิกายน 2553 ข้อค้นพบที่สำคัญจากการศึกษา คือ เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุที่สูง มีทักษะความรู้ต่ำ มีแหล่งรายได้เพียงหนึ่งแหล่งและมีหนี้สิน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้ผูกพันต่อเนื่องและมีจำนวนไม่น้อยที่กู้เงินจากแหล่งเงินกู้มากกว่า 1 แหล่ง เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้ปลูกกระเทียมและเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านด้วย กลุ่มที่มีความสำคัญที่สุด คือ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งในทางทฤษฎีเป็นการรวมตัวกันเพื่อนำไปสู่ “การพึ่งตนเอง” นั้นกลับมีความสำคัญน้อยที่สุด ในด้านการปรับตัวต่อผลกระทบจากข้อตกลงการค้าเสรี พบว่า เกษตรกรมีแนวทางในการปรับตัวหลายรูปแบบทั้งลดพื้นที่ปลูกกระเทียมและไม่ลดพื้นที่ปลูกกระเทียม แต่เกษตรกรที่ไม่ลดพื้นที่เพาะปลูกมีจำนวนมากกว่าเกือบ 2 เท่าครึ่งทั้งเกษตรกรที่ลดและไม่ลดพื้นที่เพาะปลูกมีรูปแบบการปรับตัวใกล้เคียงกัน คือ พยายามปลูกพืชให้หลากหลายมากขึ้น เข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญาหาอาชีพเสริม เช่น เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา และปลูกยางพารา ซึ่งประเด็นหลังนี้พบในสัดส่วนที่ต่ำมาก มีเกษตรกรบางรายให้ข้อมูลว่าปรับตัวด้วยการลดรายจ่าย เช่น เหล้า บุหรี่ และลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น ที่น่าสนใจก็คือเกษตรกรยังคงเผชิญปัญหาเดิม ๆ คือ รายได้ต่ำ มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ ทำให้มีหนี้สิน เกษตรกรกว่าครึ่งยืนยันว่าประสงค์ที่จะปลูกกระเทียมต่อไป เนื่องจากไม่มีพืชชนิดใดที่ให้รายได้เท่ากับกระเทียม กระเทียมยังเป็นพืชวัฒนธรรม ซึ่งเกษตรกรมีความเคยชิน และคิดว่าทำได้ดีที่สุด สำหรับเกษตรกรการปรับตัวจึงเป็นไปเพื่อให้ได้ประกอบอาชีพที่ตนถนัดและสร้างรายได้ให้มากที่สุด เกษตรกรไม่ได้พอใจกับผลการปรับตัวที่เป็นอยู่มากนัก เนื่องจากไม่ว่าจะทำงานหนักเท่าไร ก็ยังมีหนี้สินอยู่ และรายได้ยังไม่พอกับค่าใช้จ่าย ส่วนเงื่อนไขที่สนับสนุนการปรับตัวนั้น เกษตรกรยืนยันว่าการมีแหล่งยืมเงิน (จากเพื่อนหรือญาติ) ที่ปลอดดอกเบี้ย มีแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สนับสนุนการปรับตัวอันดับต้น ๆ ส่วนอันดับรองลงมา คือ มีเงินออมที่กันไว้สำหรับการผลิต และสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล/ข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกและซื้อขายกระเทียม ส่วนเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวเป็นเงื่อนไขด้านความรู้คือ 1. ขาดความรู้ เกี่ยวกับการบำรุงดินและควบคุมโรคและแมลงโดยไม่ใช้สารเคมี 2. ไม่มีความรู้ ด้านการตลาดเกษตรกรพยายามลดต้นทุนการผลิต โดยลดการใช้ปุ๋ยเคมี และหันมาทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง หรือหมักปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองแบบ “ลองผิดลองถูก” ในด้านนโยบายของรัฐที่รองรับผลกระทบทางลบจากการค้าเสรี พบว่า ปรากฏชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของ “กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ” ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี 2547 เพื่อใช้ดำเนินการปรับโครงสร้างสินค้าเกษตรและเยียวยาเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า ในรูปเงินยืม/เงินหมุนเวียน และเงินจ่ายขาดและ “กองทุน FTA” ซึ่งเริ่มดำเนินการในปี 2550 ซึ่งพิจารณาให้ความช่วยเหลือสินค้าที่มีการผูกพันการลดภาษีในการเปิดเสรีการค้าและต้องเป็นโครงการที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือจาก

หน่วยงานอื่น แต่ด้วยกฎเกณฑ์ข้างต้นเกษตรกรรายย่อยจึงไม่ได้รับประโยชน์จากกองทุน FTA ส่วนแนวทางสนับสนุนการปรับตัวที่เกษตรกรต้องการ คือ ต้องการให้ 1. ปุ๋ยเคมีราคาถูกลง 2. ปราบปรามการลักลอบนำเข้ากระเทียมอย่างจริงจัง 3. ประกันราคา (รายได้) 4. ปรับปรุงพันธุ์กระเทียมให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น 5. ให้ความรู้เกี่ยวกับการบำรุงดิน ควบคุมโรคและแมลงโดยไม่ใช้สารเคมี และ 6. สนับสนุนให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยคอก/หมัก)

นุจนาจย์ งิดชัยภูมิ และบุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยในการลดต้นทุนการผลิตข้าวนาน้ำฝน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยที่ลดการนำใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกในระบบการทำนา เป็นงานวิจัยที่ผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตจากการลงพื้นที่ ศึกษาข้อมูลจากตัวแทนกลุ่มเกษตรกร 50 ครอบครัว ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ผู้อาวุโสในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ฯลฯ รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 ราย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้พบว่า การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยในการผลิตข้าวนาน้ำฝนในพื้นที่ศึกษาสามารถจำแนกออกเป็นสองด้าน คือ การปรับตัวด้านการผลิตข้าวและการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพเสริม มีรายละเอียดดังนี้ การปรับตัวด้านการผลิตข้าว เกษตรกรรายย่อยปรับตัวตามกระบวนการผลิตข้าว โดยเกษตรกรเน้นปรับไปตามสถานการณ์ในปัจจุบัน อิงรูปแบบที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ในพื้นที่ของตนเพื่อคงความอยู่รอดในการประกอบอาชีพทำนา ทั้งในด้านรูปแบบการผลิต การจัดการน้ำเทคโนโลยีที่นำมาใช้เพื่อลดต้นทุน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (1) รูปแบบการปลูกข้าวเกษตรกรในพื้นที่ศึกษามีรูปแบบการผลิตข้าวอยู่ 4 รูปแบบ คือ 1. การผลิตข้าวฤดูเดียว 2. การผลิตข้าวสองฤดู 3. ปลูกข้าวและพืชอื่น ๆ ตามหลังฤดูกาล และ 4. เกษตรแบบผสมผสานโดยมีข้าวเป็นพืชหลัก โดยทั้ง 4 รูปแบบจะมีความแตกต่างกันในด้านการจัดการดินหลังการเก็บเกี่ยว เช่น การไถกลบตอฟางในการผลิตข้าวฤดูเดียว การไถกลบพืชซากพืชหลังฤดูกาลปลูกพืชอื่น ๆ ในการปลูกข้าวและพืชอื่น ๆ ตามหลังฤดูการเผาตอฟางข้าวในการผลิตข้าวสองฤดู และการใส่มูลสัตว์และปุ๋ยแห้งในการและไถกลบในเกษตรแบบผสมผสานโดยมีข้าวเป็นพืชหลัก เป็นต้น เกษตรกรเลือกผลิตข้าวแต่ละรูปแบบตามขนาดของพื้นที่และแหล่งน้ำที่มี ซึ่งรูปแบบที่สามารถช่วยเกษตรกรลดต้นทุนลงได้คือ การทำเกษตรแบบผสมผสาน ที่เกิดการหมุนเวียนการใช้พื้นที่แล้วหมุนเวียนนำปัจจัยการผลิตจากในฟาร์มมาใช้เกื้อหนุนการผลิต เช่น การใช้มูลสัตว์ การไถกลบพืชล้มลุก การนำเศษใบและผลของไม้ผลมาทำปุ๋ย เป็นต้น (2) การขุดสระน้ำขนาดเล็ก สถานการณ์ภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง และน้ำท่วม เป็นปัญหาสำคัญในการผลิตข้าวนาน้ำฝนในพื้นที่ศึกษา จากสถานการณ์ดังกล่าวเกษตรกรในชุมชน ได้มีการปรับตัวเพื่อให้ดำรงไว้ซึ่งการผลิตข้าวโดยการขุดสระน้ำขนาดเล็กเพื่อช่วยลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฝนแล้งหรือฝนทิ้งช่วง และช่วยผันน้ำขึ้นไปเก็บในช่วงน้ำหลากจากการปรับตัวดังกล่าว ส่งผลให้เกษตรกรลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงภาวะฝนทิ้งช่วงและลดความเสียหายจากสถานการณ์น้ำท่วมลงได้ แต่การปรับตัวและจัดการปัญหาเรื่องน้ำนั้น ปัจจัยหลักเกษตรกรต้องมีพื้นที่ที่สามารถขุดสระน้ำและจัดการพื้นที่ของตนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการจัดการแหล่งน้ำของเกษตรกรนี้ยังรวมไปถึงการผันน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในการผลิตทางด้านเกษตรกรรมอีกด้วย (3) เทคโนโลยีลดต้นทุนการผลิต ด้วยสภาพสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับสื่อ เทคโนโลยี

ความรู้ ด้านการผลิตข้าว ส่งผ่านเกษตรกรได้มากขึ้น ทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ และนำเทคโนโลยีที่พบเจอจากสื่อ จากการฝึกอบรมและการเรียนรู้ จากบรรพชนนำมาทดลองปฏิบัติและนำมาใช้ในพื้นที่ของตน เช่น ด้านเทคโนโลยีการลดต้นทุนด้านปุ๋ยเคมีในนาข้าวเกษตรกร หันมาไถกลบตอฟางข้าวมากขึ้น และใช้ปุ๋ยแห้งที่ผลิตขึ้นเองจากเศษหญ้าและใบไม้ ใช้มูลสัตว์ใส่ลงในนาข้าวช่วงหน้าแล้งและไถกลบเพื่อรอฝนมาเศษต่าง ๆ จะย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ย ตลอดจนการทำน้ำหมักจากเศษผักและผลไม้ที่มีในท้องถิ่นการผลิตน้ำหมักจากหอยเชอรี่ เป็นต้น ด้านการจัดการศัตรูพืช โดยผลิตสารไล่แมลงจากสมุนไพรหรือพืชที่พบในท้องถิ่น เช่น สะเดาผลคูณใช่กำจัดหอยเชอรี่ เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนในการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น สามารถลดต้นทุนในด้านค่าปุ๋ยเคมีและการกำจัดแมลงศัตรูข้าว ประมาณ 500 บาทต่อไร่ ส่งผลให้เกษตรกรในพื้นที่หันมานำไปปฏิบัติตามแนวทางการลดต้นทุนมากขึ้น และวิธีการดังกล่าวทำให้ผู้ผลิตปลอดภัยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและสภาพดินดีขึ้นลดการใช้ปุ๋ยเคมี (4) รูปแบบการปลูกข้าวเกษตรกรปรับจากการปลูกข้าวแบบนาดำ มาเป็นการปลูกข้าวแบบนาหว่านมากขึ้น เนื่องจากการปลูกข้าวแบบนาหว่านสามารถลดต้นทุนด้านแรงงานในการปักดำลงได้ นอกจากนี้ยังพบว่า สามารถลดต้นทุนในด้านค่าแรงการไถ คราด และยังเป็นการประหยัดเวลาในการทำนาซึ่งต้นทุนในการปลูกข้าวแบบนาดำด้านค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยอยู่ที่ 700 บาทต่อไร่ ในขณะที่การปลูกข้าวแบบนาหว่านไม่ต้องจ้างแรงงานในการปักดำ ด้านค่าไถคราด ลดต้นทุนลงได้ เฉลี่ย 500 บาทต่อไร่ เนื่องจากการทำนาดำต้องไถ คราด ในรอบการปักดำ แต่นาหว่านสามารถไถหว่านได้ในรอบเดียว ซึ่งการไถเหมาจ่ายไร่ละ 250 บาทต่อไร่ การปรับตัวด้านอาชีพเสริมเกษตรกรหันมาประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนโดยอาชีพที่พบ คือ อาชีพทอผ้าไหม รับจ้าง ค้าขาย เลี้ยงสุกร และอาชีพจักสาน ซึ่งการประกอบอาชีพเสริมเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว หรือสำหรับเกษตรกรบางรายถือเป็นรายได้หลักของครอบครัว เพื่อเป็นการสร้างทุนไว้สำหรับการผลิตข้าวในแต่ละรอบปี การผลิตถึงแม้ว่าเกษตรกรจะมีอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ดีแต่เกษตรกรยังคงไว้ซึ่งอาชีพหลัก คือ การทำนา ซึ่งการปรับตัวทั้งสองด้านของเกษตรกรส่งผลให้เกษตรกรยังสามารถประกอบอาชีพทำนาได้จนกระทั่งทุกวันนี้

สิริมา แท่นนิล (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรจากปัญหาการปลูกมะพร้าวในเขตอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับปัญหาของเกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวในเขตอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และระดับการปรับตัวของเกษตรกรดังกล่าว นอกจากนี้ยังเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อการปรับตัวของเกษตรกรและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาของเกษตรกรกับการปรับตัวของเกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวเหล่านั้น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ เกษตรกรที่ปลูกมะพร้าว ทั้ง 6 ตำบล ในเขตอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จำนวน 363 คน และสัมภาษณ์เจาะลึก เกษตรกรจำนวน 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปนกรวน การทดสอบรายคู่ด้วยวิธีความแตกต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวมีปัญหาอยู่ในระดับสูง และมีการปรับตัวอยู่ในระดับปานกลางเกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา จำนวนการถือครองที่ดิน รายได้

จากการทำสวนมะพร้าว และรายได้นอกเหนือจากการทำสวนมะพร้าวที่แตกต่างกัน มีการปรับตัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเกษตรกรที่ปลูกมะพร้าวที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่แตกต่างกัน มีการปรับตัวที่ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาของเกษตรกรโดยรวมด้านภัยแล้ง ศัตรูพืช และราคาผลผลิตตกต่ำไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของเกษตรกรในภาพรวม

กนกวรรณ อู่ทองทรัพย์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยแบ่งข้อมูลในการวิจัยเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ แหล่งข้อมูลจากภาคสนาม (field work) ซึ่งทำการสัมภาษณ์จากบุคคลสำคัญ (Key informant) ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวม 18 คน คือ นักวิชาการเกษตร เกษตรจังหวัด และเกษตรอำเภอ และ 2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ รายงานประจำปี รายงานสถานการณ์นำเข้าและส่งออก รายงานการผลิตกาแฟอาราบิกา ตลอดจนรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีต่าง ๆ จากกรมศุลกากร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงต่างประเทศ และกระทรวงเกษตร เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟทั้ง 6 อำเภอ มีกลยุทธ์การปรับตัวแตกต่างกันดังนี้ คือ 1. ปรับตัวโดยการรับจ้างเป็นผู้ผลิตภายใต้บริษัทดอยช้างซึ่งเป็นบริษัทเอกชน 2. ปรับตัวโดยการรับจ้างเป็นผู้ผลิตภายใต้มูลนิธิโครงการหลวงฯ 3. ปรับตัวโดยการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง และ 4. ปรับตัวโดยลดปริมาณการปลูกกาแฟอาราบิกาและหันมาปลูกชาทดแทน สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิกาในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มี 3 ประการใหญ่ ๆ ดังนี้ 1. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต 2. การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์กาแฟ และ 3. การพัฒนาและส่งเสริมความรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร

กฤษดา ชื่นจิตต์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางของเทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ (Smart Farming Technology) กรณีศึกษา ไร่ไวน์กรานมอนเต้ (Gran Monte) เพื่อรองรับการขับเคลื่อนแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สู่ประเทศไทย 4.0 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาธุรกิจไร่ไวน์กรานมอนเต้ (Gran Monte) ได้อย่างสำเร็จ และดำเนินงานที่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้ธุรกิจสมาชิกพัฒนาสู่สมาร์ทฟาร์มเมอร์ โดยผลการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ (Smart Farming Technology) สามารถดำเนินธุรกิจสินค้าเกษตรได้อย่างสำเร็จ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ พบว่า สามารถช่วยการลดต้นทุนในกระบวนการผลิต เพิ่มคุณภาพมาตรฐานการผลิตและมาตรฐานสินค้า ลดความเสี่ยงในภาคเกษตรกร ซึ่งเกิดจากการระบาดของศัตรูพืชและจากภัยธรรมชาติ และส่งเสริมการจัดการและส่งผ่านความรู้ (Knowledge Management and Transfer) โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศจากการวิจัยไปประยุกต์สู่การพัฒนาในทางปฏิบัติและให้ความสำคัญต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตรกรในการเพิ่มคุณภาพมาตรฐานการผลิตและ มาตรฐานสินค้านั้น แนวคิด “สมาร์ทฟาร์ม” ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการผลิตโดยเน้นการประยุกต์ใช้ระบบอัตโนมัติ

Rajabhat Songkhla University Pattani Campus

(Automatic/Robotic System) และการพัฒนาองค์ความรู้ทางการผลิตโดยระบบการติดตามและเตือนภัยล่วงหน้า (Monitoring/Warning System) ในด้านการจัดการผลผลิตแนวคิด “สมาร์ทฟาร์ม” ให้ความสำคัญกับระบบควบคุมผลผลิตให้มีความสม่ำเสมอทั้งปริมาณและคุณภาพ อาทิ การวัดความชื้นและอุณหภูมิ รวมทั้งการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ซึ่งเป็นหลักการในการดูแลความปลอดภัยของสินค้าให้กับผู้บริโภค ที่ต้องใช้ข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลกลาง (Center of Information) ที่มีความเชื่อมโยงทั้งห่วงโซ่คุณค่าของสินค้า (Value Chain) เป็นต้น ทั้งนี้การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้กับภาคการเกษตรถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย เกษตรกรต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ศึกษาวิธีการใช้และสร้างความยอมรับ อีกทั้งเทคโนโลยีที่นำมาใช้ยังมีราคาสูง เกษตรกรรายย่อยยังไม่สามารถหาซื้อเองได้ ยกเว้นผู้ที่มีเงินทุนมากพอที่จะลงทุน และผลผลิตมีมูลค่าที่คุ้มกับการลงทุนในเทคโนโลยีนั้น ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะการใช้เทคโนโลยีในไร่องุ่นกรานมอนเต้ (Gran Monte) ที่มีศักยภาพในการลงทุนเครื่องมือและอุปกรณ์ ในกรณีการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงควรศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือการทำสมาร์ทฟาร์มมิ่งในบริบทอื่น ๆ ที่กว้างขวางและครอบคลุมมากยิ่งขึ้นไป

พรไทย ศิริสาธิตกิจ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพัฒนาการวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ และปัจจัยหรือเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของชาวนาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิจัยในลักษณะของพหุเทศะกรณี ผลการวิจัยพบว่า การปรับตัวของชาวนาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการปรับตัวจากการทำนาภายใต้ระบบเกษตรกรรมแบบยังชีพมาสู่ระบบเกษตรกรรมแบบทวิลักษณ์ และปรับตัวมาสู่การผลิตภายใต้ระบบการเกษตรเชิงพหุลักษณ์ สำหรับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการปรับตัวของชาวนาใน 4 พื้นที่พบว่า พื้นที่ตำบลบางแก้วและพื้นที่ตำบลพนางตุง คือ การทำนา พื้นที่ตำบลวัดจันทร์ คือ การปลูกผัก และพื้นที่ตำบลแหลม คือ การปลูกปาล์มน้ำมัน สำหรับรูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้นให้ความสำคัญกับกระบวนการปรับตัว 10 ประเด็น ได้แก่ 1. การพึ่งพาตนเอง 2. กลุ่มวิสาหกิจ 3. กระบวนการเรียนรู้ 4. ความยืดหยุ่นในการปรับตัว 5. การตลาด 6. ระบบเกษตรกรรมเชิงพหุลักษณ์ 7 เครือข่ายชาวนา 8. การสร้างคุณค่าเพิ่ม 9. การส่งเสริมจากภาครัฐ และ 10. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเรียกรูปแบบนี้ว่า “SELE MANAGE MODEL” ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในระดับดีมากและผ่านการรับรองโดยเวทีประชาคม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรข้างต้น ข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์กับงานวิจัยของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ใน การดำเนินงานวิจัยเรื่อง การปรับตัวของเกษตรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการกำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก การออกแบบกรอบแนวคิดในการวิจัย การออกแบบเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม และแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตาม

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และสามารถใช้เพื่อเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายผล และการนำเสนอข้อมูล

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

รตยาภรณ์ ชูภู่ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการในกระบวนการผลิตต้นพันธุ์หมอนทองแบบเสียบยอดของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการจัดการในกระบวนการผลิตและการตลาดของการผลิตต้นพันธุ์ทุเรียนหมอนทองแบบเสียบยอดของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร การศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับเกษตรกรที่เลือกแบบเจาะจง 35 คน จาก ประชากร 70 คน และใช้การสัมมนาแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรและนักวิชาการเกษตร 16 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สวนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด สูงสุดมัธยฐานและฐานนิยม ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาการจัดหมวดหมู่การอธิบายและการเป็นเหตุเป็นผล ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 47.34 ปี สมรสแล้ว มีสถานะเป็นภรรยา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น มีประสบการณ์ในการผลิตเฉลี่ย 14.25 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.02 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.28 คน ใช้พื้นที่ในการผลิตเฉลี่ย 1.68 ไร่ รายได้ของครอบครัวเฉลี่ย 442,528 บาท/ปี รายจ่ายของครอบครัวเฉลี่ย 309,571 บาท/ปี ส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงาน ทั้งหมดนิยมจ้างแรงงานชั่วคราว โดยจ้างในขั้นตอนกรอกดินใส่ถุงมากที่สุด เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองในการผลิต (2) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจัดการในกระบวนการผลิตถูกต้องตามหลักวิชาการ (3) เกษตรกรมีผลผลิตเพื่อจำหน่าย 2 ชนิด คือ ชนิดต้นถอนและชนิดต้นเลี้ยง ส่วนใหญ่ไม่มีใบรับรองพันธุ์พืชจากกรมวิชาการเกษตร ผลิตปีละ 2 ครั้ง และผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดการกำหนดราคา ส่วนใหญ่ใช้คู่แข่งเป็นเกณฑ์และได้รับเงินจากการขายเป็นเงินสด การจัดจำหน่ายเกือบทั้งหมดขายที่แหล่งผลิต ส่วนใหญ่ขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง เกษตรกรทุกรายมีการส่งเสริมการตลาด โดยใช้การส่งเสริมการขายแบบให้ส่วนแถม การส่งเสริมการตลาดโดยวิธีอื่นมีน้อย กลยุทธ์ส่วนการตลาดที่โดดเด่นกว่าคู่แข่ง คือ ผลิตสินค้าคุณภาพดีราคาถูก ทำเลดี และผู้ขายมีอัธยาศัยดี (4) การผลิตชนิดต้นถอนมีต้นทุน 2.88 บาท/ต้น ผลตอบแทน 3 บาท/ต้น ผลตอบแทนสุทธิ์ 0.70 บาท/ต้น กำไร 0.12 บาท/ต้น ชนิดต้นเลี้ยงมีต้นทุน 3.81 บาท/ต้น ผลตอบแทน 10 บาท/ต้น ผลตอบแทนสุทธิ์ 6.82 บาท/ต้น กำไร 6.19 บาท/ต้น (5) ในด้านการพัฒนาการผลิต เกษตรกรร่วมกันเสนอว่าผลิตให้ถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้ได้ต้นพันธุ์คุณภาพดีในด้านการตลาดเสนอให้มีการรวมกลุ่ม มีผู้บริหารจัดการด้านการตลาด โดยให้มีการกำหนดราคาขายที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีการจัดจำหน่ายโดยให้มีศูนย์กระจายสินค้า และมีการส่งเสริมการตลาดโดยการโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ

ศิริพร วรกุลดำรงชัย และคณะ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษารูปแบบการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศต่อการผลิตทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี โครงการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และปัจจัยสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อการผลิตทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี

เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งความสามารถในการรองรับและปรับตัว ศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี 50 คน และการสนทนากลุ่มในผู้นำเกษตรกร 7 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพภูมิอากาศในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ของจังหวัดจันทบุรี รวม 70 ปี (1980S -2040S) ขอบเขตของการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศในอดีตไม่น้อยกว่า 10 ปี ปัจจัยสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งความสามารถในการปรับตัวและตั้งรับการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศที่มีต่อการผลิตทุเรียนของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบสุ่มตัวอย่างโดยวิธี Purposive Sampling เพื่อให้ได้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนพันธุ์หมอนทองไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 10 อำเภอของจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ท่าใหม่ มะขาม สอยดาว ขลุง โป่งน้ำร้อน นายายอาม เมือง เขาคิชฌกูฏ แหลมสิงห์ และแก่งหางแมว สุ่มอำเภอละ 5 ราย รวมจำนวน 50 ราย ในปี 2553 การดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ผู้ร่วมสนทนาประกอบด้วย ผู้นำเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนเป็นอย่างดี และเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในภาคตะวันออก จำนวน 7 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับทุเรียน จำนวน 2 คน ประเด็นที่สนทนา คือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศมีผลกระทบต่อการผลิตทุเรียนอย่างไร และแนวทางในการปรับตัวและตั้งรับเพื่อลดความรุนแรง และข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนาได้เสนอข้อคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศมีผลกระทบต่อการผลิตทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี โดยมีผลกระทบในขั้นตอนการพัฒนาการของทุเรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมต้นสำหรับการออกดอก การชักนำให้ออกดอก การพัฒนาการของดอก การติดผล การพัฒนาการของผล และการเก็บเกี่ยวตลอดจนคุณภาพของผลผลิตกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียนไม่น้อยกว่า 10 ปี และส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ทำสวนทุเรียนได้กำไร เกษตรกรส่วนใหญ่ผลิตทุเรียนตามขั้นตอนของเทคโนโลยีการผลิตทุเรียนให้มีคุณภาพและตามคู่มือระบบการจัดการคุณภาพ : GAP ทุเรียน (GAP : Good Agriculture Practice) ของกรมวิชาการเกษตร แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการการใช้ปุ๋ย และสารป้องกันกำจัดโรคและแมลง ตามสภาพสวนของแต่ละคนตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ในด้านการปรับตัวและตั้งรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เกษตรกรเน้นการช่วยเหลือตนเองเป็นหลัก โดยการใช้วิธีการแบบเดิม ๆ หรือทำตามเพื่อนบ้าน ความต้องการการช่วยเหลือจากรัฐหรือหน่วยงานราชการน้อยมาก ยกเว้นเรื่องปัญหาภัยแล้ง แต่ก็มีเพียงร้อยละ 21 จากจำนวนเกษตรกรทั้งหมด จากการสนทนากลุ่ม สามารถรวบรวมองค์ความรู้ในการจัดการแก้ไขปัญหาการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศต่อการผลิตทุเรียนในแต่ละขั้นตอน การพัฒนาการของทุเรียน จากประสบการณ์จริงของเกษตรกร และจากผลงานวิจัยที่มีอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำมาใช้ในการจัดการเพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบัน แต่จะเห็นได้ว่า วิธีการจัดการในการแก้ปัญหายังไม่ครอบคลุมครบทุกขั้นตอน และยังอาจมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาได้ดีเพียงพอ จึงมีข้อเสนอแนะ ให้มีการทำการวิจัยอย่างเร่งด่วน เพื่อหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีต่อการผลิตทุเรียน

แววรวี ลาภเกิน (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในการทำสวนทุเรียน จังหวัดนนทบุรี เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทำอาชีพสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี หลังวิกฤติน้ำท่วมปี 2554 โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาสวนทุเรียนในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ และอำเภอปากเกร็ด โดยใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การทำสวนทุเรียนของเกษตรกรจังหวัดนนทบุรีนั้นมีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาโดยเริ่มจากการปลูกเป็นอาชีพภายในครอบครัว เพื่อซื้อขาย แลกเปลี่ยนระหว่างชาวสวนด้วยกัน ภูมิปัญญาในการปลูกทุเรียนของชาวสวนทุเรียนของชาวนนทบุรีนั้น เป็นวิธีการและแนวคิดที่แฝงการพึ่งพาระหว่างคนกับธรรมชาติ และการพึ่งพาระหว่างธรรมชาติกับธรรมชาติ โดยปลูกพืชเล็กใหญ่ให้เอื้ออำนวยประโยชน์ภายในสวน ข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรการศึกษาเพิ่มเติมในวิชาเพิ่มเติมเฉพาะท้องถิ่นขึ้นใช้ทำการเรียนการสอนภายในโรงเรียนทุกโรงเรียนในท้องถิ่นโดยใช้ครูผู้สอนเป็นชาวสวนทุเรียน การจัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน เป็นวิชาการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะเจาะจงในท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี ใช้ทำการเรียนการสอนในโรงเรียนทุกแห่งของจังหวัดนนทบุรี ผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีโดยตรง เป็นผู้ทำการสอนให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ หน่วยงานหลักในการดำเนินการ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี จัดทำเอกสารในรูปแบบแผ่นพับ วารสาร หนังสือ โดยนำข้อมูลมาจากชาวสวนที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาที่แท้จริงเผยแพร่ไปไว้ให้นักเรียนและบุคคลทั่วไปได้อ่านในห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน ชาวสวนทุเรียนรวมตัวกันเป็นกลุ่ม จัดให้มีสถานที่ตั้งหรือสำนักงานของกลุ่ม ที่สามารถให้บุคคลทั่วไปที่สนใจติดต่อเพื่อมาศึกษา และรับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรีได้

จรัญ ราชนุ้ย (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบศักยภาพการผลิตทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2556 ถึงกรกฎาคม 2558 โดยพบว่าตำบลทรายขาวเป็นแหล่งผลิตทุเรียนที่ขึ้นชื่อของจังหวัดปัตตานี ปลูกอยู่ในระบบนิเวศเกษตรที่แตกต่างกันทั้งบริเวณที่เป็นเนินเขาที่ราบและตามหุบเขาริมทางน้ำมีพื้นที่ปลูกทั้งหมดประมาณ 3,045 ไร่ หลังประกาศเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาวเมื่อปี พ.ศ. 2551 พื้นที่ประมาณ 2,207 ไร่ ติดอยู่ในเขตอุทยานฯ ส่วนที่เหลืออยู่ในเขตอุทยานฯ มีประมาณ 838 ไร่ พื้นที่ทั้งในเขตและนอกเขตอุทยานฯ พบว่ามีการทำสวนทุเรียน 4 รูปแบบ คือ (1) ร้อยละ 15 ทุเรียนเชิงเดี่ยว (2) ร้อยละ 73 ทุเรียนร่วมไม้ผุไม้ป่า (3) ร้อยละ 10 ทุเรียนร่วมไม้ผลท้องถิ่น (4) ร้อยละ 2 ทุเรียนร่วมยางพารา ศักยภาพการผลิตทุเรียนโดยรวมทั้งชุมชน ประมาณ 1,744 ตันต่อปี โดยแต่ละรูปแบบมีรายได้สุทธิ 58,688, 10,275, 24,550 และ 39,326 บาทต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ และพบว่า ส่วนรูปแบบที่ 2, 3 และ 4 มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง นำไปสู่ฐานของการมีภูมิคุ้มกันทางอาหาร เพราะเกษตรกรมีพืชยังชีพที่หลากหลาย โดยเฉพาะพืชท้องถิ่น เช่น ส้มแขก จำปูลิง ลังแข สะตอ เนียง สมุย มะมุด กินิน บุก บอนเต่า ดาหลา ข่าลิง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พื้นที่ปลูกทุเรียนของชุมชนทรายขาวกำลังถูกคุกคาม เพราะมีการนำไม้ทุเรียนพื้นบ้านออกมาแปรรูปเป็นไม้ใช้สอย การเปลี่ยนสวนทุเรียนร่มไม้ป่าหรือไม่

คนท้องถิ่นมาเป็นสวนทุเรียนเชิงเดี่ยวและเป็นส่วนยางพาราเชิงเดี่ยว แบบและศักยภาพการผลิตทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี รายได้ปรับปรุงพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการใช้ประโยชน์พืชพรรณที่หลากหลายสามารถใช้เป็นทางเลือกสนับสนุนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพราะสอดคล้องกับนโยบายรัฐด้านการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน การอนุรักษ์พันธุกรรมพืช การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะรูปแบบที่ 4 สามารถประยุกต์ใช้กับนโยบายสงเคราะห์การทำสวนยางพาราแบบ 5 ได้ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากการทบทวนงานที่วิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรข้างต้น ข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์กับงานวิจัยของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางและปรับใช้ในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ในการกำหนดประเด็นคำถาม การออกแบบเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร และสามารถใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายผล และการนำเสนอข้อมูล

Prince of Songkla University
Pattani Campus

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยจะศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เพื่อนำข้อมูลไปเชื่อมโยงกับการศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทรัพยากรในการบริหาร 8 M's ของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2546, น. 76) ประกอบด้วย คือ 1. แรงงาน (Man) 2. เงิน (Money) 3. วัสดุ (Materials) 4. การจัดการ (Management) 5. เครื่องจักรกล (Mochine) 6. การตลาด (Market) 7. ขวัญและกำลังใจ (Morale) และ 8. ข้อมูลข่าวสาร (Message) พร้อมทั้งศึกษาและวิเคราะห์ถึงการปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 โดยเน้นศึกษาข้อมูลด้านเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ จากการกำหนดคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ (1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ปี และ (2) มีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ คือ 1. ด้านความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2. ด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3. ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4. ด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5. ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ 6. ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร รวมศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร คือ การปรับตัวภายในและการปรับตัวภายนอก

จากข้อมูลที่ได้มาข้างต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะนำข้อมูลการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร และการปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวกับโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ด้านเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer

ส่วนแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม จากตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในพื้นที่ ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรรวมถึงจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มากำหนดเป็นแนวทางในการวางแผน ส่งเสริม และพัฒนาเกษตรกรสวนทุเรียน เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างเหมาะสม รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเกษตรกรหรือสนับสนุนเกษตรกรสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนนโยบาย และพัฒนาเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างเหมาะสม ดังภาพที่ 1

Prince of Songkla Pattani University

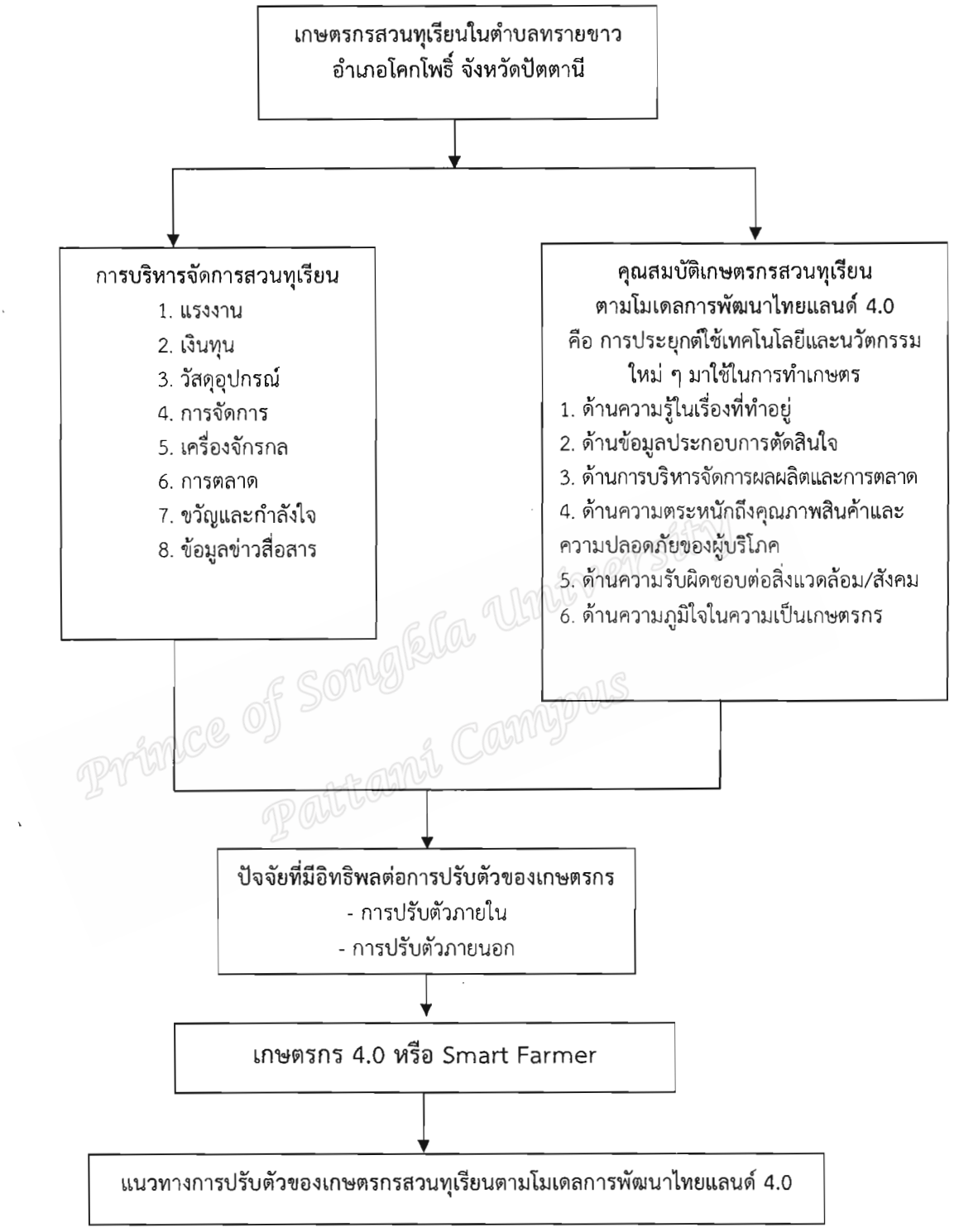

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

Prince of Songkla University Pattani Campus

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นการศึกษาถึงการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน และเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
การเก็บรวบรวมข้อมูล
การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
การวิเคราะห์ข้อมูล
การนำเสนอผลการศึกษา

Prince of Songkla University Pattani Campus

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 18 คน

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนทั้งสิ้น 18 คน ใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจง จากเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน 10 ปีขึ้นไป คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักมีประสบการณ์การทำสวนทุเรียนตั้งแต่การปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยเลือกเก็บข้อมูลกับเกษตรกรที่ยินดีให้ข้อมูล

2. การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและพบว่าเป็นตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนเป็นอย่างดี เป็นผู้นำเกษตรกรและเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรสวนทุเรียนในพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured - Interview)

เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เพื่อใช้สำหรับ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 18 คน โดยสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนโดยตรง แบบสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย 5 ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร สำหรับข้อมูลพื้นฐานในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ-สกุล เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ช่วยทำเกษตร ลักษณะการถือครองที่ดิน ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร ระบบการปลูกพืช พื้นที่ปลูกทุเรียน อายุต้นทุเรียน ระยะเวลาการทำสวนทุเรียน รายได้จากการทำสวนทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมา รายจ่ายจากการทำสวนทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมา และรายได้รวมภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี (คำถามปลายเปิด) ในประเด็นคำถามต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การบริหารจัดการ “แรงงานหลัก” ในการทำสวนทุเรียน
ประเด็นที่ 2 การบริหารจัดการ “เงินทุน” ในการดำเนินการทำสวนทุเรียน
ประเด็นที่ 3 “วัสดุอุปกรณ์หรือปัจจัยในการผลิต” ที่ใช้ในการทำสวนทุเรียน
ประเด็นที่ 4 วิธีการ “การจัดการ” ในการดูแลสวนทุเรียนให้มีประสิทธิภาพ
ประเด็นที่ 5 การนำ “เครื่องจักรกลและเทคโนโลยี” มาใช้ในการทำสวนทุเรียน
ประเด็นที่ 6 การวางแผน “การตลาด” ในการขายผลผลิตจากสวนทุเรียน
ประเด็นที่ 7 การบริหารจัดการ “ขวัญและกำลังใจ” ให้กับเกษตรกรที่ร่วมกันดูแลสวนทุเรียน
ประเด็นที่ 8 การใช้ “ข้อมูลข่าวสาร” ในการพัฒนาศักยภาพการทำสวนทุเรียน

ส่วนที่ 3 คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 (คำถามปลายเปิด) ในประเด็นคำถามต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่
ประเด็นที่ 2 เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ
ประเด็นที่ 3 การบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด
ประเด็นที่ 4 ความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค
ประเด็นที่ 5 ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม
ประเด็นที่ 6 ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 (คำถามปลายเปิด) ในประเด็นคำถามต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ปัจจัยภายใน
ประเด็นที่ 2 ปัจจัยภายนอก

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

2. แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เป็นแบบสนทนากลุ่ม โดยการกำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่มไว้ล่วงหน้า เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว จำนวน 8 คน

แบบสนทนากลุ่มประกอบด้วย 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 แนวทางในการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้แนวคิดเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ควรเป็นรูปแบบใด

ประเด็นที่ 2 ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม
2. กำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่ต้องการให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย
3. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้องและให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม
4. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มที่ปรับปรุงแก้ไขให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย 1. ผศ.ดร.มณญ ศิริพงศ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเกษตร 2. ดร.เทียนทิพย์ ไกรพรม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเกษตร และ 3. ดร.รุศดา แก้วแสงอ่อน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหาร เพื่อตรวจสอบการใช้ภาษาและความครอบคลุมของเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยนำเครื่องมือมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุง ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร

ข้อมูลการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ครอบคลุมประเด็นหลัก ๆ จากหนังสือ ตำรา บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ และอินเตอร์เน็ต

2. การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก

2.1 ผู้วิจัยได้สร้างคำถามหลัก ๆ ที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และความเหมาะสมในการใช้สัมภาษณ์

2.2 นัดหมายบุคคลที่สัมภาษณ์

2.3 พบผู้ให้สัมภาษณ์และทำการสัมภาษณ์พร้อมทั้งของอนุญาตบันทึกเสียงและภาพ

2.4 บันทึกการให้สัมภาษณ์

3. การเก็บข้อมูลการสนทนากลุ่ม

3.1 เลือกบุคคลที่จะให้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

3.2 เตรียมสถานที่สำหรับการสนทนากลุ่ม

3.3 นัดหมายบุคคลที่จะเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

3.4 พบบุคคลที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยแนะนำตัว และบอกจุดมุ่งหมายในการสนทนา และขออนุญาตจากผู้เข้าร่วมสนทนาโดยขอบันทึกเสียงและบันทึกภาพ

3.5 บันทึกการสนทนากลุ่ม

4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

เป็นวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสังเกตการณ์กิจกรรมต่าง ๆ ของเกษตรกรสวนทุเรียน เพื่อสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกมาของเกษตรกร

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บรวบรวมเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนาที่รวบรวมจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้น ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ของ Denizen (1970) โดยใช้วิธีการ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์ขจร, 2559, น. 194-196) ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ เป็นการตรวจสอบยืนยันข้อมูล โดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลในด้านเวลา เก็บในช่วงเวลาแตกต่างกัน และเป็นการตรวจสอบยืนยันจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักหลายคน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา แล้วพรรณนาความโดยใช้ความรู้ด้านการบริหารการพัฒนาสังคม ด้านการส่งเสริมเกษตรกรและด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาอธิบายให้เห็นถึงการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี จากนั้นจึงมาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดและนำเสนอข้อเสนอแนะแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ถอดเสียงสนทนาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มแบบเป็นทางการ

2. สรุปประเด็นจากการวิเคราะห์การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

3. ตรวจสอบความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

4. จำแนกและจัดระบบข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบตามเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ

5. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

6. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การนำเสนอผลการศึกษา

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษา ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การพรรณนาความผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความรู้เชิงวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และความรู้ด้านการบริหารการพัฒนาสังคม ด้านการส่งเสริมเกษตรกร และด้านอื่น ๆ มาปรับใช้เพื่อให้เกิดความชัดเจนและถูกต้องตามหลักวิชาการ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางที่ 3 สรุปวิธีการดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี	เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว จำนวน 18 คน	แบบสัมภาษณ์	ตรวจสอบความสมบูรณ์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0	เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว จำนวน 18 คน	แบบสัมภาษณ์	ตรวจสอบความสมบูรณ์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0	ตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในพื้นที่ตำบลทรายขาว จำนวน 8 คน	แบบสนทนากลุ่ม	ผลจากวัตถุประสงค์ที่ 1 และ 2 และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาใช้ประกอบการสรุปและวิเคราะห์ เพื่อเสนอแนวทางที่ดีที่สุดในการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

Prince of Songkla University Pattani Campus

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย “เรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการ ปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และเพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

วิธีการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักการจำนวนทั้งสิ้น 18 คน ใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจง จากเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว ที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน 10 ปีขึ้นไป โดยเลือกเก็บข้อมูลกับเกษตรกรที่ยินดีให้ข้อมูล และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและพบว่าเป็นตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว ที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนเป็นอย่างดี เป็นผู้นำเกษตรกรและเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรสวนทุเรียนในพื้นที่ โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ส่วนที่ 4 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ซึ่งในแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

Prince of Songkla University Pattani Campus

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนที่ยินดีให้ข้อมูลทั้งหมด 18 คน พบว่า

1. เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนมีช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 1 คน อายุ 41-50 ปี จำนวน 2 คน อายุ 51-60 ปี จำนวน 7 คน และอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 8 คน

2. ระดับการศึกษาของเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน พบว่า มีระดับประถมศึกษา จำนวน 5 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 4 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 คน และระดับปริญญาตรี จำนวน 3 คน

3. ลักษณะการถือครองที่ดิน พบว่า เกษตรกรเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด

4. ขนาดพื้นที่ทำเกษตร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่น้อยกว่า 5 ไร่ จำนวน 9 คน พื้นที่ 6-10 ไร่ จำนวน 3 คน พื้นที่ 11-15 ไร่ จำนวน 2 คน พื้นที่ 16-20 ไร่ จำนวน 2 คน และพื้นที่มากกว่า 20 ไร่ จำนวน 1 คน

5. ขนาดพื้นที่ปลูกทุเรียน พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกทุเรียนน้อยกว่า 5 ไร่ จำนวน 11 คน และพื้นที่ 6-10 ไร่ จำนวน 2 คน

6. ระบบการปลูกพืช พบว่า เกษตรกรปลูกทุเรียนอย่างเดียว จำนวน 5 แปลง และปลูกทุเรียนร่วมกับไม้ผลอย่างอื่น ได้แก่ มะพร้าว ลองกอง เงาะ มังคุด และจำปะดะ จำนวน 13 แปลง

7. อายุต้นทุเรียนในพื้นที่ พบว่า มีอายุน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 แปลง อายุ 6-10 ปี จำนวน 2 แปลง อายุ 11-15 ปี จำนวน 1 แปลง อายุ 16-20 ปี จำนวน 3 แปลง อายุ 21-30 ปี จำนวน 7 แปลง อายุ 31-40 จำนวน 2 แปลง และอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 1 แปลง

8. ประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ตั้งแต่ 10-20 ปี จำนวน 3 คน มีประสบการณ์ 21-30 ปี จำนวน 6 คน มีประสบการณ์ 31-40 ปี จำนวน 4 คน มีประสบการณ์ 41-50 ปี จำนวน 4 คน และมีประสบการณ์มากกว่า 50 ปี จำนวน 1 คน

9. รายได้จากการทำสวนทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการทำสวนทุเรียน มีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาท จำนวน 2 คน 20,001-50,000 บาท จำนวน 4 คน 50,001-60,000 บาท 60,001-90,000 บาท จำนวน 3 คน 90,001-120,000 บาท จำนวน 4 คน 120,001-150,000 บาท จำนวน 1 คน มากกว่า 150,001 บาทขึ้นไป จำนวน 2 คน และมีสวนทุเรียนที่ยังไม่ให้ผลผลิต จำนวน 2 แปลง

10. รายจ่ายจากการขายทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายตั้งแต่ 2,000-5,000 บาท จำนวน 2 คน 5,001-10,000 บาท จำนวน 6 คน 10,001-20,000 บาท จำนวน 6 คน 20,001-30,000 บาท จำนวน 3 คน และมากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป จำนวน 1 คน

11. รายได้รวมภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรต่อปี พบว่า เกษตรกรมีรายได้รวมภาคเกษตรของครัวเรือน น้อยกว่า 60,000 บาท จำนวน 5 คน มีรายได้ตั้งแต่ 60,001-120,000 บาท จำนวน 5 คน 120,001-179,999 บาท จำนวน 2 คน และมากกว่า 180,000 ขึ้นไป จำนวน 6 คน

ทั้งนี้เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนที่ยินดีให้ข้อมูลทั้งหมด 18 คน ที่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติด้านรายได้ คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556, น. 18-19) ได้กำหนดให้เกษตรกรที่มีคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ต้องมีรายได้รวมภาคเกษตรของครัวเรือนไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี พบว่า

1. เกษตรกรที่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้จำนวน 5 คน
2. เกษตรกรที่ไม่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติด้านรายได้จำนวน 13 คน

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรในการบริหาร 8 M's ประกอบด้วย 1. แรงงงาน 2. เงินทุน 3. วัสดุอุปกรณ์ 4. การจัดการ 5. เครื่องจักรกล 6. การตลาด 7.ขวัญกำลังใจ และ 8.ข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษาพบว่า

1. การบริหารจัดการ "แรงงาน" ในการทำสวนทุเรียน

ทรัพยากรในการบริหารจัดการที่มีส่วนสำคัญเป็นอันดับแรก คือ คน (Man) หรือแรงงาน เป็นทรัพยากรบุคคลที่จะทำให้การดำเนินการทำสวนทุเรียน การบริหารการแบ่งหน้าที่ของเกษตรกรมีประสิทธิภาพโดยต้องอาศัยแรงงานเป็นหลัก โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มีเป้าหมายและให้สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของแรงงานในทุกภาคส่วน ในภาคการเกษตร ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพให้เกษตรกร เป็นเกษตรกร 4.0 ที่สามารถบริหารจัดการ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตให้มีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน พบว่า แรงงานหลักในการทำสวนทุเรียน คือ สมาชิกในครอบครัว มีการแบ่งหน้าที่ คือ ร่วมกันดูแลสวนทุเรียนตามความถนัดของแต่ละคน (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, สาหัส หวังหมัด,ดลรอมาน สาเมาะบาซา และอาสีด๊ะ มะแอ, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรที่เป็นหัวหน้าครอบครัวจะดูแลและแบ่งหน้าที่การทำสวนให้กับสมาชิกในครัวเรือน (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้พบว่าแรงงานหลักในครอบครัวที่ช่วยทำสวนทุเรียนมี 2 คน คือ สามี จะดูและภรรยา (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, กอริง เจะสารี, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, สุรียา มินแลเหม็ง และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) โดยมีการแบ่งหน้าที่ หลัก ๆ ในการดูแลสวน คือ สามี จะดูและและลงมือทำสวน ส่วน ภรรยา จะดูแลเรื่องการตลาดเพื่อขายทุเรียน (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี และกอริง เจะสารี, 2561) ทั้งนี้ยังพบว่าแรงงานหลักที่ช่วยทำสวนกัน 3 คน ในครอบครัว ได้แก่ สามี ภรรยา และลูก ลูกเขยหรือลูกสะใภ้ (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี และสาหัส หวังหมัด, 2561)

นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีการจ้างแรงงานชั่วคราว เนื่องจากเกษตรกรบางรายอายุมากแล้วมีความจำเป็นต้องจ้างแรงงาน โดยมีการจ้างในช่วงฤดูกาลเท่านั้น คือ ขั้นตอนตัดแต่งกิ่ง การโยนกิ่ง และการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งเป็นแรงงานในชุมชนโดยต้องเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นโดยตรง (สัมภาษณ์, กอริง เจะสารี, บุญศักดิ์ มาเอียด, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี และดิน บาเหมบูหงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า มีการจ้างแรงงานในการตัดหญ้าเมื่อเกษตรกรไม่มีเวลาในการดูแลสวนด้วยตัวเอง (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, 2561) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เกษตรกรมีการจ้างแรงงานในการทำสวนทุกขั้นตอน เนื่องจากเกษตรกรมีอายุมากและสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง (สัมภาษณ์, อับดุลมายิ มิดคาด, 2561)

2. การบริหารจัดการ "เงินทุน" ในการดำเนินการทำสวนทุเรียน

การทำสวนทุเรียนปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ เงินทุน (Money) มีส่วนสำคัญโดยเฉพาะในช่วงแรกของการเริ่มทำสวนทุเรียนตลอดจนถึงกระบวนการผลิต เกษตรกรสามารถวิเคราะห์และควบคุมการใช้เงินทุนการทำเกษตรเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็น

คุณสมบัติพื้นฐานของเกษตรกร 4.0 เงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยการบริหารจัดการให้ได้มาทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้การทำสวนราบรื่นไปด้วยดี การบริหารเงินทุนของเกษตรกรในการทำสวนทุเรียน พบว่า เกษตรกรจะใช้เงินทุนของตนเอง เป็นรายได้จากการขายทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาและจากภาคการเกษตรอื่น ๆ ผลผลิตในแต่ละปีสามารถคืนทุนได้และได้รับผลกำไรจากการจำหน่ายทุเรียนเกินเป้าหมายที่วางไว้ (สัมภาษณ์, อาสีด๊ะ มะแอ, รอปีอะห์ รันจานจิต, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า การลงทุนทำสวนครั้งแรกจะใช้เงินทุนจำนวนมาก โดยมีค่าใช้จ่ายหลัก ๆ คือ ไถ่ดิน ขุดบ่อในแปลง ต้นพันธุ์ทุเรียน อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ เช่น เครื่องสูบน้ำ การวางระบบให้น้ำแบบสปริงเกอร์ (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, 2561) นอกจากนี้พบว่า การทำสวนทุเรียนมีค่าใช้จ่ายที่จำเป็น คือ ปุ๋ย ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าแรงงานกรณีมีการจ้างแรงงานในช่วงฤดูกาล (สัมภาษณ์, อาสีด๊ะ มะแอ, อับดุลมายิ มิดคาด, สาหัส หวังหมัด และจรัส บุญตามช่วย, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการบริหารจัดสรรเงินใช้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1.ค่าใช้จ่ายในครอบครัว 2.ทุนการศึกษาให้ลูก และ 3.ทุนสำหรับการทำสวนทุเรียน (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561)

3. การบริหารจัดการ “วัสดุอุปกรณ์หรือปัจจัยในการผลิต” ในการทำสวนทุเรียน

การทำสวนทุเรียนปัจจัยที่จะช่วยเอื้ออำนวยและก่อให้เกิดความสะดวกในการทำสวนเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพมากที่สุด คือ วัสดุอุปกรณ์หรือปัจจัยในการผลิต (Material) ปัจจุบันเกษตรกรมีความตระหนักในเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ตนเองถนัดและง่ายต่อการใช้งาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเกษตรกร 4.0 เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรในด้านนี้ พบว่า เกษตรกรมีอุปกรณ์การจัดสวนในการทำสวนทุเรียนเป็นของตนเองโดยจะมีอุปกรณ์พื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ จอบ เสียม ถังน้ำ สายยาง กรรไกรตัดแต่งกิ่ง ซึ่งเกษตรกรใช้เงินทุนของตนเองในการซื้ออุปกรณ์ สำหรับเครื่องมือที่ใช้งาน เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเพียงพอสำหรับใช้ในการทำสวนทุเรียน เนื่องจากอุปกรณ์ที่ใช้งานมีความเหมาะสมกับแปลงเกษตรของตนเอง (สัมภาษณ์, อับดุลมายิ มิดคาด, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, สว่าง ทองบุญเอียด และยูโซ๊ะ หมัดโส, 2561) ทั้งนี้พบว่า ปัจจัยในการผลิตเกี่ยวกับการดูแลต้นทุเรียนเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีและมีประโยชน์ต่อดิน ซึ่งเกษตรกรมีการทำปุ๋ยใช้เอง ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพ และมีการซื้อปุ๋ยเพิ่มเติม คือ ปุ๋ยเคมี (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, ดิน บาเหมบูหงา และกอริง เจะสารี, 2561)

4. วิธีการ “การจัดการ” ในการดูแลสวนทุเรียนให้มีประสิทธิภาพ

การจัดการ (Management) มีส่วนสำคัญในการทำเกษตรด้วยวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ที่วางแผนไว้ เพื่อให้การทำสวนทุเรียนมีคุณภาพมากที่สุด ซึ่งจะส่งผลดีทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและแรงงาน ตลอดจนความสามารถในการนำเครื่องมือเทคโนโลยีมาใช้ในการทำสวนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเกษตรกร 4.0 สามารถบริหารจัดการและวิเคราะห์ขั้นตอนที่ตนเองวางแผนไว้ เพื่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ครอบคลุมการจัดการทั้งหมดที่เกี่ยวกับการทำสวนทุเรียน ได้แก่ วิธีการปลูก การให้น้ำ การให้ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง และการเก็บเกี่ยว พบว่า

วิธีการปลูกทุเรียนสิ่งสำคัญต้องดูบริบทพื้นที่และแหล่งน้ำ เพราะทุเรียนเป็นไม้ผลที่ต้องให้น้ำสม่ำเสมอ ถ้าเป็นพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดน้ำท่วมพื้นที่ตรงนั้นต้องมีการยกร่องก่อนปลูก เพื่อป้องกันไม่ให้ทุเรียนเกิดความเสียหายเมื่อเกิดน้ำท่วม (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี และดินบาเหมบูหงา,

2561) ทั้งนี้พบว่ารูปแบบการปลูกทุเรียนในพื้นที่ตำบลทรายขาว เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกในรูปแบบทั่วไปตามที่บรรพบุรุษสอนมา ไม่มีระยะห่างที่แน่นอนและมีการปลูกทุเรียนร่วมกับไม้ผลชนิดอื่น (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, อับดุลมายิ มิดคาด และสุรียา มินแลเหม็ง, 2561) ปัจจุบันในพื้นที่มีแนวทางการจัดการสวนแบบใหม่เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืน มีวิธีการปลูกทุเรียนระยะห่าง 10×10 เมตร และปลูกระยะห่าง 8×8 เมตร เพื่อให้แสงแดดสามารถส่องถึง เนื่องจากทุเรียนเป็นไม้ผลที่ต้องได้รับแสงแดดที่เพียงพอ และในอนาคตถ้ามีเครื่องจักรกลใหม่ ๆ สามารถนำเข้าไปทำงานสะดวก (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า มีเกษตรกรปลูกทุเรียนระยะห่าง 10×10 เมตร ต้นทุเรียนอายุ 30 ปี เพื่อให้ต้นทุเรียนมีระยะห่างที่เหมาะสมและสะดวกในการดูแลรักษา รวมถึงสามารถให้ผลผลิตที่มีคุณภาพทุกต้น (ดังภาพที่ 2) (สัมภาษณ์, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้พบว่าเกษตรกรที่เริ่มปลูกทุเรียนในพื้นที่จะปลูกทุเรียนระยะห่าง 8×8 เมตร อายุต้น 1 ปี และมีสวนทุเรียนเดิมอายุ 30 ปี จะปลูกรูปแบบทั่วไป (สัมภาษณ์, จรัส บุญตามช่วย, 2561)

ภาพที่ 2 การปลูกทุเรียนมีระยะห่างของต้น 10×10 เมตร

การให้น้ำสำหรับต้นทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้ว ในช่วงเดือนเมษายนถึงกลางเดือนพฤษภาคม เป็นระยะออกดอก เกษตรกรมีการควบคุมการให้น้ำ และปลายเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม เป็นระยะพัฒนาผล เกษตรกรมีการให้น้ำสม่ำเสมอหรือให้น้ำทุกวัน โดยจะให้น้ำช่วงเช้าวันละครึ่งชั่วโมง โดยให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ (ดังภาพที่ 3) (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา และเกษียร อุดมละบุล และจรัส บุญตามช่วย, 2561) โดยใช้แหล่งน้ำจากสระน้ำในแปลงเกษตรของตนเอง โดยมีต้นน้ำจากภูเขาสันการาคีรี ทั้งนี้พบว่าในพื้นที่เกษตรกรยังไม่มีการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่มาใช้เกี่ยวกับการให้น้ำด้วยระบบการเปิดปิดน้ำอัตโนมัติ ผ่านการควบคุมของแอพพลิเคชั่นในโทรศัพท์มือถือ เพราะ เกษตรกรมองว่าสวนทุเรียนของตนเองยังไม่มีความจำเป็นที่ต้องนำมาใช้ เพราะ ขนาดพื้นที่สวนทุเรียนมีจำนวนไม่มาก และเกษตรกรสามารถควบคุมการให้น้ำต้นทุเรียนด้วยตนเอง (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง,เลื่อน อภิวัฒนางกรู, กอริง เจะสารี และดิน บาเหมบูหงา, 2560)

ภาพที่ 3 การให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์

การให้ปุ๋ย เกษตรกรจะเน้นให้ปุ๋ยทุเรียนทั้งทางดินและทางใบ ในอัตราที่เหมาะสม โดยให้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ทางสำนักงานพัฒนาได้นำดินในพื้นที่ตำบลทรายขาวเพื่อวิเคราะห์ดิน พบว่า ดินในตำบลทรายขาวมีธาตุไนโตรเจนและแคลเซียม ซึ่งดินในพื้นที่จากการวิเคราะห์จะขาดธาตุโปเตสเซียม ดังนั้น เกษตรกรจะเลือกซื้อธาตุโปเตสเซียมอย่างเดียวเอามาผสมกับปุ๋ยคอกกลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) การให้ปุ๋ย คือ ระยะหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตเดือนกันยายนถึงตุลาคม ให้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 จำนวน 1-2 กิโลกรัม/ต้น ปุ๋ยคอก 20 กิโลกรัม/ต้น เพื่อบำรุงราก ระยะแตกใบอ่อน เดือนกุมภาพันธุ์ถึงมีนาคม ใส่ปุ๋ยสูตร 8-24-24 และระยะพัฒนาผลผลิตปลายเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม ใส่ปุ๋ยสูตร 13-13-24 หลังตัดผลผลิต 3-4 สัปดาห์ (สัมภาษณ์, รอปีอะห์ รันจานจิต, ฟาตีม๊ะ สลำยา และดลกอเดร์ บาเหมบูงา, 2561)

การตัดแต่งกิ่ง เกษตรกรให้ความสำคัญกับการตัดแต่งกิ่งควบคุมทรงพุ่ม จะทำการตัดแต่งกิ่งครั้งใหญ่ปีละ 1 ครั้ง เป็นระยะหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตเดือนกันยายนถึงตุลาคม การตัดแต่งกิ่งทุเรียนช่วยให้การจัดการง่ายและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ เกษตรกรจะเน้นตัดแต่งกิ่งย่อย เพื่อให้แสงส่องถึงต้นทุเรียนได้ทั่วถึง โดยการตัดยอดและกิ่งภายในให้โปร่ง เกษตรกรจะตัดแต่งกิ่งด้วยตัวเอง ส่วนต้นทุเรียนที่มีความสูงมาก เกษตรกรจะไม่ตัดแต่งกิ่งแต่จะปล่อยให้ต้นทุเรียนสูงตามธรรมชาติหรือมีการจ้างแรงงานในการตัดแต่งกิ่ง อัตราการจ้างตัดแต่งกิ่งมีตั้งแต่ 400-500 บาท/ต้น (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, สาหัส หวังหมัด, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และดิน บาเหมบูหงา, 2561) ทั้งนี้พบว่าปัจจุบันการตัดแต่งกิ่งมีเครื่องจักรกลเกษตรที่สามารถประหยัดเวลาและแรงงานคนในการตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียนที่สูงมาก คือ รถกระเช้า ซึ่งในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้ด้วยปัจจัยด้านเงินทุน และพื้นที่สวนทุเรียนยังไม่มีความพร้อมที่จะนำเครื่องจักรกลดังกล่าวมาใช้ เนื่องจากการปลูกทุเรียนมีระยะห่างของต้นที่แตกต่างกันและบางสวนจะปลูกทุเรียนร่วมกับไม้ผลอื่น (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล และดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561)

การเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรมีการบันทึกข้อมูลการเก็บเกี่ยวผลผลิต มีการกำหนดการเก็บเกี่ยวสำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทองหลังจากดอกบาน 120-130 วัน มีเทคนิคการจดบันทึก คือ 1.การตั้งรหัสต้นทุเรียนแต่ละต้น เพื่อจดวันที่ออกดอกลงสมุดจดบันทึก 2.จดบันทึกลงในปฏิทิน และ 3.จดบันทึกลงในโทรศัพท์มือถือ ระยะการเก็บเกี่ยวผลผลิต คือปลายเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เกษตรกรมีการทยอยเก็บเฉพาะทุเรียนที่สุกแต่ละต้นอาจมี 1-3 รุ่น มีการเก็บเกี่ยวที่ถูกต้องไม่ทำให้คุณภาพของทุเรียนและกิ่งบอบช้ำ เมื่อถึงกำหนดวันเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรที่มีความสามารถจะเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตัวเอง และเกษตรกรอีกส่วนหนึ่งจะจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยจ้างแรงงานที่มีความเชี่ยวชาญในการเก็บเกี่ยวทุเรียน โดยมีค่าใช้จ่าย

ในการจ้างตัดทุเรียน กิโลกรัมละ 5 บาท และจ้างขนส่ง กิโลกรัมละ 5 บาท รวมเป็น 10 บาท ซึ่งในชุมชนมีอัตราค่าจ้างเป็นมาตรฐานเดียวกัน (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, วินิตา มูณีมูสี และเกษียร อุดมละบุล, 2561)

5. การนำ "เครื่องจักรกลและเทคโนโลยี" มาใช้ในการทำสวนทุเรียน

ปัจจุบันเกษตรกรมีการนำเครื่องจักรกลและเทคโนโลยี (Machine) มาใช้ในการทำสวนทุเรียนมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ส่งเสริมให้เกษตรกรนำเครื่องมือเทคโนโลยีมาใช้ในการทำเกษตร เพื่อสามารถลดต้นทุนในกระบวนการผลิต ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า เครื่องมือเทคโนโลยีที่เกษตรกรนำมาใช้ ได้แก่ เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยา เครื่องพ่นยาแรงสูง มอเตอร์สูบน้ำ และระบบการให้น้ำแบบสปริงเกอร์ เกษตรกรใช้เงินทุนของตนเองในการซื้อเครื่องมือดังกล่าวและมีความเพียงพอสำหรับเครื่องมือที่ใช้ เนื่องจากเครื่องมือที่มีอยู่มีความเหมาะสมกับพื้นที่เกษตรของตนเอง การใช้งานสะดวกมีความคุ้นเคยกับเครื่องมือที่ใช้ (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, ดิน บาเหมบูหงา, เกษียร อุดมละบุล, และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) ทั้งนี้พบว่า มีเครื่องมือเทคโนโลยีทางสำนักงานเกษตรสนับสนุน คือ เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสภาพดิน เจ้าหน้าที่มีการสอนตัวแทนเกษตรกรถึงวิธีการใช้งานและการวิเคราะห์ดิน เพื่อให้เกษตรกรสามารถวิเคราะห์สภาพดินด้วยตัวเองและสามารถช่วยวิเคราะห์สภาพดินให้กับเกษตรกรรายอื่นในพื้นที่ (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีการใช้เครื่องจักรกล คือ รถแบ็คโฮเพื่อยกร่องและขุดบ่อน้ำในสวน เพื่อใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำในสวน ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการจ้างในช่วงเริ่มต้นการทำสวน เนื่องจากรถแบ็คโฮมีราคาสูงเกษตรกรไม่มีเงินทุนซื้อ เพราะเครื่องจักรกลดังกล่าวจะใช้ในช่วงแรกของการทำสวนเท่านั้น (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูงา, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) ปัจจุบันเทคโนโลยีการเกษตรมีการพัฒนาที่รวดเร็ว เพื่อให้การทำเกษตรมีประสิทธิภาพประหยัดเวลาและสามารถปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการทำสวน ทั้งนี้เครื่องจักรกลเกษตรที่เกษตรกรเริ่มนำมาใช้ ได้แก่ รถกระเช้าสำหรับการตัดแต่งกิ่ง รถตัดหญ้าแบบนั่ง แอร์บลาส (ใช้สำหรับการพ่นสารเคมี) เครื่องใส่ปุ๋ย รถแทรกเตอร์พวงท้ายแขนสเปรย์พ่นสารเคมีที่เกษตรกรนำมาประยุกต์ใช้ในการทำสวนทุเรียน การนำเครื่องจักรกลดังกล่าวมาใช้ถือว่ามีความเหมาะสมกับการทำสวนทุเรียนในปัจจุบัน สำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่จำนวนมาก หรือเกษตรกรที่มีเงินทุน แต่ต้องดูความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่สวนทุเรียน สิ่งสำคัญเพื่อง่ายต่อการนำเครื่องจักรกลมาใช้คือพื้นที่สวนทุเรียนของเกษตรกรต้องมีระยะห่างไม่น้อยกว่า 8x8 เมตร ซึ่งในพื้นที่ตำบลทรายขาว เกษตรกรยังไม่มีการนำเครื่องจักรกลดังกล่าวมาใช้ เนื่องจากพื้นที่สวนทุเรียนส่วนใหญ่มีลักษณะการปลูกระยะห่างที่แตกต่างกันและมีการปลูกทุเรียนร่วมกับไม้ผลชนิดอื่น และเกษตรกรแต่ละรายมีพื้นที่สวนทุเรียนไม่มาก ทั้งนี้เกษตรกรไม่มีเงินทุนที่จะซื้อเครื่องจักรกลดังกล่าวมาใช้งานเนื่องจากมีต้นทุนสูง

6. การวางแผน "การตลาด" ในการขายผลผลิตจากสวนทุเรียน

การตลาด (Market) มีความสำคัญที่จะทำให้ผลผลิตการเกษตรสามารถเข้าถึงผู้บริโภคที่มีความต้องการตรงกับผลผลิตที่เกษตรกรมี ถือเป็นเรื่องท้าทายที่เกษตรกรสามารถคิดวิเคราะห์และบริหารจัดการผลิตสินค้าเกษตรให้ตรงตามความต้องการของตลาด และสินค้าเกษตรต้องมีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค เพื่อรักษาฐานลูกค้าให้มีความมั่นคง สำหรับการตลาดในชุมชนมีการรวมกลุ่มขาย

ผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว เกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ซึ่งทางกลุ่มมีตลาดรองรับ คือ ห้างท็อปซุปเปอร์มาร์เก็ต (Top Supermarket) ทั้งนี้ทางกลุ่มจะรับซื้อทุเรียนในที่ราคาแพงกว่าท้องตลาดและพ่อค้าคนกลาง ซึ่งจะรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกกลุ่มเท่านั้น ในรูปแบบผลสด ในช่วงฤดูกาลเกษตรกรจะนำทุเรียนมาจำหน่ายให้กับกลุ่ม ณ สถานที่ทำการกลุ่มแปลงใหญ่ฯ หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี (สัมภาษณ์, รอปีอะห์ รันจานจิต, ฟาตีมีะ สลำยาตี และดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการจำหน่ายทุเรียนให้กับกลุ่มแปลงใหญ่ฯ และจำหน่ายให้กับพ่อคนกลาง ซึ่งพ่อค้าคนกลางจะมาซื้อทุเรียนที่สวน การตกลงราคา เกษตรกรจะเป็นฝ่ายกำหนดราคาทุเรียน ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนการกำหนดราคาคือพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้กับกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ส่งผลให้พ่อค้าคนกลางไม่กล้ารับซื้อทุเรียนจากเกษตรกรในราคาที่ถูกเหมือนเมื่อก่อน (สัมภาษณ์, ฮาลีมีะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้พบว่า การตลาดช่วงฤดูกาลของทุเรียน เกษตรกรจะนำทุเรียนที่เหลือจากการจำหน่ายให้กลุ่มแปลงใหญ่ฯ นำมาจำหน่ายบริเวณหน้าบ้านของตัวเอง จะมีตลอดทั้งเส้นทางถนนทรายขาว หรือนำทุเรียนจำหน่ายที่ตลาดในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง (สัมภาษณ์, สว่าง ทองบุญเอียด, 2561) ทั้งนี้พบว่า ในชุมชนมีการนำทุเรียนที่เหลือจากการจำหน่ายมาแปรรูปเป็นทุเรียนกวน ขั้นตอนการแปรรูปการทำทุเรียนกวน มีการจ้างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรน้ำตกทรายขาว หมู่ที่ 5 ตำบลทรายขาว ในการทำทุเรียนกวน โดยเกษตรกรจะแกะเนื้อทุเรียนแล้วนำไปให้กลุ่มแม่บ้านกวน เมื่อทุเรียนกวนเสร็จเรียบร้อย เกษตรกรจะนำทุเรียนกวนจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางและจำหน่ายทุเรียนกวนทางตลาดออนไลน์ (สัมภาษณ์, ฟาตีมีะ สลำยาตี และกอริง เจะสารี, 2561) นอกจากนี้พบว่า ปัจจุบันเกษตรกรได้เพิ่มช่องทางการตลาดและโอกาสในการจำหน่ายทุเรียน คือ ตลาดออนไลน์ โดยใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านระบบเทคโนโลยีการสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านแอพพลิเคชั่นเฟสบุ๊คและแอพพลิเคชั่นไลน์ โดยมีกลุ่มลูกค้าที่สนใจและติดต่อซื้อกับเกษตรกรโดยตรง ซึ่งเป็นหนึ่งของโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ที่ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้งานเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น โดยมีการจำหน่ายในรูปแบบผลสดและทุเรียนกวน (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี และฟาตีมีะ สลำยาตี, 2561)

7. การบริหารจัดการ “ขวัญและกำลังใจ” ให้กับเกษตรกรที่ร่วมกันดูแลสวนทุเรียน

ขวัญและกำลังใจ (Morale) ในการทำงานมีความสำคัญมากสำหรับทุกอาชีพ สำหรับเกษตรกรการบริหารดูแลขวัญกำลังใจให้ซึ่งกันและกัน ถือเป็นเรื่องที่ไม่อาจมองข้ามได้ เป็นสิ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญคุณค่าทางจิตใจระหว่างเกษตรกรด้วยกัน การทำเกษตรต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้การทำเกษตรมีความราบรื่น รวมทั้งมีความสุขและมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นความภาคภูมิใจของเกษตรกร ที่มีความมุ่งมั่นในการทำเกษตรมีความสอดคล้องกับเกณฑ์ของเกษตรกร 4.0 ในส่วนของคุณสมบัติด้านความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน ด้านสภาพการทำงาน พบว่า เกษตรกรมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงและทำให้มีแรงใจในการทำเกษตรด้วยตนเอง เพราะการทำเกษตรเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษทำให้เกิดความรักความผูกพันธุ์กับการทำเกษตร ส่งผลให้เกษตรกรมีความสุข ทั้งนี้เกษตรกรมีความพร้อมที่จะเรียนรู้หาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการทำเกษตรต่อไป (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, กอริง เจะสารี, สาหัส หวัง

หมัด และดิน บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีความพอใจของรายได้จากการจำหน่ายทุเรียนและพอใจในราคาทุเรียน เนื่องจากปัจจุบันในชุมชนมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ปัจจุบันมีสมาชิกทุ้งหมด 207 คน ทางกลุ่มจะรับซื้อทุเรียนในราคาที่แพงกว่าท้องตลาดหรือพ่อคนกลาง และมีตลาดรองรับส่งผลให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นในการขายทุเรียนให้กับกลุ่ม (สัมภาษณ์, รอปีอะห์ รันจานจิต, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, และยูโซ๊ะ หมัดโส, 2561) นอกจากนี้ขวัญกำลังใจในการทำงานของเกษตรกรที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง คือ ด้านสวัสดิการของกลุ่ม พบว่า ทางกลุ่มมีการร่วมบริจาคเงินสนับสนุนในนามกลุ่มเมื่อมีกิจกรรมในชุมชน เช่น งานบุญที่วัด งานมัสยิด และกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน จะมีการบริจาคเงินช่วยเหลือเพื่อสนับสนุนกิจกรรม (สัมภาษณ์, จรัส บุญตามช่วย, 2561) ทั้งนี้พบว่า ด้านสวัสดิการของกลุ่ม ทางกลุ่มมีการวางแผนในอนาคตจะมีการจัดเงินปันผล และมีการจัดสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลให้กับสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ซึ่งถือเป็นการบริหารจัดการในรูปแบบใหม่เป็นรูปแบบที่ได้จากการศึกษาดูงานการรวมกลุ่มของเกษตรกรพื้นที่อื่น ซึ่งพบว่าการจัดสวัสดิการดังกล่าวใช้เวลานานถึง 10 ปี กว่าจะประสบความสำเร็จ แต่ทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ยังไม่ได้ดำเนินการแต่เป็นแผนที่วางไว้ (สัมภาษณ์, บุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) ทั้งนี้พบว่า ทางกลุ่มมีความเป็นธรรมในการรับซื้อทุเรียนตามเกณฑ์และเกรดทุเรียนที่กำหนดไว้ จากสมาชิกกลุ่มทุกคนในมาตรฐานเดียวกัน ดังนี้ ราคาทุเรียนที่ซื้อจากสมาชิกของกลุ่มในปี พ.ศ.2561 ดังนี้ 1.ทุเรียนเกรดพรีเมียม กิโลกรัมละ 170 บาท 2.ทุเรียนเกรด A กิโลกรัมละ 80 บาท 3.ทุเรียนเกรด B กิโลกรัมละ 60 บาท และ 4.ทุเรียนเกรดตกไซค์ จะรวมถึงทุเรียนน้ำหนักไม่ถึง 3 กิโลกรัม และน้ำหนักเกิน รับซื้อกิโลกรัมละ 40 บาท ซึ่งทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ จะรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกตามราคาที่กำหนดไว้ แต่ราคาที่ทางกลุ่มส่งตลาดคืออีกราคาหนึ่ง เช่น ทุเรียนเกรดพรีเมียมรับซื้อจากเกษตรกร ราคากิโลกรัมละ 170 บาท ราคาส่งออกตลาดคือ กิโลกรัมละ 210 บาท ซึ่งจำนวนเงิน 40 บาท ที่เหลือจากการขายส่งจะเป็นค่าใช้จ่ายของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ เกี่ยวกับขนส่งทุเรียนและเป็นค่าบริหารจัดการอื่น ๆ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) นอกจากนี้พบว่า ด้านความสัมพันธ์ของเกษตรกรในชุมชน เมื่อมีปัญหาเกษตรกรมีความยินดีร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในปีนี้เกษตรกรจะรับไว้เป็นบทเรียนและแก้ไขให้ดีในปีหน้า (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี และดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561) นอกจากนี้เรื่องความปลอดภัยในการทำเกษตรจะมีความปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค เนื่องจากเกษตรกรจะไม่ใช้สารเคมี เช่น ยาฆ่าแมลง ซึ่งดูได้จากผลผลิตปีล่าสุด มีทุเรียนมีหนอนและทุเรียนเสียเยอะ (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, 2561) นอกจากนี้ ส่วนสำคัญด้านความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน ในพื้นที่ก็จะมีขโมยอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ เล็กน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเด็กติดยาเสพติด วิธีการแก้ปัญหาคือเมื่อใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือการทำเกษตรเสร็จเรียบร้อย ก็จะนำกลับเก็บไว้ที่บ้าน (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, 2561)

8. การใช้ “ข้อมูลข่าวสาร” ในการพัฒนาศักยภาพการทำสวนทุเรียน

การติดตามข้อมูลข่าวสาร (Message) เป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับเกษตรกร เพราะสามารถเชื่อมโยงข่าวสารการทำเกษตรใหม่ ๆ กับกระบวนการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรมีการรับข้อมูลข่าวสารจากหลากหลายแหล่ง เพื่อใช้วิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจในการทำเกษตรของตนเอง โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มีการสนับสนุนเกษตรกรให้ได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพการของเกษตรกรในการทำสวนทุเรียน ทั้งนี้พบว่า

การรับข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาศักยภาพการทำสวนทุเรียนของเกษตรกรส่วนใหญ่มีการติดตามและได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลากหลายแหล่ง ได้แก่ การจัดประชุมของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต (สัมภาษณ์, ฮาลีมีะ ยามูยีมะ, สุรียา มินแลเหม็ง, บุญศักดิ์ มาเอียด และจรัส บุญตามช่วย, 2561) ทั้งนี้พบว่า ทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ได้มีการนำแอพพลีเคชั่นไลน์ เพื่อใช้ติดต่อและประสานงานระหว่างสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ซึ่งสมาชิกทุกคนจะอยู่ในกลุ่มไลน์ เมื่อมีข่าวสารใหม่ ๆ เกี่ยวกับการดูแลสวนทุเรียน หรือมีเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ ๆ จะมีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านแอพพลีเคชั่นไลน์ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, บุญศักดิ์ มาเอียด, และดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ และสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, ฟาตีมีะ สลำยาตี และดิน บาเหมบูหงา, 2561) นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีการติดต่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายเกษตรกรเกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนจากจังหวัดชุมพร จันทบุรี และนนทบุรี (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา และดิน บาเหมบูหงา, 2561)

ตารางที่ 4 สรุปการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ทรัพยากรในการบริหาร	**การบริหารทรัพยากรของเกษตรกร ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0**
1. แรงงาน (Man)	- แรงงานหลัก คือ สมาชิกในครอบครัว - แรงงานชั่วคราว คือ มีการจ้างแรงงานชั่วคราวในช่วงฤดูกาลเท่านั้น
2. เงินทุน (Money)	- เกษตรกรใช้เงินทุนของตนเองในการทำสวน - รายได้แต่ละปีสามารถคืนทุนและได้รับกำไรจากการขายทุเรียน
3. วัสดุอุปกรณ์หรือปัจจัยในการผลิต (Material)	- เกษตรกรมีวัสดุอุปกรณ์เป็นของตัวเองและเพียงพอต่อการใช้งาน - วัสดุอุปกรณ์ในการทำสวน ได้แก่ จอบ เสียม ถังน้ำ สายยาง กรรไกรตัดแต่งกิ่ง - ปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยเคมี
4. การจัดการ (Management)	- วิธีการปลูก ปัจจุบันในพื้นที่มีแนวทางการจัดการสวนแบบใหม่เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืน มีวิธีการปลูกทุเรียนระยะห่าง 10×10 เมตร และปลูกระยะห่าง 8×8 เมตร - การให้น้ำระยะพัฒนาผล เกษตรกรมีการให้น้ำสม่ำเสมอหรือให้น้ำทุกวัน โดยจะให้น้ำช่วงเช้าวันละครึ่งชั่วโมง โดยให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ (ดังภาพที่ 3) - การให้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ในช่วงระยะหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต ระยะแตกใบอ่อน และระยะพัฒนาผลผลิต - การตัดแต่งกิ่งเพื่อควบคุมทรงพุ่ม จะทำการตัดแต่งกิ่งครั้งใหญ่ปีละ 1 ครั้ง

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ทรัพยากรในการบริหาร	การบริหารทรัพยากรของเกษตรกร ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
	เป็นระยะหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต - การเก็บเกี่ยวผลผลิต สำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทองมีการกำหนดหลังจากดอกบาน 120-130 วัน
5. เครื่องจักรกลและเทคโนโลยี (Machine)	- เกษตรกรมีเครื่องมือเทคโนโลยีเป็นของตนเอง ได้แก่ เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยา มอเตอร์สูบน้ำ เครื่องพ่นยาแรงสูง ระบบการให้น้ำแบบสปริงเกอร์ - สำนักงานเกษตรสนับสนุนเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องตรวจสภาพดิน - เครื่องจักรกลที่นำมาใช้ ได้แก่ รถแบ็คโฮ - เครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลการเกษตรใหม่ ๆ ในการทำสวนทุเรียน ได้แก่ รถกระเช้าสำหรับการตัดแต่งกิ่ง รถตัดหญ้าแบบนั่งแอร์บลาส (ใช้สำหรับการพ่นสารเคมี) เครื่องใส่ปุ๋ย รถแทรกเตอร์พวงท้ายแขนสเปรย์พ่นสารเคมี แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้
6. การตลาด (Market)	- รวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว - จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง - จำหน่ายตลาดในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง - จำหน่ายบริเวณหน้าบ้านของตัวเอง - จำหน่ายผ่านตลาดออนไลน์ - เปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว
7. ขวัญกำลังใจ (Morale)	- เกษตรกรมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและมีความสุขในการทำเกษตร - เกษตรกรพอใจรายได้จากการขายทุเรียน - กลุ่มแปลงใหญ่ฯ จะรับซื้อทุเรียนในราคาสูง - ความเป็นธรรมของกลุ่มมีเกณฑ์ข้อกำหนดและข้อตกลงในการรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกในมาตรฐานเดียวกัน - สวัสดิการของกลุ่ม คือ เมื่อมีกิจกรรมในชุมชนมีการบริจาคเงินทุนสนับสนุนในนามกลุ่มแปลงใหญ่ฯ
8. ข้อมูลข่าวสาร (Message)	- เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจาก การจัดประชุมของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเครือข่ายเกษตรกร - เกษตรกรมีการนำแอพพลิเคชั่นไลน์ เพื่อใช้ติดต่อประสานงาน และแบ่งปันความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการดูแลสวนทุเรียน ระหว่างสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ฯ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1. คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียน และ 2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

1. คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงคุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในประเด็นเกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ประกอบด้วย 1. เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2. เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3. เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4. เกษตรกรมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5. เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ 6. เกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า

1.1 เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่

เกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer คือเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรมอย่างเชี่ยวชาญ การกำหนดคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ โดยมีตัวบ่งชี้ คือ เกษตรกรสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ ความชำนาญจากการปฏิบัติจริงทางด้านเกษตร ทำให้เกิดองค์ความรู้และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรหรือคนทั่วไปได้ ทั้งนี้เกษตรกรเคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรในเวทีต่าง ๆ บ่อยครั้งมาก ซึ่งทางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้เชิญเป็นวิทยากร ด้านปศุสัตว์ ด้านเกษตรเกี่ยวกับการทำสวนไม้ผล (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, 2561) สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ ได้เชิญเกษตรกรเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการทำปุ๋ยอินทรีย์ มีการสอนให้ความรู้และปฏิบัติการทำปุ๋ยอินทรีย์ (สัมภาษณ์, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) เกษตรกรได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการขยายพันธุ์ทุเรียน ด้วยวิธีการเสียบยอด (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, 2561) ได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการขยายพันธุ์พืช ด้วยวิธีการทาบกิ่ง (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการดูแลรักษาทุเรียนในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การให้ปุ๋ย การให้น้ำ การตัดแต่งกิ่ง (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) นอกจากนี้พบว่า ได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ เนื่องจากเกษตรกรเป็นคณะกรรมการเครือข่ายแปลงใหญ่ระดับประเทศ มีตำแหน่งคือเหรัญญิก จึงสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านนี้เป็นอย่างดี (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561) เกษตรกรได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการรวมกลุ่มแปลงใหญ่และการบริหารจัดการของกลุ่ม เพราะมีตำแหน่งเป็นผู้จัดการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) เกษตรกรได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการตลาดของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ เพราะมีตำแหน่งเป็นฝ่ายการตลาดของกลุ่มแปลงใหญ่

ทุเรียนทรายขาว (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, 2561) เกษตรกรที่ได้รับเชิญเป็นวิทยากรสามารถให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่เกษตรกรรายอื่นได้หรือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจได้ เนื่องจากมีความรู้ความเชี่ยวชาญจากได้ลงมือการทำเกษตรในแปลงของตนเองจริง นอกจากนี้พบว่าเกษตรกรที่ไม่เคยได้รับเชิญเป็นวิทยากร เพราะมองว่าตัวเองพูดไม่ค่อยเก่ง แต่สามารถให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำพื้นฐานเกี่ยวกับการทำเกษตรกับคนที่สนใจเกี่ยวการทำสวนทุเรียนหรือด้านเกษตรอื่น ๆ ได้ ถือว่าอยู่ในเกณฑ์คุณสมบัติและตัวบ่งชี้ของเกษตรกร 4.0 ด้านมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (สัมภาษณ์, กอริง เจะสารี, สุรียา มินแลเหม็ง, บุญศักดิ์ มาเอียด, สาหัส หวังหมัด, สว่าง ทองบุญเอียด, อาสีด๊ะ มะแอ และรอปีอะห์ รันจานจิต, 2561)

สวนทุเรียนของเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเป็นต้นแบบและจุดเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนได้ ซึ่งเป็นหนึ่งตัวบ่งชี้ของเกษตรกร 4.0 พบว่า มีเกษตรกรทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้ามาศึกษาดูงานในแปลงเกษตรของเกษตรกร ซึ่งล่าสุดมีเกษตรกรจากอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จำนวน 60 คน เข้ามาศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการดูแลสวนทุเรียน (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี , 2561) ทั้งนี้พบว่า แปลงเกษตรของเกษตรกรได้รับเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้ในโครงการของโรงเรียนในชุมชน (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, 2561) และได้รับเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้พื้นที่เศรษฐกิจพอเพียงของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัทธยาศัย (กศน.) (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, 2561)

1.2 เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

คุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เกษตรกรต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้รวดเร็ว โดยการวิเคราะห์ข้อมูลรอบด้านในการตัดสินใจตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล หนึ่งในตัวบ่งชี้ที่สามารถบอกได้ว่าเกษตรกรมีคุณสมบัติเป็นเกษตรกร 4.0 คือ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยรู้จักและติดต่อเจ้าหน้าที่ของเกษตร เพื่อสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เป็นประจำ พบว่า เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่พร้อมให้ความร่วมมือกับเกษตรกรในพื้นที่และเข้ามามีร่วมในการพัฒนามากขึ้น ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี สำนักงานที่ดินจังหวัดปัตตานี สำนักงานชลประทานจังหวัดปัตตานี และโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เกษตรกรมีความคุ้นเคยและมีความเป็นกันเองกับเจ้าหน้าที่ สามารถปรึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้ทางทฤษฎีและความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนทุเรียน การเข้าถึงข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ เกษตรกรมีการติดต่อทางโทรศัพท์หรือเกษตรกรจะเข้าไปพบเจ้าหน้าที่ที่สำนักงานด้วยตัวเองและบางครั้งเจ้าหน้าที่ก็จะเข้ามาพบเกษตรกรด้วยตัวเอง (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, กอริง เจะสารี, รอปีอะห์ รันจานจิตร, สุรียา มินแลเหม็ง, ยูโซ๊ะ หมัดโส, เกษียร อุดมละบุล, วินิตา มูณีมูสี และอาสีด๊ะ มะแอ, 2561) เมื่อเกษตรกรได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำเกษตรของตนเองอย่างมีหลักการและเหตุผล

ทั้งนี้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่าง ๆ โดยสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเอง เพื่อสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตร ซึ่งเป็นหนึ่งนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ ทั้งนี้ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มศักยภาพและพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางการเกษตรได้ ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสืบค้น

ข้อมูลและเปิดดูวีดิโอที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตร เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับทุเรียน ได้แก่ การทำปุ๋ย การเสียบยอดทุเรียน การดูแลสวน วิธีการตัดแต่งกิ่ง วิธีการแก้ปัญหาอาการโรคทุเรียนต่าง ๆ และข้อมูลแปลงทุเรียนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาพัฒนาและประยุกต์ใช้ในการทำสวนของตนเอง (สัมภาษณ์, กอริง เจะสารี, วินิตา มูณีมูสี, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, สุรียา มินแลเหม็ง, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และฟาตีมะห์ สลำยาตี, 2561) ทั้งนี้พบว่ามีเกษตรกรบางรายไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ เนื่องจากเกษตรกรใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่เป็น เพราะเกษตรกรกลุ่มนี้มีอายุมาก และไม่ได้ยึดติดกับเทคโนโลยีมากนัก จากนโยบายไทยแลนด์ 4.0 อาจยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรกลุ่มนี้ เนื่องจากเกษตรกรมองว่าเรื่องอายุไม่ใช่เรื่องอุปสรรคสำหรับการใช้งานอินเทอร์เน็ต แต่ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคนและความจำเป็นมากน้อยแค่ไหนที่จะนำมาใช้ แต่เกษตรกรกลุ่มนี้สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์และตัวบ่งชี้ของเกษตรกร 4.0 (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, อับดุลมายิ มิดคาด และยูโซ๊ะ หมัดโส, 2561)

เกษตรกรมีการมีบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยวและจำหน่ายทุเรียนในแต่ละปี เป็นหนึ่งของตัวบ่งชี้ถึงคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ โดยเกษตรกรมีการบันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและเพื่อให้สินค้าทางการเกษตรมีคุณภาพและได้มาตรฐาน พบว่า เกษตรกรทุกคนมีการกำหนดวันเก็บเกี่ยวสำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทอง หลังจากดอกบาน 120-130 วัน ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อตกลงของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ที่มีการกำหนดวันเก็บเกี่ยวที่ชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้มีทุเรียนอ่อนในการส่งให้ลูกค้า (สัมภาษณ์, กอริง เจะสารี, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, สุรียา มินแลเหม็ง, บุญศักดิ์ มาเอียด และดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้พบว่าทางสำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ มีการแนะนำรูปแบบการจดบันทึกข้อมูลการผลิตให้กับเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรก็ได้มีการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ง่ายต่อการจำในการจดบันทึกข้อมูล (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) โดยวิธีการจดบันทึกที่แตกต่างกัน โดยเจ้าของสวนทุเรียนจะรู้จักพื้นที่ของตัวเองเป็นอย่างดี (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561) หนึ่งในเทคนิคการจดบันทึกเกษตรกรที่น่าสนใจ คือ เกษตรกรจะใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย โดยการจดบันทึกข้อมูลการบันทึกข้อมูล การผลิต ช่วงดอกบาน ด้วยโทรศัพท์มือถือ และอีกเทคนิคหนึ่งที่ช่วยในการจำ คือ เมื่อต้นทุเรียนดอกบาน เกษตรกรมีการนำสติ๊กเกอร์ติดไว้ที่ต้นทุเรียน เพื่อการกำหนดวันเก็บเกี่ยว (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, 2561) อีกหนึ่งเทคนิคในการจดบันทึก คือ การจดลงสมุดแล้วทำรหัสต้นทุเรียนแต่ละต้น ว่าต้นไหนดอกบานวันที่เท่าไร ก็จะกำหนดวันเก็บเกี่ยวได้ถูก (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) จากการบันทึกข้อมูลนำมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนในการบริหารจัดการผลผลิตให้มีความสอดคล้องกับตลาด เป็นหนึ่งในคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์จากการทำสวนทุเรียนร่วมกับต้นลองกอง ซึ่งพบว่าต้นทุเรียนกับต้นลองกองมีวิธีการดูแลและการให้น้ำที่แตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถปลูกร่วมกันได้ ส่งผลให้ทุเรียนให้ผลผลิตไม่ตามฤดูกาลที่คาดการณ์ไว้ ทำให้เกษตรกรแก้ปัญหาโดยการไม่ปลูกต้นทุเรียนร่วมกับต้นลองกอง และมีการโค่นต้นลองกองออกจากทุเรียน เพื่อง่ายต่อการดูแลสวนทุเรียน ทั้งนี้เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าเมื่อมีข้อมูลและประสบการณ์จากการลองผิดลองถูกสามารถแก้ไขปัญหาและวิเคราะห์การตลาดได้ และสามารถพัฒนาการบริหารจัดการสวนทุเรียนได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, ดิน บาเหมบูหงา, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และวินิตา มูณีมูสี, 2561)

1.3 เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด

เกษตรกร 4.0 มีการผันตัวเองจากเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร สำหรับคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด โดยมีตัวบ่งชี้ คือ เกษตรกรมีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน พบว่า ในด้านเงินทุนเกษตรกรใช้เงินทุนของตนเองในการทำสวน ซึ่งเป็นเงินทุนหมุนเวียนจากภาคการเกษตรและรายได้จากการขายทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมา (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, สุรียา มินแลเหม็ง, รอปีอะห์ รันจานจิต และอาสีด๊ะ มะแอ, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีวิธีการลดรายจ่ายปัจจัยการผลิต คือ มีการทำปุ๋ยใช้เอง ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, กอริง เจะสารี, และดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) การทำสวนทุเรียนเกษตรกรมีการใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก มีจ้างแรงงานจากภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, ยูโซ๊ะ หมัดโส, สาหัส หวังหมัด และดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) รายละเอียดการจ้างแรงภายนอก มีการจ้างตัดหญ้า จ้างโยงกิ่งต้นทุเรียน ช่วงที่มีผลผลิตมีการจ้างใส่หมวกทุเรียน คือ อุปกรณ์ป้องกันศัตรูพืช (ดังภาพที่ 4) จ้างเก็บเกี่ยวผลผลิตรวมถึงขนย้ายจากสวนมาที่ศูนย์คัดแยกผลผลิตของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, อับดุลมายิ มิดคาด และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) ซึ่งเป็นแรงงานในชุมชนที่มีความชำนาญ มีความสามารถเฉพาะตัว แรงงานที่โยนกิ่งสามารถมองออกว่ากิ่งที่มีทุเรียน 10 ลูก ต้องโยนตรงจุดไหนถึงจะไม่หัก การเก็บเกี่ยวหรือการตัดทุเรียนก็เช่นกันต้องมีความชำนาญสามารถดูออกได้ว่าทุเรียนแต่ละลูกแก่กี่เปอร์เซ็นต์ถึงจะเก็บเกี่ยวได้ เฉลี่ยอายุของแรงงานที่มีความชำนาญในด้านนี้ประมาณ 30-50 ปี (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561)

ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ในการดูแลทุเรียนเพื่อให้ได้คุณภาพ คือ หมวกทุเรียน (ดังภาพที่ 4) เป็นอุปกรณ์ป้องกันศัตรูพืช (กระรอกบิน) ที่เข้าทำลายผลผลิตในช่วงใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิต ด้วยวิธีการที่นำแผ่นฟิวเจอร์บอร์ด ขนาด 30×30 เซนติเมตร นำมาเจาะรูไว้ตรงกลางแล้วนำไปสวมไว้ที่ขั้วผลทุเรียน เพื่อป้องกันกระรอกบินเข้ามากัดกินผลผลิต และได้รับงบประมาณจากสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี เพื่อจัดซื้อฟิวเจอร์บอร์ดในการทำอุปกรณ์ดังกล่าว (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล และดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561)

ภาพที่ 4 นวัตกรรมใหม่ของเกษตรกร คือ หมวกทุเรียน (อุปกรณ์ป้องกันศัตรูพืช)

การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ผลผลิตได้ พบว่า เกษตรกรสวนทุเรียนในพื้นที่มีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ซึ่งเป็นนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยที่มีการปลูกพืชชนิดเดียวรวมกลุ่มกันขายผลผลิต เพื่อให้เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองราคาสินค้ากับผู้ค้า รวมถึงสามารถบริหารจัดการปัจจัยการผลิตและการตลาดได้อย่างเหมาะสม ทำให้ทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ มีตลาดรองรับที่แน่นอน คือ ห้างท็อปซุปเปอร์มาร์เก็ต และผู้ประกอบการรายอื่น (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, ดิน บาเหมบูหงา และดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีการเพิ่มช่องทางการตลาด คือ การขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์ ถือว่าเป็นจุดเด่นของเกษตรกร 4.0 ที่มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านระบบเทคโนโลยีการสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือ มีการประชาสัมพันธ์การขายทุเรียนช่วงฤดูกาล เพื่อให้กลุ่มลูกค้าทราบและสั่งซื้อผ่านแอพพลีเคชั่นไลน์และแอพพลีเคชั่นเฟสบุ๊ค ซึ่งทางกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ได้เปิดเพจเพื่อขายทุเรียนผ่านแอพพลีเคชั่นเฟสบุ๊ค ชื่อเพจ “แปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว” โดยจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาดของกลุ่มจะคอยตอบคำถามลูกค้าและจัดส่งสินค้า มีการจัดส่งสินค้าให้กับลูกค้าทางรถไฟ ไปรษณีย์ และเคอรี่ (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, เกษียร อุดมละบุล, ดลรอมาน สาเมาะบาซา และวินิตา มูณีมูสี, 2561) ปัจจุบันทุเรียนในพื้นที่มีการสั่งซื้อผลผลิตล่วงหน้าชัดเจน ทำให้เกษตรกรสามารถวางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถขายทุเรียนได้ทั้งหมดไม่มีเหลือตกค้าง ซึ่งทุเรียนในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการส่งออก ทำให้ปัจจุบันเกษตรกรมีการเพิ่มพื้นที่ปลูกทุเรียน เพื่อให้เพียงพอต่อการส่งออกในอนาคต (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, จรัส บุญตามช่วย และดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการบริหารการผลิตเพื่อเชื่อมโยงการตลาดด้วยตนเอง ดังนี้ 1. ขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์โดยใช้แอพพลีเคชั่นเฟสบุ๊คของตัวเอง ในการประชาสัมพันธ์พัฒนาการของทุเรียนในช่วงฤดูกาล โดยมีการคัดสรรทุเรียนที่มีคุณภาพจากต้นที่ได้มาตรฐานเพื่อขายตลาดออนไลน์ ซึ่งทุเรียนที่ขายออนไลน์จะมีราคาสูง ทั้งนี้การจองและสั่งซื้อล่วงหน้าชัดเจนจากกลุ่มลูกค้าที่ติดตามในเฟสบุ๊ค 2. ขายทุเรียนให้กับกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว และ 3. ทุเรียนที่เหลือจากการขายตลาดออนไลน์และกลุ่มแปลงใหญ่ฯ เกษตรกรจะนำมาขายที่ตลาดในชุมชน ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นเพราะขายทุเรียนด้วยตัวเองไม่ได้ผ่านพ่อค้าคนกลาง (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, 2561)

การจัดการของเหลือจากการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร ถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่เกษตรกร 4.0 มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ พบว่า เกษตรกรมีการนำทุเรียนที่เหลือจากการขายโดยเกษตรกรจะเลือกเอาทุเรียนที่เสียหรือทุเรียนเป็นรู มาแปรรูปทำกุเรียนกวน เพื่อให้ได้ทุเรียนกวนที่มีคุณภาพ เกษตรกรจะไม่ผสมแป้งและสารกันบูด การทำทุเรียนกวนเกษตรกรจะส่งให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรน้ำตกทรายขาว ในการทำทุเรียนกวนเนื่องจากทางกลุ่มจะมีเครื่องกวนทุเรียนที่มีคุณภาพ ถือว่าเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, เกษียร อุดมละบุล และรอปีอะห์ รันจานจิต, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีการนำเปลือกทุเรียนมาทำปุ๋ยหมัก เพื่อใช้ในการทำสวน (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, สว่าง ทองบุญเอียด, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา และจรัส บุญตามช่วย, 2561)

เกษตรกรมีการเปิดสวนทุเรียนเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการเปิดโอกาสและช่องทางการตลาดเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมาท่องเที่ยวและมารับซื้อทุเรียนถึงสวนของเกษตรกร ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลทรายขาว หนึ่งในโปรแกรมที่จะพานักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชน คือ ถ้าในช่วงฤดูกาลของทุเรียนมีการพานักท่องเที่ยวมาชมสวนทุเรียนในพื้นที่และมีการ

รับประทานทุเรียนในสวน ซึ่งจะมีการคิดราคาทุเรียนตามที่นักท่องเที่ยวทาน ทั้งนี้เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในพื้นที่และต้องการค้างคืนในพื้นที่มีโฮมสเตย์ (บ้านของเกษตรกร) ในชุมชนไว้รองรับนักท่องเที่ยว (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, ดลรอมาน สาเมาะบาซา และกอริง เจะสารี, 2561)

1.4 เกษตรกรมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค

คุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค เกษตรกรต้องมีความรู้ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการเกษตรให้รอบด้าน รวมถึงสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงคำนึงคุณภาพสินค้าเกษตรและความปลอดภัยของผู้บริโภค พบว่า เกษตรกรในพื้นที่มีความรู้และได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GMP (หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีสำหรับการผลิต เป็นการจัดการสภาวะแวดล้อมขั้นพื้นฐานของกระบวนการผลิต เช่น การควบคุมแมลงและสัตว์นำโรค ซึ่งเน้นการป้องกันมากกว่าแก้ไข เป็นระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารขั้นพื้นฐาน) มาตรฐาน GAP (ระบบการผลิตที่ถูกต้องในฟาร์ม โดยพิจารณาตั้งแต่พื้นที่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และมีความปลอดภัยต่อการบริโภค) และเกษตรอินทรีย์ จากการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง และจากหน่วยงานเกี่ยวข้องมาจัดอบรม คือ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี และกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, วินิตา มูณีมูสี, ดิน บาเหมบูหงา, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, จรัส บุญตามช่วย และฟาตีม๊ะ สลำยาตี, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรต้องมีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์ พบว่า เกษตรกรมีความตั้งใจและมีกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าว คือ เกษตรกรการสร้างมาตรฐานทุเรียนในพื้นที่ โดยการนำมาตรฐาน GAP มาใช้เข้ากับองค์ความรู้ ประสบการณ์ของเกษตรกรสวนทุเรียนในพื้นที่ เพื่อให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, เกษียร อุดมละบุล, รอปีอะห์ รันจานจิตร และกอริง เจะสารี, 2561)

1.5 เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

สำหรับคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในด้านการมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยมีตัวบ่งชี้ในกระบวนการผลิตต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน ไม่เคยมีการเผาตอซังหรือเผาของเหลือจากการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรที่มีการเผาตอซังส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ทำนาหรือปลูกถั่ว แต่สำหรับเกษตรกรสวนทุเรียนจะไม่มีการเผาตอซัง เพราะจะก่อให้เกิดผลเสียต่อต้นทุเรียนและพื้นที่บริเวณสวนทุเรียน (สัมภาษณ์, บุญศักดิ์ มาเอียด, เกษียร อุดมละบุล, ยูโซ๊ะ หมัดโส, สว่าง ทองบุญเอียด, และดิน บาเหมบูหงา, 2561) ในกระบวนการผลิต เกษตรกรจะใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และปุ๋ยเคมี และมีการลดใช้ปุ๋ยเคมีจากเดิมจะใช้เฉพาะปุ๋ยเคมี (สัมภาษณ์, อาสีด๊ะ มะแอ, จรัส บุญตามช่วย, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, สาหัส หวังหมัด, และอับดุลมายิ มิดคาด, 2561) ทั้งนี้ยังพบอีกว่า เมื่อเกษตรกรไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากจะส่งผลเสียกับต้นทุเรียนและสุขภาพของเกษตรกร (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561)

สำหรับอีกหนึ่งตัวบ่งชี้ของเกษตรกร 4.0 คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคม พบว่า เกษตรกรที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยมีการบริจาคและสนับสนุนเงินทุนและแรงงาน ได้แก่ งานมัสยิด งานตาดีกา งานปอเนาะ งานวันอาชู

รอ เป็นต้น (สัมภาษณ์, ยูโซ๊ะ หมัดโส, อาสีด๊ะ มะแอ, สุรียา มินแลเหม็ง, สาหัส หวังหมัด และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรที่นับถือศาสนาพุทธจะเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาของตนเอง โดยมีการบริจาคและสนับสนุนเงินทุนและแรงงาน ได้แก่ งานปีใหม่ งานสงกรานต์ ทำบุญเดือนสิบ และวันสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, สว่าง ทองบุญเอียด, เกษียร อุดมละบุล และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) ทั้งนี้ในชุมชนมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์มากมาย ซึ่งเกษตรกรมีการเข้าร่วมได้ทั้งศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ โดยให้การสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดี ได้แก่ กิจกรรมปลูกต้นไม้ กีฬาสานสัมพันธ์ในชุมชน งานกิจกรรมทางที่โรงเรียนในชุมชนจัดขึ้น (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, จรัส บุญตามช่วย, บุญศักดิ์ มาเอียด, สาหัส หวังหมัด และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561)

1.6 เกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

เกษตรกร 4.0 คือ บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในการเป็นเกษตรกร โดยครอบคลุมความรู้ด้านการเกษตร สามารถบริหารจัดการทั้งการผลิต การตลาด รวมถึงการวิเคราะห์เชื่อมโยงคำนึงถึงคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีตัวบ่งชี้ในด้านความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร คือเกษตรกรมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพเกษตร อีกทั้งเกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรโดยมีการศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา ศึกษาและเรียนรู้วิธีการดูแลสวนของเกษตรกรรายอื่น เพื่อประยุกต์ใช้การทำเกษตรของตนเอง (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, สุรียา มินแลเหม็ง และวินิตา มูณีมูสี, 2561) โดยการลงมือทำเกษตรในแปลงของตนเอง ตั้งแต่การตัดหญ้า ใส่ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง และใช้แรงงานในครอบครัวมากกว่าจ้างแรงงานจากภายนอก ซึ่งจะมีการจ้างแรงงานภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น (สัมภาษณ์, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, ยูโซ๊ะ หมัดโส,บุญศักดิ์ มาเอียด และวินิตา มูณีมูสี, 2561)

ความภาคภูมิใจของเกษตรกรที่สามารถสัมผัสได้ คือ เกษตรกรมีความรักและห่วงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป พบว่า พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่มีการสืบทอดมรดกจากบรรพบุรุษรวมถึงอาชีพของเกษตร ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีความภูมิใจจากการสืบทอดอาชีพของบรรพบุรุษ คือ การได้เกิดเป็นลูกของเกษตรกร และภูมิใจที่ได้ประกอบอาชีพเกษตร เพราะคุ้นเคยกับการทำเกษตร ช่วงเวลาว่างจากการเรียนก็จะมาช่วยพ่อกับแม่ทำสวน พ่อแม่จะคอยให้ข้อคิดและสอนเกี่ยวกับการทำเกษตรตั้งแต่การปลูกและการดูแลสวน (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, สุรียา มินแลเหม็ง, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, รอปีอะห์ รันจานจิต, เลื่อน อภิวัฒนางกรู และดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561)

นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีแนวทางที่จะสืบทอดอาชีพทางการเกษตรไว้ให้ลูกหลานรุ่นต่อไป เมื่อเกษตรกรได้วางมือจากการทำเกษตร ก็ส่งต่อให้ลูกหลานทำเกษตรต่อไป (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, และยูโซ๊ะ หมัดโส, 2561) มีการสอนลูกหลานให้ทำเกษตรในช่วงวันหยุดจากงานประจำของลูกหรือช่วงปิดเทอม ก็จะสอนโดยการพาลูกหลานไปที่สวนให้เขาได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง (สัมภาษณ์, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีความภูมิใจมีความรักและหวงแหนพื้นที่เกษตร เพราะ พื้นที่ตำบลทรายขาวเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำและดินเหมาะแก่การทำเกษตร สามารถเพาะปลูกพืชได้หลากหลายและให้ผลผลิตดี เช่น ทุเรียน กล้วย ลองกอง มังคุด มะพร้าว เป็นต้น (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, สาหัส หวังหมัด, บุญศักดิ์ มาเอียด, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และรอปีอะห์ รันจานจิต, 2561) อีกทั้งเกษตรกรมีความรักและหวงแหนพื้นที่ทำเกษตร คือ เกษตรกร

ไม่มีความคิดที่จะขายพื้นที่การเกษตรของตนเอง ถ้าเป็นสวนทุเรียนไม่มีเกษตรกรไม่ขายเด็ดขาด (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, ดิน บาเหมบูหงา และดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561)

นอกจากนี้เกษตรกรมีความประทับใจและภูมิใจ ที่สามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในระหว่างการผลิตได้ ซึ่งเป็นหนึ่งตัวบ่งชี้ที่ได้กำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ด้านมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร พบว่า อีกหนึ่งความภาคภูมิใจของเกษตรกรคือสามารถทำให้มีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาวเกิดขึ้นได้ เพราะกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ทำให้เกษตรกรมีชื่อเสียง ทุเรียนทรายขาวถึงมีชื่อเสียง เกษตรกรจึงมีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้มีทุเรียนเกรดพรีเมี่ยมได้ เกษตรกรสามารถกำหนดราคาเองได้ ซึ่ง 30 ปีที่แล้วมา เกษตรกรไม่เคยขายทุเรียนได้ในราคาที่สูง เมื่อก่อนทุเรียน 4 ไร่ ประมาณ 70-80 ต้น ขายได้ไม่เกิน 30,000 บาท ราคาสูงสุดอยู่ที่กิโลกรัมละ 20 บาท ต่ำสุด 5 บาท แต่พอมาเป็นกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ปีแรก พ.ศ.2559 ทุเรียนเกรดพรีเมียมราคาขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 100 บาท ปีต่อมา พ.ศ.2560 ทุเรียนเกรดพรีเมียมราคาขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 150 บาท ปีล่าสุด พ.ศ.2561 ทุเรียนเกรดพรีเมียมราคาขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 170 บาท ซึ่งเป็นหนึ่งในความภาคภูมิใจของเกษตรกรที่ทำให้เกษตรกรสามารถรวมกลุ่มขายได้ และมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีความภูมิใจที่ได้เป็นผู้ให้ในลักษณะของการเป็นผู้นำ จุดเด่นการเป็นผู้ให้มีลักษณะสำคัญ 5 ข้อ 1. เป็นผู้เสียสละ 2. มีสัจจะ คือ พูดจริงทำจริง 3. มีอามานะห์ คือ ความไว้วางใจ เวลาได้รับมอบหมายงานก็ต้องทำให้สำเร็จ 4. ผู้นำจะต้องเผยแพร่แบ่งปันความรู้ และ 5. ต้องเฉลียวและต้องฉลาด (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561)

ในความเป็นเกษตรกร 4.0 ตัวบ่งชี้ที่สำคัญของเกษตรกรสามารถสัมผัสได้ คือ มีความสุขและพอใจในการประกอบอาชีพเกษตร พบว่า เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าปัจจุบันผลจากการทำเกษตรโดยเฉพาะจากการทำสวนทุเรียนทำให้มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากปัจจุบันในพื้นที่มีการรวมกลุ่มขายทุเรียน คือกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ซึ่งทางกลุ่มจะรับซื้อทุเรียนจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด ทำให้เกษตรกรมีรายได้ดีและเป็นรายได้หลักของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรสามารถมีเงินเก็บและส่งสามารถส่งลูกเรียนสูง ๆ (สัมภาษณ์, ดลกอเดร์ บาเหมบูงา, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, ยูโซ๊ะ หมัดโส และกอริง เจะสารี, 2561) อีกทั้งพบว่าเกษตรกรมีความภูมิใจจากการทำสวนทุเรียนมีรายได้และมีเงินเก็บสามารถเดินทางไปประเทศซาอุดีอาระเบีย เพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม คือ การประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นการเดินทางไปแสวงบุญที่นครเมกกะห์ เมื่อ 3 ปีที่แล้ว (สัมภาษณ์, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีความภูมิใจที่ได้ถวายสวนทุเรียนให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ในปี พ.ศ.2558 ภูมิใจในความเป็นเกษตรกรในชีวิตนี้ได้ถวายสวนทุเรียนและได้ดูแลสวนทุเรียนให้พระเทพรัตนราชสุดาฯ (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, 2561)

ตารางที่ 5 สรุปคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ของเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

คุณสมบัติเกษตรกร 4.0	**ตัวบ่งชี้**	**การปฏิบัติของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0**
1. เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	- สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้	- เกษตรกรถูกรับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการดูแลสวนทุเรียน การขยายพันธุ์ทุเรียน การทำปุ๋ยหมัก และการรวมกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ - เกษตรกรที่ไม่เคยถูกรับเชิญเป็นวิทยากรแต่สามารถให้คำแนะนำและคำปรึกษากับคนที่สนใจทำเกษตรได้
	- สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น	- สวนทุเรียนในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเป็นต้นแบบให้กับคนที่สนใจได้ ในพื้นที่มีเกษตรกรจากพื้นที่อื่นมาศึกษาดูงานสวนทุเรียนเป็นประจำ - สวนทุเรียนในพื้นที่ได้รับเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนในชุมชนและศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโคกโพธิ์ (กศน.)
2. เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	- สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart phone เป็นต้น	- เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี สำนักงานที่ดินปัตตานี สำนักงานชลประทานจังหวัดปัตตานี และโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ - สามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเอง เพื่อสืบค้นข้อมูลและเปิดดูวีดิโอที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนทุเรียน - เกษตรกรบางรายไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องจากเกษตรกรใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่เป็น เพราะเกษตรกรกลุ่มนี้มีอายุมาก

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 5 (ต่อ)

คุณสมบัติเกษตรกร 4.0	ตัวบ่งชี้	การปฏิบัติของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
	- การบันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด	- เกษตรกรมีการบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยวและรายได้จากการขายทุเรียนแต่ละปี - เกษตรกรมีประสบการณ์จากการทำสวนต้นทุเรียนร่วมกับต้นลองกอง ซึ่งพบว่ามีวิธีการดูแลและการให้น้ำแตกต่างกัน ทำให้ไม้ผลดังกล่าวให้ผลผลิตไม่ตรงฤดูกาล เกษตรกรจึงตัดสินใจโค่นต้นลองกองทำให้เหลือต้นทุเรียน เพื่อจะได้ดูแลต้นทุเรียนให้มีประสิทธิภาพสามารถให้ผลผลิตตามฤดูกาล
3. เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	- ความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯ	- เกษตรกรมีการลดต้นการผลิต โดยการทำปุ๋ยใช้เอง ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ - เกษตรกรใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักและมีการจ้างแรงงานภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น - เกษตรกรใช้เงินทุนของตนเอง เป็นรายได้จากการขายทุเรียนในรอบปีและจากภาคการเกษตรอื่น ๆ - เกษตรกรมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ คือ หมวกทุเรียนเป็นอุปกรณ์เพื่อป้องกันศัตรูพืช (ดังภาพที่ 4)
	- ความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้	- มีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว - ขายด้วยตัวเองที่ตลาดในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง - ขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์ - มีการเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว
	- การจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ	- มีการนำทุเรียนที่เหลือจากการจำหน่ายมาแปรรูปเป็นทุเรียนกวน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 5 (ต่อ)

คุณสมบัติเกษตรกร 4.0	ตัวบ่งชี้	การปฏิบัติของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
4. เกษตรกรมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	- มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ	- เกษตรกรมีความรู้และได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ จากการค้นหาข้อมูลด้วยตัวเอง และจากเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี และกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว
	- มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ	- ปัจจุบันเกษตรกรมีการปฏิบัติการทำเกษตรตามกระบวนการผลิตที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์
5. เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม	- มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy	- เกษตรกรไม่เคยเผาตอซังหรือของเหลือจากการผลิตในพื้นที่สวนทุเรียน - การกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรจะไม่ใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลง
	- มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง	- กิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนเกษตรกรมีส่วนร่วม สนับสนุน ช่วยเหลือในด้านทุนและแรงงาน ได้แก่ กิจกรรมงานมัสยิด งานวัด งานตาดีกา งานโรงเรียน งานกีฬาสานสัมพันธ์ของชุมชน กิจกรรมปลูกต้นไม้ และงานสำคัญต่าง ๆ
6. เกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	- มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร	- เกษตรกรลงมือทำเกษตรในแปลงด้วยตนเอง - เกษตรกรมีความมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรโดยมีการหาความรู้เพิ่มเติมและพัฒนาศักยภาพของตนเองตลอดเวลา เพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิตทางการเกษตรให้ดีขึ้น
	- รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป	- เกษตรกรมีการสืบทอดพื้นที่ทำเกษตรและอาชีพเกษตรจากบรรพบุรุษ - เกษตรกรมีแนวคิดที่จะส่งต่อพื้นที่ทำ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 5 (ต่อ)

คุณสมบัติเกษตรกร 4.0	ตัวบ่งชี้	การปฏิบัติของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
		เกษตรให้กับลูกหลาน ทั้งนี้มีการสอนลูกหลานทำเกษตร โดยการปฏิบัติและทำเกษตรร่วมกับลูกหลานในวันหยุดหรือช่วงปิดเทอม - เกษตรกรมีความภูมิใจในพื้นที่ตำบลทรายขาว เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำและดิน เหมาะแก่การเพาะปลูก สามารถปลูกพืชได้หลากหลายและให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ
	- มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร	- เกษตรกรมีความสุขกับการทำเกษตรและพอใจรายได้จากการขายทุเรียนทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี - เกษตรกรภูมิใจที่สามารถมีการรวมกลุ่มขายผลผลิตในพื้นที่ คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

1. ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน

การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรเป็นความต้องการภายในจิตใจเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกษตรกรต้องปรับตัว ได้แก่ ด้านความรู้ การลดต้นทุนการผลิต การลดต้นทุนด้านแรงงาน ด้านการตลาด และด้านความสำเร็จในการทำเกษตร ผลการศึกษาพบว่า

1.1 การปรับตัวด้านความรู้

เกษตรกรมีการพัฒนาทักษะความรู้การทำเกษตรของตนเอง เพื่อให้ก้าวทันยุคสมัย มีการปรับตัวไม่หยุดนิ่ง โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคการเกษตร

โดยเน้นให้เกษตรกร มีความพร้อมในด้านความรู้ และสามารถใช้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาภาคเกษตรให้มีคุณภาพมากขึ้น การปรับตัวภายในของเกษตรกรในด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรมีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรตลอดเวลา ปัจจุบันมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเกษตร เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำเกษตรของตนเองได้อย่างเหมาะสม (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, กอริง เจะสารี, ดลกอเดร์ บาเหมบูงา และเกษียร อุดมละบุล, 2561) เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ความรู้ดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิชาการ โดยมองว่าการทำเกษตรจะใช้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเดียวไม่ได้ เพราะ ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องเก่าที่ไม่ผ่านการพัฒนาที่ถูกต้อง ทั้งนี้ต้องมีการนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาต่อยอด ปรับปรุงโดยประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิชาการและพัฒนาร่วมกัน (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, กอริง เจะสารี, ยูโซ๊ะ หมัดโส และดิน บาเหมบูหงา, 2561) ทั้งนี้พบว่า การปรับตัวของเกษตรกรมีการบูรณาการความรู้จากประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และความรู้ทางด้านวิชาการ จากการอบรม และจากการศึกษาดูงานพื้นที่อื่น นำมาปรับใช้ในการทำเกษตรของตนเองให้เหมาะสมกับพื้นที่และเพื่อให้การทำเกษตรเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และจรัส บุญตามช่วย, 2561) นอกจากนี้พบว่า การทำสวนทุเรียนเกษตรกรจะเน้นการภาคปฏิบัติและประสบการณ์ของตนเองมากกว่าภาคทฤษฎีที่นักวิชาการมาแนะนำ เพราะ เกษตรกรมองว่าตนเองมีประสบการณ์การทำเกษตรเป็นระยะเวลายาวนาน (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, 2561)

1.2 การปรับตัวการลดต้นทุนการผลิต

การปรับตัวของเกษตรกรในการลดต้นทุนการผลิต เป็นขั้นตอนหนึ่งของเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ในการเน้นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ เกษตรกรมีการบริหารจัดการด้านต้นทุนการผลิตโดยการพัฒนาตนเองในการหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มมาตรฐานการผลิตให้มีคุณภาพตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เน้นการทำน้อยได้มาก พบว่าเกษตรกรมีการลดต้นทุนการผลิต โดยการทำปุ๋ยใช้เอง คือ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และลดการใช้ปุ๋ยเคมี สามารถลดต้นทุนจากเดิมได้ จากเดิมเกษตรกรจะใช้ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียว ทำให้ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากในการซื้อปุ๋ยแต่ละปีส่งผลให้บางปีเกษตรกรขาดทุนจากการขายทุเรียน (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และจรัส บุญตามช่วย, 2561) ทั้งนี้พบว่า ผู้นำเกษตรกรในพื้นที่มีการกำหนดนโยบายหลักการลดต้นทุนปัจจัยการผลิตให้มีประสิทธิภาพ ทั้งหมด 6 ข้อ ดังนี้ 1.ทำอย่างไรให้ลดต้นทุน 2.เพิ่มผลผลิต 3.พิชิตศัตรูพืช คือ ทำอย่างไรให้ต้นไม้แข็งแรงสมบูรณ์ 4.ยืดอายุปุ๋ย เทคนิคการใช้ปุ๋ย เกษตรกรจะเลือกใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์หรือชีวภาพ ต้องดูชนิดของพืช 5.ดินต้องร่วนซุย และ 6.ลดการใช้ปุ๋ยครึ่งหนึ่ง โดยจะควบคุมการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต ได้มอบนโยบาย 6 ข้อนี้ ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ได้ไปปฏิบัติ ทั้งนี้มีเกษตรกรได้นำไปปฏิบัติจริง และมีเกษตรกรที่รอดูความสำเร็จก่อนที่ตนเองจะนำไปปฏิบัติตามด้วย ในฐานะเกษตรกรที่ปฏิบัติอยู่แล้วต้องมีความเข้มแข็งพอที่จะให้เกษตรกรรายอื่นเห็นความสำเร็จโดยการลงมือทำและพัฒนาต่อไป (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561)

Prince of Songkla University Pattani Campus

1.3 การปรับตัวการลดต้นทุนด้านแรงงาน

ปัจจุบันแรงงานมีความสำคัญมากสำหรับภาคการเกษตร ในการทำเกษตรเพื่อให้เกิดความชำนาญต้องใช้ระยะเวลาและประสบการณ์จากการปฏิบัติจริงของตัวเกษตรกรเอง จึงจะสามารถเป็นเกษตรกรที่มีคุณภาพและมีศักยภาพที่พร้อมรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ถึงความสามารถในการบริหารจัดการลดต้นทุนด้านแรงงาน เป็นการปรับตัวของเกษตรกรที่ต้องมีการวางแผนที่ดี พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวด้านการลดต้นทุนแรงงานโดยการลงมือทำเกษตรด้วยตนเองใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก และมีการจ้างแรงงานภายนอกตามความจำเป็นในช่วงฤดูกาลเท่านั้น ได้แก่ การเก็บเกี่ยวผลผลิต การโยนกิ่งทุเรียน การตัดแต่งกิ่ง ปัจจุบันการทำสวนทุเรียนมีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลมาใช้ในกระบวนการผลผลิตเพื่อทดแทนแรงงานคน คือ รถกระเช้า เพื่อใช้ในการตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียนที่สูง ที่แรงงานคนไม่สามารถเข้าถึงได้ เพื่อขึ้นไปตัดแต่งกิ่ง ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ ซึ่งเกษตรกรได้ให้ความสนใจกับเทคโนโลยีเครื่องจักรกลดังกล่าว แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้ เพราะในพื้นที่เกษตรกรมีการจ้างแรงงานหรือเกษตรกรตัดแต่งกิ่งด้วยตนเอง และถ้าต้นทุเรียนสูงมาก เกษตรกรก็จะปล่อยให้สูงตามธรรมชาติ (สัมภาษณ์, ยูโซ๊ะ หมัดโส, รอปีอะห์ รันจานจิต, ยูโซ๊ะ หมัดโส, และดิน บาเหมบูหงา, เกษียร อุดมละบุล, และดลกาเดร์ บาเหมบูงา, 2561)

1.4 การปรับตัวด้านการตลาด

สำหรับการปรับตัวด้านการตลาดของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลทรายขาว เกษตรกรสามารถปรับตัวด้านการตลาดตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 โดยเปลี่ยนจากโมเดลเศรษฐกิจเป็น “การทำน้อยได้มาก” เพื่อเพิ่มรายได้ พบว่า เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ซึ่งเป็นนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยที่มีผลผลิตทางการเกษตรชนิดเดียวกัน ให้รวมกลุ่มขายผลผลิต ในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรมีอำนาจในต่อรองราคาสินค้ากับผู้ค้า รวมถึงสามารถบริหารจัดการร่วมกันตั้งแต่กระบวนการผลิตและการจำหน่าย เพื่อลดต้นทุนการผลผลิต และสามารถแข่งขันในกลุ่มตลาดทุเรียนได้ (สัมภาษณ์, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561) ซึ่งทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ จะรับซื้อทุเรียนในพื้นที่ตำบลทรายขาวจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกเท่านั้น ในราคาที่สูงกว่าพ่อค้าคนกลาง และมีตลาดรองรับผลผลิต คือ ห้างท็อปซุปเปอร์มาร์เก็ต และผู้ประกอบการอื่น ๆ (สัมภาษณ์, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, กอริง สะรี, สาหัส หวังหมัด และฟาตีม๊ะ สลำยาตี, 2561) การรวมกลุ่มขายผลผลิตในพื้นที่เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2558 โดยได้รับแรงกระตุ้นจาก นายวีรนันท์ เพ็ญจันทร์ รองผู้ว่าราชาการจังหวัดปัตตานี ทำให้เกษตรกรเกิดวิสัยทัศน์ว่า “ทำไมทุเรียนในพื้นที่ราคาไม่ดี” ทำให้ทราบสาเหตุ คือ เกษตรกรไม่ได้พัฒนาคุณภาพและแยกประเภททุเรียนให้เป็นทุเรียนเกรดพรีเมียมและเกรดอื่น ๆ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, และดิน บาเหมบูหงา, 2561) ทั้งนี้สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี จะเข้ามาดูแลและจัดหาตลาดให้กับกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ปีนี้ทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ มีการออกบูธเพื่อประชาสัมพันธ์และขายทุเรียนทั้งหมด 4 สถานที่ ดังนี้ 1.ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเฟสติเวลหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2.งานเกษตรสร้างชาติ ณ สวนลุมพินี จังหวัดกรุงเทพมหานคร 3.กรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดกรุงเทพมหานคร และ 4.จังหวัดเชียงใหม่ ในการออกบูธแต่ละครั้งได้รับ

Prince of Songkla University Pattani Campus

ผลตอบรับจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี และปัจจุบันชื่อเสียงทุเรียนรายชาวเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรสามารถปรับตัวในการเพิ่มช่องทางการตลาด มีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ คือ โทรศัพท์มือถือ มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเองเพื่อขายทุเรียนทางตลาดออนไลน์ มีการประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มลูกค้าได้ทราบถึงรายละเอียดและพัฒนาการของทุเรียนในช่วงฤดูกาล และเปิดรับออเดอร์ผ่านแอพพลิเคชั่นไลน์และเฟสบุ๊ค ซึ่งจะมีกลุ่มลูกค้าที่ติดตามมีการสั่งซื้อและจองล่วงหน้า ทั้งนี้เกษตรกรมีการคดสรรทุเรียนด้วยตัวเอง เพื่อให้มั่นใจว่าทุเรียนที่ส่งไปยังลูกค้านั้นต้องมีคุณภาพได้มาตรฐาน การจัดส่งทุเรียนถึงลูกค้า ผ่านไปรษณีย์เคอรี่ ทางรถไฟ และมีกลุ่มลูกค้าที่มารับทุเรียนด้วยตัวเอง (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, วินิตา มูณีมูสี, และฟาตีม๊ะ สลำยาตี, 2561) นอกจากนี้พบว่า จุดเด่นของการปรับตัวด้านการตลาดของเกษตรกรในพื้นที่ มีการเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลทรายขาว ซึ่งเกษตรกรได้เป็นสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนด้วย ถือว่าเป็นการเปิดช่องทางการตลาด เพื่อให้กลุ่มลูกค้าที่มีความชอบท่องเที่ยวพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติสีเขียว สามารถมาซื้อทุเรียนถึงหน้าสวนและเกษตรกรมีบริการแกะทุเรียนให้รับประทานในสวน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเกษตรกรและลูกค้าตลอดจนเป็นการเพิ่มโอกาสในการขายต้นพันธุ์ทุเรียน ผลไม้หรือผักอื่น ๆ ได้ที่มีในสวนของเกษตรกร (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, กอริง เจะสะรี และฟาตีม๊ะ สลำยาตี, 2561)

1.5 ความสำเร็จในการทำเกษตร

การปรับตัวภายในของเกษตรกร สำหรับความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตร ถือว่าเป็นความต้องการทางจิตใจที่มีอยู่ภายในตัวของเกษตรกร ทำให้เกิดความพยายามที่ต้องปรับตัว เพื่อให้ถึงจุดมุ่งหมายที่วางไว้ และประสบความสำเร็จรวมทั้งได้รับการยกย่องในสาขาอาชีพของตนเอง พบว่า เกษตรกรมีความสุขและมีใจรักกับการทำเกษตร จึงทำให้เกิดความทุ่มเทและเอาใจใส่ลงมือปฏิบัติทำเกษตรด้วยตนเองตั้งแต่ขั้นตอนแรกการปลูก ดูแลผลผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้รู้จักอาการโรคต่าง ๆ ของทุเรียน และค้นหาวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวจากการลองผิดลองถูก เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตได้ด้วยตัวเอง รวมถึงใช้ประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ทางด้านวิชาการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา , ยูโซ๊ะ หมัดโส, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, ดลรอมาน สาเมาะบาซา และเลื่อน อภิวัฒนางกรู, 2561) ทั้งพบว่าเกษตรกรมีการหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา ใฝ่เรียนรู้ในการพัฒนาตนเองไม่หยุดนิ่ง อีกทั้งเข้าใจธรรมชาติและระบบนิเวศ ดิน น้ำ สภาพอากาศ ในพื้นที่ตนเอง เพื่อปรับรูปแบบการทำเกษตรให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, จรัส บุญตามช่วย และเกษียร อุดมละบุล, 2561) ทั้งนี้การทำเกษตรสามารถเป็นรายได้หลักของครัวเรือน และสามารถส่งลูกเรียนสูง ๆ (สัมภาษณ์, บุญศักดิ์ มาเอียด, ดิน บาเหมบูหงา, ยูโซ๊ะ หมัดโส, และกอริง เจะสารี, 2561) ความสำเร็จของการทำเกษตรของเกษตรกรเพื่อปรับตัวเป็นเกษตรกร 4.0 ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ที่ได้กำหนดไว้ ขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกรและพื้นที่เกษตรของเกษตรกรแต่ละราย การส่งเสริมให้เกษตรกรเป็น “เกษตรกร 4.0” มีความเป็นไปได้ สำหรับเกษตรกรที่มีความพร้อมเป็นเกษตรกร 4.0 แต่สำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่มีแปลงเกษตรเล็ก ๆ และเกษตรกรที่มีอายุมาก ถือว่าเป็นอุปสรรคที่จะปรับตัวตามที่นโยบายกำหนด (สัมภาษณ์, วินิตา มูณีมูสี, 2561)

2. ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน

การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน คือ ความต้องการของสังคมและสภาพแวดล้อม ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ สิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรต้องปรับตัว ผลการศึกษาพบว่า

2.1 ด้านเทคโนโลยี

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในภาคการเกษตร เป็นการเปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั่งเดิมไปสู่การเกษตรแบบสมัยใหม่ เน้นเรื่องบริหารจัดการและการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น พบว่า เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพราะมองว่าเทคโนโลยีใหม่ ๆ ย่อมดีเสมอ เทคโนโลยีที่เกษตรกรในพื้นที่กำลังให้ความสนใจ คือ เครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุก แก่ อ่อน ของทุเรียน ซึ่งเครื่องมือเทคโนโลยีดังกล่าวมีวางจำหน่ายแล้ว และเกษตรกรมีการทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว ซึ่งสามารถใช้งานได้ เพราะสามารถวัดความสุกของทุเรียนได้ ทำให้เกิดความสะดวกในขั้นตอนการคัดแยกทุเรียนเพื่อจัดส่งออกให้ลูกค้า สามารถแยกได้ว่าทุเรียนชุดไหนจะส่งออกก่อนหรือหลัง ซึ่งเกษตรกรและทางกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว มีเงินทุนไม่เพียงพอที่จะซื้อเครื่องมือดังกล่าว เพราะมีราคาสูง (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล และดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561) สำหรับเครื่องมือเทคโนโลยีที่เกษตรกรมาใช้ทำเกษตร คือ เทคโนโลยีการให้น้ำ ด้วยระบบสปริงเกอร์ (ดังภาพที่ 3) จากเดิมให้น้ำด้วยสายยาง ทั้งนี้พบว่าระบบการให้น้ำในรูปแบบใหม่หรือนวัตกรรมใหม่ที่เป็นเทคโนโลยีเกษตร 4.0 คือ การให้น้ำระบบการตั้งแต่เปิดปิดอัตโนมัติเชื่อมต่อกับสมาร์ทโฟน เกษตรกรมองว่าต้องมีการทดลองใช้งานก่อนว่ามีความเหมาะสมกับพื้นที่อย่างไร และสิ่งสำคัญคือปัจจัยเรื่องน้ำว่ามีความเพียงพอต่อการรดน้ำในสวนหรือไม่ ซึ่งเกษตรกรมองว่ายังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนมาใช้ในรูปแบบใหม่ เนื่องจากพื้นที่การทำเกษตรมีจำนวนไม่มาก และเกษตรกรสามารถควบคุมการให้น้ำด้วยตนเองและมีความสะดวกในการให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ (สัมภาษณ์, สุรียา มินแลเหม็ง, สาหัส หวังหมัด และจรัส บุญตามช่วย, 2561) (สัมภาษณ์, เลื่อน อภิวัฒนางกรู, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมองว่าการนำเครื่องมือเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการผลิต จะทำให้เกิดความสะดวกมากขึ้น ในขั้นตอนการให้ปุ๋ยทางใบ ด้วยรถพ่นยาส่งผลให้การให้ปุ๋ยทางใบมีความรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ ในพื้นที่ยังไม่มีการนำรถพ่นยามาใช้ เนื่องจากมีต้นทุนที่สูง และแปลงเกษตรในพื้นที่ยังไม่มีความพร้อมในการรองรับเครื่องมือดังกล่าว ปัจจุบันเกษตรกรใช้เครื่องพ่นยาแบบสพายหลังในการให้ปุ๋ยทางใบ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) สำหรับเครื่องเทคโนโลยีที่เกษตรกรนำมาใช้ถือเป็นเครื่องมือที่มีความจำเป็นพื้นฐานสำหรับการทำเกษตร ได้แก่ เครื่องกวนทุเรียน เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยา เครื่องพ่นยาแรงสูง เครื่องสูบน้ำ และการให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ (สัมภาษณ์, ยูโซ๊ะ หมัดโส, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, กอริง เจะสารี และสุรียา มินแลเหม็ง, 2561) ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ ยังไม่มีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการกระบวนการผลิต เนื่องจากเครื่องมือที่มีอยู่มีความเพียงพอสำหรับการทำเกษตรในแปลงของตนเอง (สัมภาษณ์, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, รอปีอะห์ รันจานจิต, ยูโซ๊ะ หมัดโส และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561)

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายของรัฐบาลที่จะเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยจากรูปแบบเดิมไปสู่รูปแบบใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง โดยเปลี่ยนโมเดลเศรษฐกิจเป็น “ทำน้อย ได้มาก” ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี การปรับตัวของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลทรายขาวสามารถปรับตัวได้ดีในสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน และมีความสอดคล้องกับโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ที่เน้นให้เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลิตสินค้ามีคุณภาพ ปลอดภัยต่อผู้บริโภคไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม และตรงความต้องการของตลาด พบว่า เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว และเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ซึ่งทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต ส่งผลให้ราคาทุเรียนในพื้นที่ไม่มีปัญหากับสภาวะเศรษฐกิจแปรปรวน เพราะ ทางกลุ่มจะรับซื้อทุเรียนในราคาที่สูงกว่าพ่อค้าคนกลาง และมีการคัดเกรดทุเรียนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งทุเรียนเกรดพรีเมียมทจะซื้อแพงกว่าทุเรียนเกรดอื่น ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น (สัมภาษณ์, ดิน บาเหมบูหงา, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และดลกอเดร์ บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้เกษตรกรมีการปรับตัวเพื่อรับมือกับเศรษฐกิจ โดยมีการติดตามราคาทุเรียนจากพื้นที่อื่น เพราะทุเรียนในพื้นที่ทรายขาวจะออกปลายฤดูหลังจากทุเรียนจังหวัดนนทบุรี จันทบุรีและชุมพร เพื่อการวางแผนและกำหนดราคาทุเรียนของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ให้มีความเหมาะสม (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) ทั้งนี้พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวด้านเศรษฐกิจ โดยมีอาชีพเสริม คือ มีการรับจ้างทั่วไป เช่น งานก่อสร้าง ทั้งนี้เกษตรกรจะมีแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง (ในราชกาลที่ 9) โดยการปลูกพืชที่หลากหลาย ไม่นิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพราะจะทำให้เกิดความเสี่ยงในเรื่องรายได้และการขาดทุน (สัมภาษณ์, รอปีอะห์ รันจานจิต, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี และบุญศักดิ์ มาเอียด, 2561) สำหรับพื้นที่ตำบลทรายขาว ถือว่ามีความพร้อมที่จะรับมือกับความแปรปรวนของเศรษฐกิจ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรและสามารถปลูกพืชได้หลากหลาย และสามารถจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรได้ตามฤดูกาลได้ตลอดทั้งปี ได้แก่ กล้วย ลองกอง มังคุด ทุเรียน มะพร้าว เงาะ ถั่ว ข้าวโพด ยางพารา ข้าว และผักต่าง ๆ เกษตรกรในพื้นที่สามารถอยู่ได้เพราะปลูกพืชได้หลากหลาย ทั้งนี้เกษตรกรมีการลดรายจ่ายบางอย่างที่ไม่จำเป็นและใช้ชีวิตแบบพอเพียง และรายได้หลักของเกษตรกรมาจากภาคการเกษตร (สัมภาษณ์, สาหัส หวังหมัด, สุรียา มินแลเหม็ง และดิน บาเหมบูหงา, 2561)

2.3 การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ

ปัจจุบันเกษตรกร 4.0 มีการนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ พื้นที่เกษตรที่มีความพร้อมมีการติดตั้งสถานีวัดอากาศ และมีการนำอุปกรณ์เซนเซอร์ตรวจอุณหภูมิ เซนเซอร์วัดความชื้น และส่งค่าการแสดงผลต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ในพื้นที่ตำบลทรายขาว เกษตรกรยังไม่มีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ เพราะ เครื่องมือดังกล่าวมีต้นทุนที่สูง (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, สุรียา มินแลเหม็ง และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ นับได้ว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร เนื่องจากเป็นเรื่องที่ไม่สามารถควบคุมได้ เป็นเรื่องของธรรมชาติที่เกษตรกรต้องยอมรับ วิธีการเตรียมตัวและการป้องกันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เกษตรกรมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศอยู่

เป็นประจำ จากกรมอุตุนิยมวิทยา ทางโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต เพื่อวางแผนกระบวนการผลิตและการตลาดเพื่อส่งออกทุเรียน (สัมภาษณ์, อับดุลมายิ มิดคาด, สาหัส หวังหมัด, สุรียา มินแลเหม็ง และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้เมื่อเกิดลมพายุเข้าส่งผลให้สวนทุเรียนเกิดความเสียหาย มีกิ่งทุเรียนหักบางส่วน แต่เกษตรกรมีวิธีการป้องกัน คือ การโยนกิ่งต้นทุเรียน และถ้าต้นทุเรียนล่มก็มีการปลูกต้นทุเรียนใหม่เพื่อทดแทน (สัมภาษณ์, สาหัส หวังหมัด, สุรียา มินแลเหม็ง และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561) ทั้งนี้พบว่า การดูแลสวนทุเรียนต้องมีทั้งฤดูแล้งและฤดูฝน เพื่อให้ต้นทุเรียนสามารถให้ผลผลิตตามฤดูกาล ถ้าสภาพอากาศมีความแปรปรวนส่งผลให้ทุเรียนให้ผลผลิตไม่เป็นไปตามฤดูกาล สิ่งสำคัญเกษตรกรมีการดูแลเอาใจใส่ในการทำสวนทุเรียนอย่างดีเพื่อรักษาคุณภาพของทุเรียน (สัมภาษณ์, ดลกอเดร์ บาเหมบูงา และดิน บาเหมบูงา, 2561) ทั้งนี้พบว่าถ้ามีฝนตกบ่อย ทำให้มีแมลงจำนวนมากมากินลูกทุเรียน ทำให้เกิดผลความเสียหายกับต้นทุเรียน ถ้าปีไหนไม่ค่อยมีฝน ส่งผลผลผลิตน้อย สิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ (สัมภาษณ์, เกษียร อุดมละบุล, 2561) นอกจากนี้พบว่า เกษตรกรมีวิธีการรับมือป้องกันจากภัยแล้งในพื้นที่ คือ การเจาะบาดาล และขุดสระน้ำในแปลงเกษตร เพื่อกักเก็บน้ำใช้ในการทำเกษตรในช่วงฤดูแล้ง (สัมภาษณ์, บุญศักดิ์ มาเอียด, 2561)

ตารางที่ 6 สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

การปรับตัวของเกษตรกร	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว	การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
1. การปรับตัวภายใน	- ความรู้การทำเกษตร	- เกษตรกรมีการค้นหาความรู้ใหม่ ๆ ตอลดเวลา ปัจจุบันมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตร - เกษตรกรมีการปรับตัวจากเดิมใช้ความรู้ดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันเกษตรกรมีการบูรณาการความรู้วิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน การอบรม และจากการศึกษาดูงานพื้นที่อื่น นำมาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรของตนเองให้เหมาะสมกับพื้นที่และเพื่อให้การทำเกษตรเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด
	- การลดต้นทุนการผลิต	- เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต โดยการทำปุ๋ยใช้เอง คือ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และลดใช้การปุ๋ยเคมี จากเดิมใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวในการทำสวนทุเรียน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การปรับตัวของเกษตรกร	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว	การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
	- การลดต้นทุนด้านแรงงาน	- เกษตรกรจะลงมือทำเกษตรด้วยตนเองและใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และมีการจ้างแรงงานภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น - ปัจจุบันการทำสวนทุเรียนมีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลมาใช้ในกระบวนการผลผลิตเพื่อทดแทนแรงงานคน คือ รถกระเช้า เพื่อใช้ในการตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียนที่สูง ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้ เพราะในพื้นที่เกษตรกรมีการจ้างแรงงานหรือเกษตรกรตัดแต่งกิ่งด้วยตนเอง
	- การตลาด	- เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว และมีการออกบูธเพื่อประชาสัมพันธ์และขายทุเรียน - ขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์ - เปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว
	- ความสำเร็จในการทำเกษตร	- เกษตรกรมีความสุขและมีใจรักกับการทำเกษตร จึงทำให้เกิดความทุ่มเทและเอาใจใส่ในการดูแลสวน - เข้าใจธรรมชาติและระบบนิเวศ ดิน น้ำ สภาพอากาศ ในพื้นที่ตนเอง เพื่อปรับรูปแบบการทำเกษตรให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ - การทำเกษตรสามารถเป็นรายได้หลักของครัวเรือนเกษตรกร
2. การปรับตัวภายนอก	- ด้านเทคโนโลยี	- เทคโนโลยีที่เกษตรกรในพื้นที่กำลังให้ความสนใจ คือ เครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุก ทุเรียน - เทคโนโลยีการให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ จากเดิมให้น้ำด้วยสายยาง ส่วนระบบการให้น้ำรูปแบบใหม่เป็นเทคโนโลยีเกษตร 4.0 คือ การให้น้ำระบบการตั้งเวลาเปิดปิดอัตโนมัติเชื่อมต่อกับสมาร์ทโฟน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การปรับตัวของเกษตรกร	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว	การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
		ในพื้นที่เกษตรกรยังไม่มีการนำมาใช้ - เทคโนโลยีเครื่องจักรกลการให้ปุ๋ยทางใบด้วยรถพ่นยา มีความรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำรถพ่นยามาใช้ เกษตรกรจะใช้เครื่องพ่นยาแบบสพายหลัง ในการให้ปุ๋ยทางใบ - ทั้งนี้ในพื้นที่ยังไม่มีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ เนื่องด้วยปัจจัยด้านความพร้อมของพื้นที่แปลงเกษตรและเงินทุน
	- ด้านเศรษฐกิจ	- เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิตและมีการรับซื้อทุเรียนโดยคัดเกรดทุเรียนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และจะรับซื้อทุเรียนในราคาที่สูงกว่าพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น - เกษตรกรมีการติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับราคาทุเรียนของพื้นที่อื่น เพื่อกำหนดราคาทุเรียนของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ - เกษตรกรมีอาชีพเสริม คือ มีการรับจ้างทั่วไป - เกษตรกรมีแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง (ในราชกาลที่ 9) โดยการปลูกพืชที่หลากหลาย ไม่นิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยว - เกษตรกรมีการลดรายจ่ายบางอย่างที่ไม่จำเป็นและใช้ชีวิตแบบพอเพียง
	- การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ	- พื้นที่เกษตรที่มีความพร้อมมีการติดตั้งสถานีวัดอากาศ และมีการนำอุปกรณ์เซนเซอร์ตรวจอุณหภูมิ เซนเซอร์วัดความชื้น และส่งค่าการแสดงผลต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ในพื้นที่ตำบลทรายขาว ยังไม่มีการนำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ - เกษตรกรมีการติดตามข่าวสารฝนฟ้าอากาศเป็นประจำ จากกรมอุตุนิยมวิทยา เพื่อวางแผนกระบวนการผลิตและการตลาดเพื่อส่งออกทุเรียน - เกษตรกรมีการโยงกิ่งต้นทุเรียน เพื่อป้องกันไม่ให้กิ่งหัก เมื่อเกิดลมพายุ

Prince of Songkla University Pattani Campus

สรุปการปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายที่จะเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยจากรูปแบบเดิมไปสู่แบบใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง เปลี่ยนโมเดลเศรษฐกิจเป็น "ทำน้อย ได้มาก" ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม มุ่งสู่สังคมคุณภาพ และมุ่งสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่นคั่ง ยั่งยืน เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรแบบสมัยใหม่เน้นเรื่องการบริหารจัดการและนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดกรอบหลักเกณฑ์เบื้องต้นของเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ดังนี้ (1) เกษตรกรต้องมีรายได้จากการทำเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนที่ยินดีให้ข้อมูล ทั้งหมด 18 คน พบว่า มีเกษตรกรที่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้จำนวน 5 คน และเกษตรกรที่ไม่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้จำนวน 13 คน และ (2) เกษตรกรต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ โดยต้องผ่านตัวบ่งชี้อย่างน้อยหนึ่งตัวบ่งชี้ในแต่ละคุณสมบัติ คุณสมบัติพื้นฐาน ได้แก่ 1.มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2.มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3.มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4.มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5.มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ 6.มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีผ่านคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ และผ่านการคุณสมบัติด้านตัวบ่งชี้แต่ด้านที่แตกกันออกไป โดยพบว่าเกษตรกรผ่านคุณสมบัติในแต่ด้านอย่างน้อยหนึ่งข้อและมีเกษตรกรที่ผ่านคุณสมบัติด้านตัวบ่งชี้ทุกข้อ

สำหรับเกษตรกร 4.0 ประเด็นที่หลายฝ่ายให้ความสนใจ คือ เกษตรกรสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในภาคการเกษตร ซึ่งถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะเข้ามาผลักดันให้เกษตรกรสามารถพัฒนาตนเองในการทำเกษตรเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญกว่าที่ทุกฝ่ายรวมถึงเกษตรกรเอง ควรให้ความสนใจและใส่ใจ คือ ความสามารถของเกษตรในการบริหารจัดการการผลิตและการตลาด สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายแหล่งทั้งจากจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและจากการค้นหาข้อมูลด้วยตัวเอง เพื่อประกอบการตัดสินใจโดยมีเหตุมีผล มีการเพิ่มเติมความรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองตลอดเวลา เพื่อการทำเกษตรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพราะ การเป็นเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmer ไม่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์เครื่องมือเทคโนโลยีใหม่ ๆ แต่เกษตรกรต้องเข้าใจการผลิตสินค้าเกษตรให้ตรงตามความต้องการของตลาด และสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้า รวมถึงต้องมีขั้นตอนการผลิตที่มีคุณภาพและรักษามาตรฐานของสินค้าเกษตรให้ดีที่สุดเพื่อรักษาฐานลูกค้าให้มีความมั่นคง และอีกหนึ่งช่องทางที่เกษตรกรนำมาใช้ในเรื่องการตลาด คือ ตลาดออนไลน์ ผ่านแอพพลิเคชั่นไลน์หรือเฟสบุ๊ค ซึ่งทำให้เกษตรกรมีกลุ่มลูกค้าที่ชัดเจน สามารถผลิตได้ตามคำสั่งซื้อ จึงสามารถบริหารจัดการวิเคราะห์ต้นทุนได้ และการขายทุเรียนหน้าสวนหรือเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว เกษตรกรสามารถวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการผลิต รวมถึงสามารถบริหารจัดการปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ มีความรู้รอบด้าน ทั้งนี้ได้รับความรู้จากการเข้าอบรมศึกษาดูงานจากแปลงเกษตรพื้นที่อื่น มีการใช้เทคโนโลยีใช้งานอินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม

สำหรับเกษตรกรรายย่อยในชุมชนเดียวกันที่มีผลผลิตทางการเกษตรชนิดเดียวกัน ทางออกสำหรับเกษตรกร คือ การรวมกลุ่มขายผลิต ซึ่งเกษตรกรรายย่อยในตำบลทรายขาว ได้มีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ทำให้เกษตรกรมีอำนาจในการกำหนดราคาสินค้า รวมไปถึงการบริหารจัดการปัจจัยการผลิตเพื่อได้คุณภาพและมาตรฐานของกลุ่ม และมีการเชื่อมโยงการตลาด

สามารถส่งสินค้าเกษตรโดยมีตลาดรองรับ คือ ห้างท็อปซุปเปอร์มาร์เก็ต และผู้ประกอบการอื่น ๆ การรวมกลุ่มขายผลผลิตในพื้นที่เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2558 โดยได้รับแรงกระตุ้นจาก นายวีรนันท์ เพ็ญจันทร์ รองผู้ว่าราชาการจังหวัดปัตตานี ทำให้เกษตรกรเกิดวิสัยทัศน์ว่า “ทำไมทุเรียนในพื้นที่ราคาไม่ดี” ทำให้ทราบสาเหตุ คือ เกษตรกรไม่ได้พัฒนาคุณภาพและแยกประเภททุเรียนให้เป็นทุเรียนเกรดพรีเมียม เพื่อจะไปแข่งขันในระดับประเทศได้ หรือแข่งขันในกลุ่มทุเรียนด้วยกัน เป็นจุดประกายทำให้เกษตรกรช่วยกันพัฒนาและเกิดการรวมกลุ่มขายผลผลิต

ส่วนที่ 4 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

การจัดทำข้อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มีขั้นตอนในการเก็บข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม จากตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในพื้นที่ ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรรวมถึงจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการสนทนากลุ่มตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ดังนี้ 1.ด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2.ด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3.ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4.ด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5.ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ 6.ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า

1. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่

เกษตรกรควรเข้าถึงนักวิจัยด้านการเกษตรมากขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสและสามารถเข้าถึงข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้กับความรู้จากประสบการณ์และภูมิปัญญาดั้งเดิม ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำสวนทุเรียนให้มีคุณภาพ เช่น การวิจัยเกี่ยวกับการกำจัดผีเสื้อสีน้ำตาลที่มากินผลผลิต (ทุเรียน) ในช่วงใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิตทำให้เกิดความเสียหาย (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุดมละบุล และดินบาเหมบูหงา, 2561)

2. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

2.1 เกษตรกรควรมีระบบการจัดการความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จ และนำความรู้ข้อมูลวิชาการแบบสมัยใหม่ เข้ามาปรับใช้วิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้ได้แนวทางการทำสวนทุเรียนที่มีประสิทธิภาพ (สนทนากลุ่ม, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, ดิน บาเหมบูหงา และเกษียร อุดมละบุล, 2561)

2.2 เกษตรกรควรมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเองมากขึ้น เพื่อค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม และติดตามข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งเป็น

ประโยชน์ต่อเกษตรกรอย่างมากในการพัฒนาศักยภาพการทำเกษตรของตนเอง (สนทนากลุ่ม, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี เกษียร อุดมละบุล, และวินิตา มูณีมูสี, 2561)

2.3 เกษตรกรควรมีการจดบันทึกข้อมูลเพื่อกำหนดการเก็บเกี่ยวผลผลิต สำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทองการเก็บเกี่ยวผลผลิตหลังจากดอกบาน 120-130 วัน และทุเรียนต้องมีความแก่ไม่น้อยกว่า 85 เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้ทุเรียนมีคุณภาพโดยไม่ให้มีทุเรียนอ่อนในการส่งออกและเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรที่ยั่งยืน (สนทนากลุ่ม, สาหัส หวังหมัด, ดลกาเดร์ บาเหมบูงา และดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561)

3. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด

3.1 เกษตรกรควรรักษาชื่อเสียงและสร้างแบรนด์ทุเรียนทรายขาวให้คงอยู่ต่อไป โดยมุ่งพัฒนาไปข้างหน้าควบคู่กับการปฏิบัติ โดยการนำเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เข้ามาร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้พื้นที่ตำบลทรายขาว มีความพร้อมในด้านของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียน ศูนย์คัดแยกผลผลิตฯ ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกร ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ และสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี (สนทนากลุ่ม, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, วินิตา มูณีมูสี และดลกอเดร์ บาเหมบูงา, 2561)

3.2 เกษตรกรควรมีการพัฒนาคุณภาพทุเรียนและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ส่งทุเรียนเกรดพรีเมี่ยมขายในห้างท็อปซุปเปอร์มาร์เก็ต โดยมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และมีระบบรับประกันคุณภาพสินค้า เพื่อดึงดูดใจลูกค้ามากขึ้น (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุดมละบุล, ดิน บาเหมบูหงา และดลรอมาน สาเมาะบาซา, 2561) เกษตรกรมีความพอใจกับขายทุเรียนในรูปแบบผลสดมากกว่าการขายทุเรียนแปรรูป เพราะทำให้เกษตรกรได้รับเงินทันที ปัจจุบันมีการแปรรูปทุเรียนที่หลากหลาย ได้แก่ ทุเรียนแช่แข็ง ทุเรียนทอดกรอบ แยมทุเรียน ไอศกรีมทุเรียน และทุเรียนกวน แต่ในพื้นที่มีการแปรรูปทุเรียนกวนอย่างเดียว ซึ่งเกษตรกรมองว่าการแปรรูปในรูปแบบอื่นต้องใช้ต้นทุนสูงในการซื้ออุปกรณ์เครื่องมือมาใช้ในกระบวนการผลิต อีกทั้งทุเรียนในพื้นที่มีจำนวนน้อยไม่เพียงต่อการขายในรูปแบบผลสด จึงไม่มีการแปรรูปที่หลากหลายเหมือนพื้นที่อื่น (สนทนากลุ่ม, ฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ และสาหัส หวังหมัด, 2561)

3.3 เกษตรกรควรมีการขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์มากขึ้น เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้เกษตรกร (สนทนากลุ่ม, วินิตา มูณีมูสี, 2561) การขายออนไลน์มีอุปสรรคด้านการขนส่ง การแพคสินค้ามีความสำคัญมากที่เกษตรกรต้องใส่ใจ เพื่อไม่ให้ทุเรียนช้ำก่อนถึงมือลูกค้า โดยมีวิธีการป้องกันรักษาทุเรียน คือ อัดกระดาษอย่าให้หนามทุเรียนชนกันและใส่กล่องโฟมอย่างดี เมื่อส่งสินค้าให้ลูกค้า เกษตรกรต้องรับประกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นระหว่างการขนส่ง (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุดมละบุล, 2561)

3.4 เกษตรกรควรมีการปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ เนื่องจากในพื้นที่ไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เพื่อกักเก็บน้ำใช้ในการเกษตร และเพื่อให้มีสนับสนุนเครื่องมือเทคโนโลยีเครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุก แก่ อ่อน ของทุเรียน เพื่อนำมาใช้ในการคัดแยกทุเรียนของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ เมื่อรับซื้อทุเรียนมาแล้ว สามารถจำแนกทุเรียนที่ควรส่งออกก่อนหรือหลัง (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุดมละบุล, ดลรอมาน สาเมาะบาซา และดลกอเดร์ บาเหมบูงา, 2561)

4. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค

เกษตรกรต้องมีความรู้และได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์ จากเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ และสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี เข้ามาจัดอบรมในพื้นที่ ทั้งนี้เกษตรกรต้องสร้างกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าว (สนทนากลุ่ม, ดิน บาเหมบูหงา, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี และสาหัส หวังหมัด, 2561) ปัจจุบันสวนทุเรียนของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ได้รับมาตรฐาน GMP จำนวน 68 แปลง และได้รับมาตรฐาน GAP จำนวน 149 แปลง (สนทนากลุ่ม, เกษียร อุดมละบุล ,2561) สำหรับแนวทางและขั้นตอนที่จะทำให้ได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่เกษตรกรต้องหยุดใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีทุกแปลง เพื่อไม่ให้มีสารเคมีตกค้าง หรือเกษตรกรต้องเลือกพื้นที่ที่ไม่เคยทำการเกษตรเคมีมาไม่น้อยกว่า 3 ปี และต้องเป็นพื้นทีที่ค่อนข้างดอนและโล่งแจ้ง และที่สำคัญอยู่ห่างจากแปลงที่ใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี ทั้งนี้อีกแนวทางหนึ่งที่เกษตรกรในพื้นที่ปฏิบัติคือการหยุดใช้สารเคมี เพื่อปรับพื้นที่สวนทุเรียนเป็นเกษตรอินทรีย์และปลอดสารพิษ (สนทนากลุ่ม, ดลกอเดร์ บาเหมบูงา และวินิตา มูณีมูสี, 2561)

5. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

เกษตรกรควรมีแนวทางการช่วยเหลือชุมชน ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ในชุมชนควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชน เกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ มีองค์ความรู้และการปฏิบัติ โดยอาศัยความร่วมมือจากเกษตรกรรุ่นเก่า เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการทำเกษตรและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้มีความยั่งยืน (สนทนากลุ่ม, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี, ดลกอเดร์ บาเหมบูงา, และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561)

6. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

6.1 เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว มีการบริหารจัดการร่วมกันตั้งแต่กระบวนการผลิตและการจำหน่าย เพื่อลดต้นทุนการผลิตและสามารถแข่งขันในตลาดกลุ่มทุเรียนได้ ภายใต้การสนับสนุนและบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เกษตรกร และหน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สนทนากลุ่ม, ดลรอมาน สาเมาะบาซา และเกษียร อุดมละบุล, ดิน บาเหมบูหงา, ฟาตีม๊ะ สลำยาตี และดลกอเดร์ บาเหมบูงา , 2561)

6.2 เกษตรกรควรดำเนินการส่งเสริมให้มีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เข้าสู่การทำเกษตรเพื่อสืบสานอาชีพเกษตรกรรม ตามนโยบายของรัฐบาลของกระทรงเกษตรและสหกรณ์ คือ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือมีความสนใจประกอบอาชีพทางด้านเกษตร ไม่จำกัดเพศ อายุระหว่าง 17-45 ปี เข้ามาทำเกษตรและพัฒนาการทำเกษตรในพื้นที่ให้มีความก้าวทันเกษตรสมัยใหม่โดยมีการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่มาใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (สนทนากลุ่ม, ดลรอมาน สาเมาะบาซา, วินิตา มูณีมูสี, สาหัส หวังหมัด และฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ, 2561)

ตารางที่ 7 สรุปแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

แนวทางการปรับตัวของเกษตรกร	**แนวทางการปรับตัวพัฒนาตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0**
1. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	- เกษตรกรควรเข้าถึงนักวิจัยด้านการเกษตร เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	- เกษตรกรควรนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และความรู้วิชาการแบบสมัยใหม่ มาใช้ในการวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้ได้แนวทางการทำสวนทุเรียนที่มีประสิทธิภาพ - เกษตรกรควรมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเองมากขึ้น เพื่อค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตร - เกษตรกรควรมีการจดบันทึกข้อมูลเพื่อกำหนดการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการเก็บเกี่ยวทุเรียนต้องมีความแก่ไม่น้อยกว่า 85 เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้ทุเรียนมีคุณภาพโดยไม่ให้มีทุเรียนอ่อนในการส่งออกและเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรที่ยั่งยืน
3. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	- เกษตรกรควรรักษาชื่อเสียงทุเรียนทรายขาวให้คงอยู่ต่อไป โดยการนำเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เข้ามาร่วมในการพัฒนา - เกษตรกรควรมีการพัฒนาคุณภาพทุเรียนและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ส่งทุเรียนเกรดพรีเมียมขายในห้างท็อปซุปเปอร์มาเก็ต โดยมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และมีระบบรับประกันคุณภาพสินค้า เพื่อดึงดูดใจลูกค้ามากขึ้น - เกษตรกรควรมีการเพิ่มช่องทางการตลาดในการขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์มากขึ้น - เกษตรกรควรมีการปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ และสนับสนุนเครื่องมือเทคโนโลยีเครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุกของทุเรียน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ตารางที่ 7 (ต่อ)

แนวทางการปรับตัวของเกษตรกร	แนวทางการปรับตัวพัฒนาตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
4. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	- เกษตรกรต้องมีความรู้และได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์ อีกทั้งเกษตรกรต้องสร้างกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าว
5. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม	- เกษตรกรควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชน เกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ ให้มีองค์ความรู้และการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรในชุมชน
6. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	- เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต เพื่อร่วมกันบริหารจัดการผลิตและจำหน่าย ให้สามารถลดต้นทุนการผลิต - เกษตรกรควรดำเนินการส่งเสริมให้มีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือมีความสนใจประกอบอาชีพทางด้านเกษตร เข้ามาทำเกษตรและพัฒนาการทำเกษตรในพื้นที่ให้มีความก้าวทันเกษตรสมัยใหม่

Prince of Songkla University Pattani Campus

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และเพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 โดยผู้ให้ข้อมูลหลักการ จำนวนทั้งสิ้น 18 คน ใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจง จากเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว ที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน 10 ปีขึ้นไป โดยเลือกเก็บข้อมูลกับเกษตรกรที่ยินดีให้ข้อมูล และการสนทนา ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและพบว่าเป็นตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว ที่มีประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียนเป็นอย่างดี เป็นผู้นำเกษตรกรและเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรสวนทุเรียนในพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

Prince of Songkla University Pattani Campus

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนที่ยินดีให้ข้อมูล จำนวน 18 คน มีอายุระหว่าง 33-85 ปี มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีประสบการณ์การทำสวนทุเรียนส่วนใหญ่ 21-30 ปี ขนาดพื้นที่ปลูกทุเรียนมีตั้งแต่ 1-10 ไร่ มีระบบการปลูกทุเรียนมี 2 ลักษณะ คือ ปลูกทุเรียนชนิดเดียวและปลูกทุเรียนร่วมกับไม้ผลอื่น ได้แก่ ลองกอง เงาะ มะพร้าว และมังคุด เกษตรกรมีรายได้จากการทำสวนทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ 20,001-50,000 บาท/ปี และ 90,001-120,000 บาท/ปี มีรายจ่ายจากการทำสวนทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ 5,001-5,000 บาท/ปี และ 10,001-20,000 บาท/ปี และมีรายได้รวมภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรตั้งแต่ 30,000-400,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ทั้งนี้ข้อมูลแต่ละด้านของเกษตรกรมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับจำนวนพื้นที่สวนทุเรียนและการบริหารจัดการของเกษตรกรแต่ละราย

ทั้งนี้พบว่าเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนที่ยินดีให้ข้อมูล ทั้งหมด 18 คน ที่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติด้านรายได้ โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดคุณสมบัติเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmerเกษตรกรต้องมีรายได้จากการทำเกษตรของ

ครัวเรือนไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีเกษตรกรที่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้ จำนวน 5 คน และเกษตรกรที่ไม่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้ จำนวน 13 คน

2. การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรในการบริหาร 8 M's ประกอบด้วย 1.แรงงาน 2. เงินทุน 3. วัสดุอุปกรณ์ 4. การจัดการ 5. เครื่องจักรกล 6. การตลาด 7. ขวัญกำลังใจ และ 8. ข้อมูลข่าวสาร สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านแรงงาน

เกษตรกรมีการบริหารด้านแรงงานในการทำสวนทุเรียน โดยใช้แรงงานในครัวเรือน ในลักษณะร่วมกันดูแลสวนและการแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละคน และมีการจ้างแรงงานชั่วคราวในช่วงฤดูกาลเท่านั้น ซึ่งเป็นแรงงานภายในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญ คือ การตัดแต่งกิ่ง การโยนกิ่ง และการเก็บเกี่ยวผลผลิต

2.2 ด้านเงินทุน

การทำสวนทุเรียนเกษตรกรจะใช้เงินทุนของตนเอง เป็นรายได้จากการขายทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาและจากภาคการเกษตรอื่น ๆ ผลผลิตในแต่ละปีสามารถคืนทุนได้และได้รับกำไรจากการจำหน่ายทุเรียน ในการลงทุนทำสวนครั้งแรกใช้เงินทุนจำนวนมาก ซึ่งมีค่าใช้จ่ายหลัก ๆ คือ ไถ่ดิน ขุดสระน้ำในแปลง ต้นพันธุ์ทุเรียน เครื่องสูบน้ำ การวางระบบให้น้ำแบบสปริงเกอร์ รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าแรงงานกรณีมีการจ้างแรงงาน

2.3 วัสดุอุปกรณ์

เกษตรกรมีอุปกรณ์การจัดสวนพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ จอบ เสียม ถังน้ำ สายยาง กรรไกรตัดแต่งกิ่ง ทั้งนี้เกษตรกรมีความเพียงพอและมีความสะดวกในการใช้งาน เพราะเหมาะสมกับแปลงเกษตรของตนเอง ทั้งนี้มีปัจจัยการผลิตในการดูแลต้นทุเรียน ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพ และปุ๋ยเคมี

2.4 การจัดการ

การจัดการในการทำสวนทุเรียนเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เกิดการวางแผนเพื่อให้การทำสวนทุเรียนสามารถให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ดังนี้ 1. วิธีการปลูกต้นทุเรียน ปัจจุบันเกษตรกรมีแนวทางการจัดการสวนแบบใหม่เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืน มีวิธีการปลูกทุเรียนระยะห่าง 10×10 เมตร และปลูกระยะห่าง 8×8 เมตร 2. มีการให้น้ำระยะพัฒนาผล เกษตรกรมีการให้น้ำสม่ำเสมอหรือให้น้ำทุกวันในช่วงเช้าวันละครึ่ง

Prince of Songkla University Pattani Campus

ชั่วโมง โดยให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ 3. มีการให้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ในช่วงระยะหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต ระยะแตกใบอ่อน และระยะพัฒนาผลผลิต 4. มีการตัดแต่งกิ่งเพื่อควบคุมทรงพุ่ม จะทำการตัดแต่งกิ่งครั้งใหญ่ปีละ 1 ครั้ง เป็นระยะหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต และ 5. มีการเก็บเกี่ยวผลผลิต สำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทองมีการกำหนดหลังจากดอกบาน 120-130 วัน

2.5 เครื่องจักรกล

เกษตรกรมีเครื่องมือเทคโนโลยีเป็นของตนเอง ได้แก่ เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยา มอเตอร์สูบน้ำ เครื่องพ่นยาแรงสูง ระบบการให้น้ำแบบสปริงเกอร์ ทั้งนี้เครื่องจักรกลที่นำมาใช้ ได้แก่ รถแบ็คโฮ และทางสำนักงานเกษตรสนับสนุนเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องตรวจสภาพดิน ซึ่งโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในภาคการเกษตรเป็นการนำเครื่องมือเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการเกษตรมากขึ้น เพื่อลดและแรงงานคนและลดต้นทุนการผลิต ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ปัจจุบันมีเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลการเกษตรใหม่ ๆ ในการทำสวนทุเรียน ได้แก่ รถกระเช้าสำหรับการตัดแต่งกิ่ง รถตัดหญ้าแบบนั่ง แอร์บลาส (ใช้สำหรับการพ่นสารเคมี) เครื่องใส่ปุ๋ย และรถแทรกเตอร์พวงท้ายแขนสเปรย์พ่นสารเคมี แต่ในพื้นที่เกษตรกรยังไม่มีการนำมาใช้ เนื่องจากปัจจัยด้านความพร้อมของพื้นที่แปลงเกษตรที่มีระยะห่างของต้นทุเรียนไม่แน่นอน และปัจจัยด้านเงินทุน

2.6 การตลาด

เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว เป็นการรวมกลุ่มขายผลผลิตในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ ซึ่งเป็นนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีการส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยที่มีผลผลิตทางการเกษตรชนิดเดียวกันและในพื้นที่เดียวกัน ให้มีการรวมกลุ่มขายผลผลิตเพื่อให้เกษตรกรสามารถร่วมกันบริหารตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงการขาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำเกษตรสามารถลดต้นทุนการผลิตและเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ทั้งนี้ในพื้นที่เกษตรกรมีการขายทุเรียนให้พ่อค้าคนกลาง ขายที่ตลาดในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงหรือขายบริเวณหน้าบ้านของตนเอง ปัจจุบันเกษตรกรมีการเพิ่มช่องทางการตลาดโดยขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์ และมีการเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวสามารถมาซื้อทุเรียนที่สวนและได้สัมผัสวิถีชีวิตของเกษตรกร

2.7 ขวัญกำลังใจ

การทำสวนทุเรียนขวัญกำลังใจมีความสำคัญที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกษตรมีแรงจูงใจในการทำสวนต่อไป ซึ่งเกษตรกรมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและมีความพร้อมที่จะอาชีพทำเกษตรที่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ปัจจุบันเกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต มีการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มคุณภาพของทุเรียนเป็นเกรดพรีเมี่ยมส่งผลให้สามารถขายทุเรียนในราคาที่สูงโดยมีตลาดรองรับ ซึ่งทางกลุ่มมีเกณฑ์และข้อตกลงในการรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกในมาตรฐานเดียวกัน ทำให้เกษตรกรมีกำลังใจในการพัฒนาคุณภาพของทุเรียนและพอใจรายได้จากการขายทุเรียน

Prince of Songkla University Pattani Campus

2.8 ข้อมูลข่าวสาร

เกษตรกรมีการติดตามและได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต การจัดประชุมของกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี และเครือข่ายเกษตรกรสวนทุเรียนจากจังหวัดชุมพร จันทบุรี และนนทบุรี ทั้งนี้ทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ มีการนำแอพพลิเคชั่นไลน์ เพื่อใช้ติดต่อประสานงานระหว่างสมาชิกกลุ่ม เกี่ยวกับการดูแลสวนทุเรียนให้มีประสิทธิภาพ

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1. คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และ 2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 สรุปได้ดังนี้

3.1 คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

3.1.1 เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่อยู่

เกษตรกรส่วนใหญ่ถูกรับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการเกษตร ในด้านการดูแลสวนทุเรียน การขยายพันธุ์ทุเรียนด้วยวิธีการเสียบยอดและวิธีการทาบกิ่ง การทำปุ๋ยหมัก และเป็นวิทยากรเกี่ยวกับเกษตรแปลงใหญ่เกี่ยวกับการรวมกลุ่มขายผลผลิต สำหรับเกษตรกรที่ไม่เคยถูกรับเชิญเป็นวิทยากรสามารถให้คำปรึกษาและคำแนะนำกับเกษตรกรรายอื่นได้เกี่ยวกับการทำสวนทุเรียน ทั้งนี้สวนทุเรียนในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเป็นต้นแบบให้กับคนที่สนใจเกี่ยวกับการทำสวนทุเรียน โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ และเครือข่ายเกษตรกรจากพื้นที่อื่น มาศึกษาดูงานที่สวนทุเรียนของเกษตรกร ซึ่งสวนทุเรียนในพื้นที่ได้รับเลือกเป็นศูนย์เรียนรู้ในโครงการของโรงเรียนในชุมชนและศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโคกโพธิ์ (กศน.)

3.1.2 เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี สำนักงานพัฒนาที่ดิน สำนักงานชลประทานจังหวัดปัตตานี และโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ และสามารถเข้าถึง

Prince of Songkla University Pattani Campus

ข้อมูลผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเอง เพื่อสืบค้นข้อมูลและเปิดดูวีดิโอที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเกษตร เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำสวนทุเรียนของตนเอง อีกทั้งมีการบันทึกข้อมูลเพื่อกำหนดวันเก็บเกี่ยวผลผลิต และมีการบันทึกรายจ่ายและรายได้จากการขายทุเรียนแต่ละปี เพื่อวางแผนจากการทำสวนทุเรียนในปีถัดไป

3.1.3 เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด

เกษตรกรมีการลดต้นทุนการผลิตโดยการทำปุ๋ยใช้เอง ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และมีการลดต้นทุนด้านแรงงานภายนอกโดยใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และจ้างแรงงานภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น และใช้เงินทุนของตนเองในการทำสวนทุเรียน เป็นรายได้จากการขายทุเรียนและจากภาคการเกษตรอื่น ๆ ทั้งนี้การดูแลทุเรียนให้มีคุณภาพ เกษตรกรได้คิดค้นนวัตกรรมใหม่ คือ หมวกทุเรียน เป็นอุปกรณ์เพื่อป้องกันศัตรูพืช (กระรอกบิน) ที่เข้าทำลายผลผลิตในช่วงใกล้เก็บเกี่ยว ทั้งนี้การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต ขายด้วยตนเองบริเวณหน้าบ้านหรือตลาดในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์ และมีการเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว ในช่วงฤดูกาลของทุเรียนมีนักท่องเที่ยวมาชมสวนและซื้อทุเรียน ซึ่งเป็นช่องทางการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร นอกจากนี้เกษตรกรมีการจัดการของเหลือจากการขายทุเรียนมาแปรรูปเป็นทุเรียนกวน

3.1.4 เกษตรกรมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค

เกษตรกรมีความรู้และได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จากการค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง และจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี และกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว โดยมีการจัดอบรมเกษตรกรในพื้นที่ ปัจจุบันเกษตรกรมีการปฏิบัติการทำเกษตรตามกระบวนการผลิตที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์

3.1.5 เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

การทำสวนทุเรียนในกระบวนการผลิตเกษตรกรมีกระบวนการที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกษตรกรไม่เคยเผาตอซังหรือเผาของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรในพื้นที่สวนทุเรียน เพราะส่งผลเสียต่อต้นทุเรียนและพื้นที่บริเวณสวนทุเรียน ในกระบวนการผลิตเกษตรกรมีการลดใช้ปุ๋ยเคมี และใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ การกำจัดศัตรูพืชจะไม่ใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลง ทั้งนี้เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน มีความร่วมมือเป็นอย่างดี มีการช่วยเหลือสนับสนุนด้านเงินทุนและแรงงาน ได้แก่ งานมัสยิด งานตาดีกา งานปีใหม่ งานสงกรานต์ ทำบุญเดือนสิบ กิจกรรมปลูกต้นไม้ กีฬาสานสัมพันธ์ในชุมชน เป็นต้น

3.1.6 เกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

เกษตรกรมีความสุขกับการทำเกษตรและพอใจรายได้จากการขายทุเรียนทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความภูมิใจที่สามารถมีการรวมกลุ่มขายผลผลิตในพื้นที่ คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว เกษตรกรมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพเกษตร ด้วยการทำเกษตรในแปลงด้วยตนเอง และมีการหาความรู้เพิ่มเติมและพัฒนาศักยภาพของตนเองตลอดเวลา เพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิตทางการเกษตรให้ดีขึ้น ทั้งนี้มีการสืบทอดพื้นที่ทำเกษตรและอาชีพเกษตรจากบรรพบุรุษและมีแนวคิดที่จะส่งต่อพื้นที่ทำเกษตรให้กับ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้และทำเกษตรร่วมกับลูกหลานในวันหยุดหรือช่วงปิดเทอม อีกทั้งมีความภูมิใจในพื้นที่ตำบลทรายขาว เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำและดิน เหมาะแก่การเพาะปลูก สามารถปลูกพืชได้หลากหลายและให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ได้แก่ ทุเรียน กล้วย ลองกอง มังคุด มะพร้าว เป็นต้น

3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สรุปได้ดังนี้

3.2.1 ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน

การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านการลดต้นทุนการผลิต ด้านการลดต้นทุนด้านแรงงาน ด้านการตลาด และด้านความสำเร็จในการทำเกษตร สรุปได้ดังนี้

ด้านความรู้

การปรับตัวด้านความรู้ของเกษตรกรมีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตรตลอดเวลา ปัจจุบันเกษตรกรมีหาความรู้เพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เกษตรกรมีการบูรณาการความรู้จากประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และความรู้วิชาการ การอบรม และจากการศึกษาดูงานพื้นที่อื่น เพื่อปรับรูปแบบการทำสวนทุเรียนให้เหมาะสมกับพื้นที่และเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

ด้านการลดต้นทุนการผลิต

เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต เป็นขั้นตอนหนึ่งของเกษตรกร 4.0 มีการเน้นแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ซึ่งเกษตรกรมีความรู้และได้รับการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้

Prince of Songkla University Pattani Campus

ปุ๋ยให้เกิดประโยชน์กับต้นทุเรียนมากที่สุด เพื่อให้ทุเรียนสามารถให้ผลผลิตที่ที่มีคุณภาพ โดยการทำปุ๋ยใช้เอง คือ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และลดการใช้ปุ๋ยเคมี จากเดิมเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียว ทำให้เกษตรกรสามารถลดต้นการผลผลิตได้

ด้านการลดต้นทุนด้านแรงงาน

เกษตรกรสามารถลดต้นทุนด้านแรงงาน โดยลงมือทำเกษตรด้วยตนเองและใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และมีการจ้างแรงงานภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น ปัจจุบันการทำสวนทุเรียนมีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลมาใช้ในกระบวนการผลผลิตเพื่อทดแทนแรงงานคน คือ รถกระเช้า เพื่อใช้ในการตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียนที่สูง ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้ เพราะในพื้นที่เกษตรกรมีการจ้างแรงงานหรือเกษตรกรตัดแต่งกิ่งด้วยตนเอง และถ้าต้นทุเรียนสูงมาก เกษตรกรจะปล่อยให้สูงตามธรรมชาติ

ด้านการตลาด

เกษตรกรสามารถปรับตัวตามโดมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เป็นการเปลี่ยน จากโมเดลเศรษฐกิจเป็น “การทำน้อยได้มาก” เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม ทั้งนี้เกษตรกรมีการปรับตัวด้านการตลาด โดยการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต ในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรมีอำนาจในต่อรองราคาสินค้า ภายใต้การสนับสนุนและบูรณาการของหน่วยงานต่าง ๆ ทางกลุ่มมีตลาดรองรับ คือ ห้างท็อปซุปเปอร์มาร์เก็ต และผู้ประกอบการอื่น ๆ อีกทั้งในช่วงฤดูกาลของทุเรียนทางกลุ่มมีการออกบูธเพื่อประชาสัมพันธ์และขายทุเรียน ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้บริโภค เพราะปัจจุบันทุเรียนทรายขาวเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เกษตรมีการเปิดช่องทางการตลาดโดยมีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์ คือโทรศัพท์มือถือ มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อขายผลผลิตทางออนไลน์ ผ่านแอพลีเคชั่นไลน์และเฟสบุ๊ค เพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มลูกค้าออนไลน์ที่ติดตามได้ทราบถึงรายละเอียดและพัฒนาการของทุเรียน ซึ่งจะมีกลุ่มลูกค้าสั่งจองล่วงหน้า และอีกหนึ่งช่องทางการตลาดที่มีความโดดเด่นของพื้นที่ คือ เกษตรกรมีเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบท่องเที่ยวเชิงเกษตรในช่วงฤดูกาลของทุเรียน สามารถเข้าชมสวนทุเรียนและซื้อทุเรียนจากสวนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเกษตรกรอีกทั้งเป็นการสัมผัสวิถีชีวิตของเกษตรกรอีกด้วย

ด้านความสำเร็จในการทำเกษตร

การทำเกษตรในพื้นที่มีการสืบทอดพื้นที่เกษตรและอาชีพเกษตรจากบรรพบุรุษ เกษตรกรมีความคุ้นเคยในการทำเกษตรตั้งแต่เด็ก ทำให้มีความสุขเพราะมีใจรักกับการทำเกษตร จึงทำให้เกิดความทุ่มเทและเอาใจใส่ในการทำเกษตร มีประสบการณ์สามารถเข้าใจธรรมชาติและระบบนิเวศ ดิน

น้ำ สภาพอากาศ ในพื้นที่ตนเอง เพื่อปรับรูปแบบการทำเกษตรให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การทำเกษตรสามารถเป็นรายได้หลักของครัวเรือนเกษตรกร

3.2.2 ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน

การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ประกอบด้วย ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ สรุปได้ดังนี้

ด้านเทคโนโลยี

การปรับตัวของเกษตรกรด้านเทคโนโลยี เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เทคโนโลยีที่เกษตรกรในพื้นที่กำลังให้ความสนใจ คือ เครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุก แก่ อ่อน ของทุเรียน การใช้งานมีความสะดวกเวลาคัดแยกทุเรียนเพื่อส่งออกให้ลูกค้า สามารถแยกได้ว่าทุเรียนชุดไหนจะส่งก่อนหรือหลัง ส่วนเทคโนโลยีการให้น้ำ เกษตรกรให้น้ำต้นทุเรียนด้วยระบบสปริงเกอร์ จากเดิมให้น้ำด้วยสายยาง ส่วนระบบการให้น้ำรูปแบบใหม่เป็นเทคโนโลยีเกษตร 4.0 คือ การให้น้ำระบบการตั้งเวลาเปิดปิดอัตโนมัติเชื่อมต่อกับสมาร์ทโฟน ซึ่งในพื้นที่เกษตรกรยังไม่มีการนำมาใช้ ปัจจุบันมีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีเครื่องจักรกลการให้ปุ๋ยทางใบด้วยรถพ่นยา ส่งผลให้มีความรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำรถพ่นยามาใช้ เกษตรกรจะใช้เครื่องพ่นยาแบบสพายหลัง ในการให้ปุ๋ยทางใบ ทั้งนี้ในพื้นที่ยังไม่มีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ เนื่องด้วยปัจจัยด้านความพร้อมของพื้นที่แปลงเกษตรและเงินทุน สิ่งสำคัญในการนำเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรกลมาใช้งานในการทำเกษตรต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของบริบทพื้นที่และประโยชน์ความคุ้มค่าของเครื่องมือดังกล่าว

ด้านเศรษฐกิจ

เกษตรกรสามารถปรับตัวในสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน และมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ที่เน้นให้เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพตรงความต้องการของตลาด โดยมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว มีการรับซื้อทุเรียนจากสมาชิกของกลุ่มเท่านั้น ในราคาที่สูงกว่าพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น โดยคัดเกรดทุเรียนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ดังนี้ ทุเรียนเกรดพรีเมี่ยม ทุเรียนเกรดเอ ทุเรียนเกรดบี และทุเรียนเกรดตกไซค์ ทั้งนี้เกษตรกรมีการติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับราคาทุเรียนจากพื้นที่อื่น เพื่อกำหนดราคาทุเรียนของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ ทั้งนี้เกษตรกรมีแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง (ในราชกาลที่ 9) โดยไม่นิยมปลูกพืชเชิงเดี่ยว แต่มีการปลูกพืชที่หลากหลาย สามารถขายผลผลิตทางการเกษตรได้ตลอดทั้งปี อีทั้งเกษตรกรมีการปรับตัวโดยการมีอาชีพเสริม คือ มีการรับจ้างทั่วไป เช่น งานก่อสร้าง และที่สำคัญเกษตรกรมีการลดรายจ่ายบางอย่างที่ไม่จำเป็นและใช้ชีวิตแบบพอเพียง

การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ

ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ เพราะเป็นเรื่องที่ไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งเกษตรกรมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศอยู่เป็นประจำ จากกรมอุตุนิยมวิทยา เพื่อวางแผนกระบวนการผลิตและหาแนวทางการป้องกันเพื่อรับมือกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงล่วงหน้า ทั้งนี้วิธีการป้องกันเมื่อเกิดลมพายุเข้าที่จะส่งผลให้สวนทุเรียนเกิดความเสียหาย คือ เกษตรกรมีการโยงกิ่งต้นทุเรียน ปัจจุบันสำหรับพื้นที่เกษตรที่มีความพร้อมมีการติดตั้งสถานีวัดอากาศ และมีการนำอุปกรณ์เซนเซอร์ตรวจอุณหภูมิ เซนเซอร์วัดความชื้น และส่งค่าการแสดงผลต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต เพื่อให้เกษตรกรได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสภาพอากาศได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ เพื่อใช้ในการวางแผนการทำเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ในพื้นที่ตำบลทรายขาวเกษตรกรยังไม่มีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้

4. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ผลการวิจัยในครั้งนี้จากวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 โดยผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร และปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อการปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ที่ได้ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เกษตรกร จากนั้นนำผลสรุปมาเสนอแบบสนทนากลุ่ม ดังนั้นจึงนำผลจากการสนทนากลุ่มมาเป็นแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ดังนี้

4.1 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่

เกษตรกรควรเข้าถึงนักวิจัยด้านการเกษตร เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

เกษตรกรควรนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และความรู้วิชาการแบบสมัยใหม่ มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้ได้แนวทางการทำสวนทุเรียนที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งควรมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเองมากขึ้น เพื่อค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตร ทั้งนี้ควรมีการจดบันทึกข้อมูลเพื่อกำหนดการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการเก็บเกี่ยวทุเรียนต้องมีความแก่ไม่น้อยกว่า 85 เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้ทุเรียนมีคุณภาพโดยไม่ให้มีทุเรียนอ่อนในการส่งออกและเป็นการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรที่ยั่งยืน

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.3 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด

เกษตรกรควรรักษาชื่อเสียงทุเรียนทรายขาวให้คงอยู่ต่อไป โดยการนำเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เข้ามาร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาคุณภาพทุเรียนและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ส่งทุเรียนเกรดพรีเมี่ยมขายในห้างท็อปซุปเปอร์มาเก็ต โดยมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และมีระบบรับประกันคุณภาพสินค้า เพื่อดึงดูดใจลูกค้ามากขึ้น ปัจจุบันเกษตรกรควรมีการเพิ่มช่องทางการตลาดในการขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์มากขึ้น และควรมีการปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ และสนับสนุนเครื่องมือเทคโนโลยีเครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุกของทุเรียน

4.4 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค

เกษตรกรต้องมีความรู้และได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์ จากการค้นหาข้อมูลด้วยตนเองเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เกษตรกรต้องสร้างกระบวนผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าว

4.5 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

เกษตรกรต้องมีการใช้ลดใช้ปุ๋ยเคมีและใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ ทั้งนี้มีการให้ปุ๋ยทางใบควบคู่กับการให้ปุ๋ยทางราก และควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนหรือเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ มีองค์ความรู้ และการปฏิบัติการทำเกษตร เพื่อให้เกิดการพัฒนาการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรในชุมชน

4.6 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต เพื่อร่วมกันบริหารจัดการผลิตและจำหน่ายให้สามารถลดต้นทุนการผลิตและพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพ ทั้งนี้ควรดำเนินการส่งเสริมให้มีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือมีความสนใจประกอบอาชีพทางด้านเกษตร เข้ามาทำเกษตรและพัฒนาการทำเกษตรในพื้นที่ให้มีความก้าวทันเกษตรสมัยใหม่

Prince of Songkla University Pattani Campus

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง "การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี" ได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งแบ่งการบริหารจัดการทรัพยากรในการบริหารทั้งหมด 8 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านแรงงาน มีความสำคัญในภาคการเกษตร ซึ่งเกษตรกรลงมือทำเกษตรด้วยตนเองและใช้แรงงานในครัวเรือน มีการจ้างแรงภายนอกในช่วงฤดูกาลเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในส่วนของคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 โดยมีตัวบ่งชี้ เกษตรกรสามารถบริหารจัดการปัจจัยการผลิตด้านแรงงาน คือ มีการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักและจ้างแรงงานภายนอกตามความจำเป็น และสอดคล้องกับงานวิจัยของรตยาภรณ์ ชูภู่ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการในกระบวนการผลิตต้นพันธุ์หมอนทองแบบเสียบยอดของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงาน โดยนิยมจ้างแรงงานชั่วคราว

1.2 ด้านเงินทุน การบริหารจัดการเงินทุนในการทำสวนทุเรียน เกษตรกรใช้เงินทุนของตนเอง ซึ่งเป็นรายได้จากการขายทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมาและจากภาคการเกษตรอื่น ๆ การขายทุเรียนแต่ละปีสามารถคืนทุนและได้รับกำไรจากการขายทุเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของรตยาภรณ์ ชูภู่ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการในกระบวนการผลิตต้นพันธุ์หมอนทองแบบเสียบยอดของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตัวเองในการผลิต

1.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์รวมถึงปัจจัยการผลิต เกษตรกรมีอุปกรณ์การจัดสวนในการทำสวนและใช้เงินทุนของตนเองในการซื้ออุปกรณ์ โดยจะมีอุปกรณ์พื้นฐานที่จำเป็น และปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพ และปุ๋ยเคมี สอดคล้องกับแนวคิดทรัพยากรในการบริหารของธงชัย สันติวงษ์ (2545, น. 14) กล่าวว่า วัสดุสิ่งของถือว่าเป็นปัจจัยที่มีปริมาณมูลค่าสูงไม่ต่างไปจากปัจจัยอื่น ๆ เพราะวัตถุดิบและสิ่งของวัสดุของเหล่านี้จะต้องมีการจัดหามาใช้ดำเนินการผลิต

1.4 ด้านการจัดการมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการวางแผนเพื่อดำเนินการงานไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้เกษตรกรมีการวางแผนในการทำสวนทุเรียน ตั้งแต่วิธีการปลูกทุเรียน ปัจจุบันในพื้นที่มีแนวทางการจัดการสวนแบบใหม่เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืน มีวิธีการให้น้ำระยะพัฒนาผล เกษตรกรมีการให้น้ำสม่ำเสมอหรือให้น้ำทุกวัน มีการให้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีการกำหนดการเก็บเกี่ยวผลผลิต สำหรับทุเรียนพันธุ์หมอนทองมีหลังจากดอกบาน 120-130 วัน และมีการตัดแต่งกิ่งเพื่อควบคุมทรงพุ่ม จะทำการตัดแต่งกิ่ง

ครั้งใหญ่ปีละ 1 ครั้ง เป็นระยะหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต ทั้งนี้การวางแผนของเกษตรกร มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทรัพยากรในการบริหารของธงชัย สันติวงษ์ (2545, น. 14) ได้กล่าวว่า ทรัพยากรในการบริหารจะมีการจัดการ ซึ่งจะเป็นการออกแบบงานที่มีการระบุถึงขั้นตอนวิธีของผู้ทำงานกับเครื่องมือที่นำมาใช้ ถ้ากิจการใดได้มีการจัดวิธีปฏิบัติงานได้ดีประสิทธิภาพจากการปฏิบัติงานต่าง ๆ ก็จะดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนและกำลังแรงงาน ตลอดจนมีการใช้เครื่องจักรเครื่องมือเต็มกำลังประสิทธิภาพ

1.5 ด้านเครื่องจักรกล โมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มีการส่งเสริมให้เกษตรกรนำเครื่องมือเทคโนโลยีนวัตกรรมมาใช้ในการเกษตร ในกระบวนการผลิตให้มีความรวดเร็วสามารถลดต้นทุนการผลิตและแรงงานได้ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น เครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลที่เกษตรกรนำมาใช้ได้แก่ เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นยา มอเตอร์สูบน้ำ เครื่องพ่นยาแรงสูง ระบบการให้น้ำแบบสปริงเกอร์ เครื่องตรวจสภาพดิน รถแบ็คโฮ ซึ่งเป็นเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลที่มีความจำเป็นพื้นฐานที่ใช้ในการทำเกษตรสำหรับแปลงเกษตรจำนวนไม่มาก เกษตรกรมีความคุ้นเคยกับการใช้งานเพราะมีความสะดวก ปัจจุบันมีเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลการเกษตรใหม่ ๆ ในการทำสวนทุเรียน แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้ ได้แก่ รถกระเช้าสำหรับการตัดแต่งกิ่ง รถตัดหญ้าแบบนั่ง แอร์บลาส (ใช้สำหรับการพ่นสารเคมี) เครื่องใส่ปุ๋ย รถแทรกเตอร์พวงท้ายแขนสเปรย์พ่นสารเคมี ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทรัพยากรในการบริหารของธงชัย สันติวงษ์ (2545, น. 14) ได้กล่าวว่า เครื่องจักรกล คือ อุปกรณ์ที่หาซื้อมาอย่างพิถีพิถัน เพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า

1.6 ด้านการตลาด เกษตรกรมีการเพิ่มช่องทางการตลาดโดยมีการขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์ โดยใช้แอพพลิเคชั่นเฟสบุ๊คและไลน์ ซึ่งจะมีกลุ่มลูกค้าสั่งซื้อและจองล่วงหน้า ทำให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการต้นทุนการผลิตและดูแลผลผลิตให้มีคุณภาพ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกลุ่มลูกค้า ส่งผลให้มีการสั่งซื้อและจองเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งเป็นความสารถของเกษตรกรที่มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองสู่การเป็นเกษตรกร 4.0 ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มีสอดคล้องกับแนวคิดทรัพยากรทางการจัดการของคณาจารย์สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (2556, น. 17-19) ในประเด็นการตลาดจะทำให้เกิดการซื้อขายสะดวกรวดเร็ว ผู้ซื้อกับผู้ขายสามารถติดต่อสัมพันธ์กันได้ตลอดเวลาการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทางการตลาดจะมีผลต่อระบบเศรษฐกิจอย่างมาก ทำให้เกิดการหมุนเวียนของปัจจัยการผลิต ช่วยสร้างความต้องการในสินค้าและบริการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้อีกทางหนึ่ง

1.7 ด้านขวัญกำลังใจ การบริหารจัดการขวัญกำลังใจที่สามารถสัมผัสได้เกษตรกรมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและมีความสุขในการทำเกษตร เพราะ เกษตรกรมีใจรักในประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งการทำเกษตรสามารถเป็นรายได้หลักของครัวเรือน ทั้งนี้เกษตรกรพอใจรายได้จากการขายทุเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทรัพยากรการบริหารของศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2546, น. 76) กล่าวถึง การปฏิบัติงานต้องให้ความสำคัญกับจิตใจของผู้ปฏิบัติงานให้มากขึ้น จึงเพิ่มในส่วนของขวัญและ

กำลังใจ และยังสอดคล้องกับแนวคิดทรัพยากรทางการจัดการของคณาจารย์สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (2556, น. 17-19) ในประเด็นขวัญและกำลังใจ ในการทำงานที่มองเห็นถึงความสำคัญหรือคุณค่าจิตใจของผู้ปฏิบัติงานที่มีมากขึ้นผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญกับความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานของคนงานมากยิ่งขึ้น

1.8 ด้านข้อมูลข่าวสาร เกษตรกรมีการติดตามและได้รับข้อมูลข่าวสารจาก การจัดประชุมของกลุ่มแปลงใหญ่ฯ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายเกษตรกร ปัจจุบันทางกลุ่มแปลงใหญ่ฯ มีการนำแอพพลีเคชั่นไลน์ เพื่อใช้ติดต่อและประสานงานระหว่างสมาชิกของกลุ่ม มีความสอดคล้องกับกระทรวงเกษตรกรและสหกรณ์ (2560, น. 6) ในประเด็นหลักแนวคิดของเกษตรกร 4.0 ด้านเกษตรกรมีข้อมูลข่าวสารและความรู้ความสามารถทันสถานการณ์ พึ่งพาตนเองได้ และสถาบันเกษตรกรเป็นกลไกหลักขับเคลื่อนภาคการเกษตร ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา และยังความสอดคล้องกับแนวคิดทรัพยากรทางการจัดการของคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (2556, น. 17-19) ในประเด็นข้อมูลข่าวสาร เมื่อก้าวเข้าสู่โลกาภิวัตน์ ระบบการสื่อสารที่ไร้พรมแดน เชื่อมโยงเป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั่วโลก ทำให้การติดต่อสื่อสารรวดเร็ว หากธุรกิจไม่มีหรือไม่รู้ข้อมูลที่ทันสมัยก็จะเสียเปรียบธุรกิจอื่นที่เป็นคู่แข่ง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ (1) คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 และ (2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

2.1 คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ด้านเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Farmers ในประเด็นเกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ทั้งหมด 6 คุณสมบัติ ดังนี้

2.1.1 เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องที่อยู่ เกษตรกรได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการดูแลสวนทุเรียน การขยายพันธุ์ทุเรียน การทำปุ๋ยหมัก และการรวมกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ และสามารถให้

Prince of Songkla University Pattani Campus

คำปรึกษาและคำแนะนำกับเกษตรกรรายอื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในส่วนของคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ด้านการมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ โดยมีตัวบ่งชี้เกษตรกรสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ และให้ปรึกษาหรือคำแนะนำกับเกษตรกรรายอื่น ๆ ได้ และสามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่นได้ รวมทั้งเคยมีผู้มาศึกษาดูงานในแปลงเกษตร

2.1.2 เกษตรกรมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ซึ่งเกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเอง เพื่อสืบค้นข้อมูลและเปิดดูวีดิโอที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนทุเรียน นำมาวิเคราะห์วางแผนและปรับใช้ในรูปแบบการทำสวนทุเรียนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในประเด็นของคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ด้านการมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ โดยมีตัวบ่งชี้ เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart phone และมีการบันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งเกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าเมื่อใช้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนแล้วทำให้ผลผลิตหรือรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม

2.1.3 เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด เกษตรกรมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ คือ หมวกทุเรียน เป็นอุปกรณ์เพื่อป้องกันศัตรูพืชที่เข้าทำลายผลผลิตในช่วงใกล้เก็บเกี่ยว มีการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาด โดยมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต คือ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว เกษตรกรมีการบริหารจัดการตั้งแต่กระบวนการผลิต เพื่อพัฒนาทุเรียนให้มีคุณภาพสามารถแข่งขันในระดับประเทศได้ และมีตลาดรองรับ คือ ห้างท็อปซุปเปอร์มาร์เก็ตและผู้ประกอบการอื่น ๆ ทำให้ทุเรียนในพื้นที่สามารถขายได้ทั้งหมดไม่เหลือตกค้าง ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2559, น. 2) ในประเด็นแนวทางการดำเนินงานของระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและรวมกันจำหน่าย โดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน และ 2. เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ภายใต้การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ อู่ทองทรัพย์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวโดยการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง อีกทั้งสอดคล้องกับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในประเด็นคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด โดยมีตัวบ่งชี้ เกษตรกรมีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ สามารถขายผลผลิตได้ทั้งหมดไม่มีเหลือตกค้าง และมีคำสั่งซื้อผลผลิตล่วงหน้าชัดเจน ทำให้การวางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง

2.1.4 เกษตรกรมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค เกษตรกรมีความรู้และได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จากการค้นหาข้อมูลด้วยตนเองและจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เกษตรกรมีกระบวนการผลิตโดยยึดตามมาตรฐาน GAP ทุเรียน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตรงความต้องการของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560) ในประเด็นหลักแนวคิดเกษตรกร 4.0 ด้านตลาดนำกระบวนการผลิต และสินค้าเกษตรมีคุณภาพ มาตรฐานความปลอดภัย ภาคการเกษตรเติบโตอย่างยั่งยืน ด้วยงานวิจัย เทคโนโลยี/ นวัตกรรม สามารถประยุกต์กับองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในประเด็นคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยมีตัวบ่งชี้ เกษตรกรมีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหรือการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง และมีความตั้งที่จะทำเกษตรให้ได้มาตรฐานดังกล่าว

2.1.5 เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ในกระบวนการผลิตเกษตรกรไม่ใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลงในการกำจัดศัตรูพืช ทำให้เกิดผลดีกับต้นทุเรียนและสุขภาพของเกษตรกรด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุจนาจย์ งิดชัยภูมิ และบุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยในการลดต้นทุนการผลิตข้าวนาน้ำฝน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการศัตรูพืช โดยผลิตสารไล่แมลงจากสมุนไพรหรือพืชที่พบในท้องถิ่น เช่น สะเดาผล คูณใช่กำจัดหอยเชอรี่ เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนในการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น สามารถลดต้นทุนในด้านค่าปุ๋ยเคมีและการกำจัดแมลงศัตรูข้าว และวิธีการดังกล่าวทำให้ผู้ผลิตปลอดภัยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและสภาพดินดีขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรมีส่วนร่วม สนับสนุน ช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน ในด้านทุนและแรงงาน ได้แก่ กิจกรรมงานมัสยิด งานวัด งานตาดีกา งานโรงเรียน งานกีฬาสานสัมพันธ์ของชุมชน กิจกรรมปลูกต้นไม้ และงานสำคัญต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในประเด็นคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ด้านการมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยมีตัวบ่งชี้ เกษตรกรมีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยมีการบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของต่าง ๆ ให้กับกิจกรรมในชุมชน

2.1.6 เกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร มีการสืบทอดพื้นที่ทำเกษตรและอาชีพเกษตรจากบรรพบุรุษ และมีแนวคิดที่จะส่งต่อพื้นที่ทำเกษตรให้กับลูกหลาน ทั้งนี้มีการสอนลูกหลานทำเกษตรและทำเกษตรร่วมกับลูกหลานในช่วงเวลาว่าง อีกทั้งมีความภูมิใจในพื้นที่ตำบลทรายขาว เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทั้งน้ำและดิน เหมาะแก่การเพาะปลูก สามารถปลูกพืชได้หลากหลายและให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในประเด็นคุณสมบัติเกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยมีตัวบ่งชี้ คือ เกษตรกรรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจรัญ ราชนุ้ย (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบศักยภาพ

การผลิตทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ตำบลทรายขาวมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง นำไปสู่ฐานของการมีภูมิคุ้มกันทางอาหาร เพราะเกษตรกรมีพืชยังชีพที่หลากหลาย โดยเฉพาะพืชท้องถิ่น

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

2.2.1 ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน

การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตร ที่สามารถส่งผลให้เกษตรกรมีความพยายามเพื่อปรับตัว โดยมีปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร ดังนี้

- ด้านความรู้ เกษตรกรมีการพัฒนาตนเองและเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ และสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเอง เพื่อค้นหาค้นหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการทำสวนทุเรียนตลอดเวลา ปัจจุบันมีการนำความรู้วิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน การอบรม และจากการศึกษาดูงานพื้นที่อื่น นำมาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรของตนเองให้เหมาะสมกับพื้นที่และเพื่อให้การทำเกษตรเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับศูนย์ติดตามและพยากรณ์เศรษฐกิจการเกษตร (2559) กล่าวถึง ความพร้อมของภาคการเกษตร 4.0 เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ “ภายใต้โมเดลไทยแลนด์ 4.0” ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรสู่การเป็น Smart Farmer และ Young Smart Farmer ที่มีความก้าวหน้าในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตและการตลาด มีการติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการนำข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ในการเกษตรของตนเองมากขึ้น

- ด้านการลดต้นทุนการผลิต มีการทำปุ๋ยใช้เอง คือ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ และลดการใช้ปุ๋ยเคมี หลังจากเกษตรกรได้ทำปุ๋ยใช้เอง สามารถลดต้นทุนจากเดิมได้ ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของเกษตรกร 4.0 ที่เน้นการแก้ไขปัญหาการขาดทุนจากการทำสวนทุเรียน สอดคล้องกับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในประเด็นคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในประเด็นเกษตรกรความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต โดยเกษตรกรมีวิธีการในการลดค่าใช้จ่ายปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ทำปุ๋ยใช้เอง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชฎาธาร สิทธิโท (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลที่สามารถดำรงคงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ผลการวิจัย

พบว่า เกษตรกรมีการปรับตัว คือ เกษตรกรรู้จักพลิกแพลงและประยุกต์ใช้วัสดุเหลือใช้จากการผลิตสับปะรดเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น ทำปุ๋ยหมัก ทำกระดาษใยสับปะรด อีกทั้งมีความสอดคล้องกับนฤมล นิราทรและสุวัจฉรา เปี่ยมญาติ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรจากผลกระทบของข้อตกลงการค้าเสรีต้องการตอบโจทย์สำคัญ 4 ประการ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรพยายามลดต้นทุนการผลิตโดยลดการใช้ปุ๋ยเคมี และหันมาทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง หรือหมักปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองแบบ “ลองผิดลองถูก”

- ด้านการลดต้นทุนด้านแรงงาน ปัจจุบันการทำสวนทุเรียนมีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลมาใช้ในกระบวนการผลผลิตเพื่อทดแทนแรงงานคน คือ รถกระเช้า เพื่อใช้ในการตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียนที่สูง ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและลดแรงงานคนได้ แต่ในพื้นที่ยังไม่มีการนำมาใช้ การตัดแต่งกิ่งเกษตรกรลงมือทำเกษตรด้วยตนเองและบางรายมีการจ้างแรงงานซึ่งเป็นแรงงานในชุมชนที่มีความชำนาญ โดยสอดคล้องกับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในส่วนของคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในประเด็นความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยด้านแรงงาน โดยเกษตรกรใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักและจ้างแรงงานจากภายนอกตามความจำเป็น

- ด้านการตลาด เกษตรกรในพื้นที่มีการเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเชื่อมโยงกับกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลทรายขาว ซึ่งเกษตรกรได้เป็นสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนด้วย ถือว่าเป็นการเปิดช่องทางการตลาดอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อให้กลุ่มลูกค้าที่มีความชอบท่องเที่ยวพักผ่อนท่ามกลางธรรมชาติสีเขียว สามารถมาซื้อทุเรียนถึงหน้าสวน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเกษตรกรและลูกค้า เป็นการเพิ่มโอกาสในการขายต้นพันธุ์ทุเรียน ผลไม้หรือผักอื่น ๆ ได้ที่มีในสวนของเกษตรกร โดยสอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2560, น. 25) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “เกษตรกรมั่นคง ภาคเกษตรมั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” ในด้านเกษตรกรมั่นคง มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่าย สถาบันเกษตรสู่ Smart Group และ Smart Enterprise สร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันเกษตรกรทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ

- ด้านความสำเร็จในการทำเกษตร เกษตรกรมีความสุขและมีใจรักกับการทำเกษตร จึงทำให้เกิดความทุ่มเทและเอาใจใส่ลงมือปฏิบัติทำเกษตรด้วยตนเองตั้งแต่ขั้นตอนแรกการปลูก ดูแลผลผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้รู้จักอาการโรคต่าง ๆ ของทุเรียน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาสุดที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตได้ด้วยตนเอง จากการลองผิดลองถูก รวมถึงใช้ประสบการณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้วิชาการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ในส่วนของคุณสมบัติของเกษตรกร 4.0 ในประเด็นเกษตรกรมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยมีตัวบ่งชี้ คือ มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร สามารถยืนยันได้ว่าสามารถแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในระหว่างการผลิตได้ และสามารถยืนยันได้ว่าผลจากการประกอบอาชีพการเกษตรทำให้มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดี

2.2.2 ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน

การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตร ที่สามารถส่งผลให้เกษตรกรมีความพยายามเพื่อปรับตัว ซึ่งเป็นความต้องการของของสังคมและสภาพแวดล้อมที่ผลักดันให้เกษตรกรต้องปรับตัว โดยมีปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร ดังนี้

- ด้านเทคโนโลยี ในพื้นที่มีการใช้เทคโนโลยีการให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ จากเดิมให้น้ำด้วยสายยาง ส่วนระบบการให้น้ำรูปแบบใหม่เป็นเทคโนโลยีเกษตร 4.0 คือ การให้น้ำระบบการตั้งเวลาเปิดปิดอัตโนมัติเชื่อมต่อกับสมาร์ทโฟน ในพื้นที่เกษตรกรยังไม่มีการนำมาใช้ ทั้งนี้เทคโนโลยีเครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุกของทุเรียน กำลังเป็นที่สนใจของเกษตรกร ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวมีต้นที่สูง เกษตรกรไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะซื้อมาใช้งาน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษดา ชื่นจิตต์ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางของเทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ (Smart Farming Technology) กรณีศึกษา ไร่ไวน์กรานมอนเต้ (Gran Monte) เพื่อรองรับการขับเคลื่อนแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สู่ประเทศไทย 4.0 ผลการศึกษาพบว่า การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้กับภาคการเกษตรถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย เกษตรกรต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ศึกษาวิธีการใช้และสร้างความยอมรับ อีกทั้งเทคโนโลยีที่นำมาใช้ยังมีราคาสูง เกษตรกรรายย่อยยังไม่สามารถหาซื้อเองได้ ยกเว้นผู้ที่มีเงินทุนมากพอที่จะลงทุน และผลผลิตมีมูลค่าที่คุ้มกับการลงทุนในเทคโนโลยีนั้น

- ด้านเศรษฐกิจ การปรับตัวของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลทรายขาว สามารถปรับตัวได้ดีในสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน และมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ที่เน้นให้เกษตรกรมีการบริหารจัดการผลิตให้สินค้ามีคุณภาพตรงความต้องการของตลาด ทั้งนี้เกษตรกรมีแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง (ราชกาลที่9) เกษตรกรทุกรายมีการลดความเสี่ยงจากปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งไม่ได้เพียงทำสวนทุเรียนเพียงอย่างเดียว แต่มีการปลูกพืชที่หลากหลาย และมีอาชีพเสริม คือ มีการรับจ้างทั่วไป อีกทั้งมีการลดรายจ่ายบางอย่างที่ไม่จำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชฎาธาร สิทธิโท (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลที่สามารถดำรงคงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า การปรับตัวของเกษตรกร คือ เกษตรกรมีแนวคิดและวิธีคิดที่เป็นจุดยืนของตน คือ ยึดหลักความความพอเพียงไม่วิ่งตามกระแสนิยม แต่ได้เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและปรับตัวให้สอดรับไปในทิศทางเดียวกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล นิราทรร และสุวัจฉรา เปี่ยมญาติ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรจากผลกระทบของข้อตกลงการค้าเสรี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการปรับตัวพยายามปลูกพืชให้หลากหลายมากขึ้น เข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญาหาอาชีพเสริม เช่น เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา และปลูกยางพารา และมีการปรับตัวด้วยการลดรายจ่าย เช่น เหล้า บุหรี่ และลดการใช้ปุ๋ยเคมี หันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนุจนาจย์ งิดชัยภูมิ และบุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยในการลดต้นทุนการผลิตข้าวนาน้ำฝน

อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า การปรับตัวด้านอาชีพเสริม เกษตรกรหันมาประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนโดยอาชีพที่พบ คือ อาชีพทอผ้าไหม รับจ้าง ค้าขาย เลี้ยงสุกร และอาชีพจักสาน ซึ่งการประกอบอาชีพเสริมเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

- การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เกษตรกรมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศอยู่เป็นประจำ จากกรมอุตุนิยมวิทยา เพื่อวางแผนกระบวนการผลิตและการตลาดเพื่อส่งออกทุเรียน ทั้งนี้พื้นที่เกษตรที่มีความพร้อมมีการติดตั้งสถานีวัดอากาศ และมีการนำอุปกรณ์เซนเซอร์ตรวจอุณหภูมิ เซนเซอร์วัดความชื้น และส่งค่าการแสดงผลต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ในพื้นที่ตำบลทรายขาว เกษตรกรยังไม่มีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของนุจนาจย์ งิดชัยภูมิ และบุศรา ลิ้มนิรันดร์กุล (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยในการลดต้นทุนการผลิตข้าวนาน้ำฝน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการขุดสระน้ำขนาดเล็ก สถานการณ์ภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง และน้ำท่วม เป็นปัญหาสำคัญในการผลิตข้าวนาน้ำฝนในพื้นที่ศึกษา จากสถานการณ์ดังกล่าวเกษตรกรในชุมชน ได้มีการปรับตัวเพื่อให้ดำรงไว้ซึ่งการผลิตข้าวโดยการขุดสระน้ำขนาดเล็กเพื่อช่วยลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฝนแล้งหรือฝนทิ้งช่วง

4. แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

4.1 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ เกษตรกรควรเข้าถึงนักวิจัยด้านการเกษตร เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เกษตรกรควรนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และความรู้วิชาการแบบสมัยใหม่ มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เพื่อให้ได้แนวทางการทำสวนทุเรียนที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งควรมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือของตนเองมากขึ้น เพื่อค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำเกษตร

4.3 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด เกษตรกรควรรักษาชื่อเสียงทุเรียนทรายขาวให้คงอยู่ต่อไป โดยการนำเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เข้ามาร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาคุณภาพทุเรียนและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต ส่งทุเรียนเกรดพรีเมี่ยมขายในตลาดโมเดินร์เทรด โดยมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และมีระบบรับประกันคุณภาพสินค้า ปัจจุบันเกษตรกรควรมีการเพิ่มช่องทางการตลาดในการขายทุเรียนผ่านตลาดออนไลน์มากขึ้น และควรมีการปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในพื้นที่ และสนับสนุนเครื่องมือเทคโนโลยีเครื่องวัดเปอร์เซ็นต์ความสุกของทุเรียน

Prince of Songkla University Pattani Campus

4.4 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค เกษตรกรต้องมีความรู้และได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP และเกษตรอินทรีย์ จากการค้นหาข้อมูลด้วยตนเองเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เกษตรกรต้องสร้างกระบวนผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานดังกล่าว

4.5 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เกษตรกรต้องมีการใช้ลดใช้ปุ๋ยเคมีและใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ ทั้งนี้มีการให้ปุ๋ยทางใบควบคู่กับการให้ปุ๋ยทางราก และควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนหรือเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ มีองค์ความรู้ และการปฏิบัติการทำเกษตร เพื่อให้เกิดการพัฒนาการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรในชุมชน

4.6 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มขายผลผลิต เพื่อร่วมกันบริหารจัดการผลิตและจำหน่าย ให้สามารถลดต้นทุนการผลิตและพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพ ทั้งนี้ควรดำเนินการส่งเสริมให้มีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือมีความสนใจประกอบอาชีพทางด้านเกษตร เข้ามาทำเกษตรและพัฒนาการทำเกษตรในพื้นที่ให้มีความก้าวทันเกษตรสมัยใหม่

ทั้งนี้แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 มีความสอดคล้องกับ แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2565 (2559, น. 33) ที่กล่าวว่า การปรับตัวของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer) เกษตรกรจำนวนมาก ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตเชื่อมโยงไปจนถึงการแปรรูปและการตลาด การขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการใช้ปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะปุ๋ยเคมี สารเคมีการเกษตร ทำให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิต ดังกล่าวมากเกินความจำเป็น นอกจากทำให้ต้นทุนการผลิตสูงแล้ว ยังก่อให้เกิดการตกค้างของสารพิษ ในผลผลิตการเกษตร ส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคในระยะยาว การพัฒนาการเกษตรให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน ต้องอาศัย “เกษตรกร” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ดังนั้น การปรับตัวของเกษตรกร จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เป้าหมาย การพัฒนาการเกษตรของประเทศบรรลุผลสำเร็จได้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการพัฒนา เกษตรกรเป็น Smart Farmer ที่มีความพร้อมทั้งในแง่องค์ความรู้ด้านการผลิต การตลาด มีการนำเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีการปฏิบัติที่ดีมาใช้ผสมผสานกับองค์ความรู้สมัยใหม่ที่เหมาะสมในการพัฒนาการเกษตร โดยคำนึงถึงคุณภาพมาตรฐานและปริมาณความต้องการของตลาด รวมถึงความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ และยังสอดคล้องกับศูนย์ติดตามและพยากรณ์เศรษฐกิจการเกษตร (2559) ได้กล่าวถึง ความพร้อมของภาคการเกษตร 4.0 เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ภายใต้โมเดลไทยแลนด์ 4.0 ภาคการเกษตรควรให้ความสำคัญในการเตรียมพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรสู่การเป็น Smart Farmer และ Young Smart Farmer ที่มีความก้าวหน้าในการนำเทคโนโลยีมา

ใช้ในการผลิตและการตลาด มีการติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการนำข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ในการเกษตรของตนเองมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง "การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี" พบว่า ในกระบวนการผลิตเกษตรกรยังไม่มีการนำเครื่องมือเทคโนโลยีนวัตกรรมใหม่มาใช้ อีกทั้งยังไม่มีการแปรรูปทุเรียนที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า ดังนั้น เพื่อให้เกษตรกรมีการปรับตัวตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะ ดังนี้

1.1 เกษตรกรควรนำเครื่องมือเทคโนโลยีนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในกระบวนการผลิตมากขึ้น เช่น เครื่องวัดเปอร์เซ็นความสุกของทุเรียน รถกระเช้าเพื่อใช้ในการตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียนที่มีความสูงมาก เพื่อให้กระบวนการผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้นและสามารถลดต้นทุนการผลิตและแรงงานคน

1.2 เกษตรกรควรมีการแปรรูปทุเรียนที่หลากหลาย เช่น ทุเรียนทอด แยมทุเรียน ไอศกรีมทุเรียน ลูกอมรสทุเรียน ทุเรียนเชื่อม เป็นต้น เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคที่ชื่นชอบทุเรียนสามารถเลือกซื้อได้หลากหลาย และทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับผู้ที่สนใจจะศึกษาเกี่ยวกับ การปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ควรพิจารณาข้อเสนอแนะเหล่านี้เพิ่มเติม

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบการปรับตัวของเกษตรกรระหว่าง 2 พื้นที่ ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่หลากหลาย และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทแต่ละพื้นที่

2.2 ควรศึกษาศักยภาพความความพร้อมของเกษตรกรในการปรับตัวตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 เพื่อนำข้อมูลเป็นแนวทางในการวางแผนการปรับตัวของเกษตรกรแต่ละพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมตรงความต้องการของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ที่ปลูกพืชชนิดอื่นหรือในพื้นที่อื่น เพื่อให้งานวิจัยมีลักษณะที่หลากหลาย สามารถเป็นทางเลือกในการปรับตัวของเกษตรกรได้มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กนกวรรณ อู่ทองทรัพย์. (2559). การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในภาคเหนือ ภายใต้การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่. *วิทยาการจัดการสมัยใหม่*, 9(1), 94-105.

กฤษดา ชื่นจิตต์. (2559). *การศึกษาแนวทางของเทคโนโลยีฟาร์มอัจฉริยะ (Smart Farming Technology) กรณีศึกษา ไร่ไวน์กรานมอนเต้ (Gran Monte) เพื่อรองรับการขับเคลื่อนแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สู่ประเทศไทย 4.0*. (ประกาศณียบัตรชั้นสูง, สถาบันพระปกเกล้า).

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). *พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคง มั่นคั่ง และยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม2560, จาก http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf.

กันยา สุวรรณแสง. (2536). *บุคลิกภาพและการปรับตัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.

กระทรวงเกษตรกรและสหกรณ์. (2560). *ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2560, จาก http://www.oae.go.th/download/journal/strategic2560-2579.pdf.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). *คู่มือการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่*. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2560, จาก http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER057/GENERAL/DATA0000/00000233.PDF.

กวิศร์ วานิชกุล. (2546). *การจัดทรงต้นและการตัดแต่งไม้ผล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

คณาจารย์สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. (2556). *หลักการจัดการและองค์กร*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

จรัญ ราชนุ้ย. (2560). *รูปแบบศักยภาพการผลิตทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

จรัส อติวิทยาภรณ์. (2553). *หลักการและทฤษฎีทางการบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). สงขลา: สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ฉวี วิชญเนติชัย. (2532). *บุคลิกภาพและการปรับตัว*. กรุงเทพฯ: คณะคุรุศาสตร์วิทยาลัยครูจันทรเกษม.

ชฎาธาร สิทธิโท. (2550). *การศึกษาบทเรียนการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแลที่สามารถดำรงคงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย).

ชมภู จันที และคณะ. (2556). *วิจัยและพัฒนาทุเรียน*. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2560, จาก http://doa.go.th/hrc/chantaburi/images/files/56%20dutechno.pdf.

ชลลดา ทวีคูณ. (2556). *เทคนิคการพัฒนาบุคลิกภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

โชติ บดีรัฐ. (2558). *เทคนิคการบริหาร.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธงชัย สันติวงษ์. (2545). *การจัดการ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นฤมล นิราทร และสุวัจฉรา เปี่ยวญาติ. (2553). *การปรับตัวของเกษตรกรจากผลกระทบข้อตกลงการค้าเสรี.* กรุงเทพฯ: จรัสสนิทวงศ์

นุจนาจย์ งิดชัยภูมิ และบุศรา ลิ้มนิรันด์กุล. (2555). การปรับตัวของเกษตรกรรายย่อยในการลงทุนการผลิตข้าวนาน้ำฝน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. *วิทยศาสตร์เกษตร*, 43(2), 245-248.

เน็ตประชารัฐ. (2560). *Smart Famer เกษตรกรไทยยุคใหม่ 4.0.* สืบค้นเมื่อ 24 ธันวาคม 2560, จาก http://netpracharat.comA3-4.0/2560/08/22/smart-farmer.

ปราณี สุรสิทธิ์. (2556). *การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่องานนิเทศศาสตร์.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แสงดาว.

แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2565). (2559). กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2559). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 11(1), 95-143.

พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์ขจร. (2559). *แนวทางเพื่อการเรียนรู้การวิจัยเชิงคุณภาพ.* กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.

ไพศาล สังข์มคล. (2560). *ดันทุเรียนทรายขาวปัตตานีสู่เกรดพรีเมี่ยม หลังติด 1 ใน 5 ของประเทศ.* สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2560, จาก https://www.kasetkaoklai.com.

มณพิไลย นรสิงห์. (2560). *การพัฒนาคนเพื่อการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ Thailand 4.0.* สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2560, จาก https://mgronline.com/daily/detail/9600000120293.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. (2560). นายกรัฐมนตรี ย้ำทุกภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนประเทศสู่ Thailand 4.0 เพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. *ศรีตรัง*, 40(5), 9.

มนูญ ตะวัฒนะ. (2556). *จิตวิทยาการพัฒนาคุณภาพชีวิต.* กรุงเทพฯ: ธีรพงศ์การพิมพ์.

รตยาภรณ์ ชูภู่. (2554). การจัดการในกระบวนการผลิตต้นพันธุทุเรียนหมอนทองแบบเสียบยอดของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร. *เทคโนโลยีภาคใต้*, 4(1), 23-44.

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2556). *เจาะลึก "Smart Farmer" แค่แนวคิดใหม่ หรือจะพลิกโฉมการเกษตรไทย.* สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2561, จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/1074-img.pdf.

วรภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. (2545). *จิตวิทยาการปรับตัว.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

วรรณภา เสนาดี และปกป้อง ป้อมฤทธิ์. (2560). ทุเรียนและชาวสวนทุเรียนยุค 4.0. *เคหการเกษตร*, 41(6), 56.

วิภาส ทองสุทธิ์. (2551). *การบริหารจัดการที่ดี.* กรุงเทพฯ: อินทภาษ.

แววรวี ลาภเกิน. (2556). *แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชาวสวนทุเรียนจังหวัดนนทบุรี.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปกร).

ศิริพร วรกุลดำรงชัย และคณะ. (2554). *ศึกษารูปแบบการแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศต่อการผลิตทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2560, จาก http://www.ertc.deqp.go.th/ertc/images/stories/user/prmaewmiew/1909255413.pdf.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2546). *การบริหารตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

ศูนย์ติดตามและพยากรณ์เศรษฐกิจการเกษตร. (2559). *Smart Farmer กับการเข้าสู่ "ไทยแลนด์ 4.0 พร้อมกันหรือยัง*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2561, จาก https://www.kasetkaoklai.com/home/2016/09/smart-farmer.

สิริมา แท่นนิล. (2557). *การปรับตัวของเกษตรกรจกปัญหาการปลูกมะพร้าว ในอำเภทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิยาลัยเกษตรศาสตร์).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *เกษตรกรยุคใหม่เพื่ออนาคตประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: [ม.ป.ท.]

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน:กระบวนทัศน์การพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0*. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2561, จาก http://cse.nida.ac.th/main/images/books/suwit_revise.pdf

เสนาะ ติเยาว์. (2544). *หลักการบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หิรัญ หิรัญประดิษฐ์, สุขวัฒน์ จันทรปรรณิก และเสริมสุข สลักเพ็ชร. (2542). *เทคโนโลยีการผลิตทุเรียน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว. (2560). *ข้อมูลพื้นฐานตำบลทรายขาว*. สืบค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2560, จาก http://www.saikhao.go.th.

อานัฐ ตันโช. (2549). *เกษตรธรรมชาติประยุกต์ : หลักการ แนวคิด เทคนิคปฏิบัติในประเทศไทย*. ปทุมธานี: ศูนย์หนังสือ สวทช. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.

Prince of Songkla University Pattani Campus

บุคลานุกรม

นายดลรอมาน สาเมาะบาซา	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2561
นายเลื่อน อภิวัฒนางกรู	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2561
นางรอปีอะห์ รันจานจิต	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2561
นายกอริง เจะสารี	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2561
นายยูโซ๊ะ หมัดโส	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2561
นางสาววินิตา มูณีมูสี	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2561
นายสาหัส หวังหมัด	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2561
นายเกษียร อุดมละบุล	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2561
นายดลกอเดร์ บาเหมบูงา	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2561
นายสว่าง ทองบุญเอียด	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2561
นายบุญศักดิ์ มาเอียด	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2561
นางอาสีด๊ะ มะแอ	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2561
นายอับดุลมายิ มิดคาด	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2561
นายจรัส บุญตามช่วย	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2561
นางฟาตีม๊ะ สลำยาตี	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2561
นายสุรียา มินแลเหม็ง	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2561
นางฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2561
นายดิน บาเหมบูหงา	(ผู้ให้สัมภาษณ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2561

Prince of Songkla University Pattani Campus

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม
ณ ห้องประชุม หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
วันที่ 24 ตุลาคม 2561

ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1. นายเกษียร อุดมละบุล	ผู้จัดการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว
2. นายดลกาเดร์ บาเหมบูงา	ผู้ช่วยเลขานุการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว
3. นายดลรอมาน สะเมาะบาซา	ประธานกรรมการกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว
4. นายดิน บาเหมบูหงา	ประธานศูนย์คัดแยกผลผลิต
5. นางฟาตีม๊ะ สลำยาตี	ฝ่ายการตลาดกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว
6. นางสาววินิตา มูณีมูสี	สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว
7. นายสาหัส หวังหมัด	สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว
8. นางฮาลีม๊ะ ยามูยีมะ	ประชาสัมพันธ์แปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ผศ.ดร.มนูญ ศิริพงศ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตร ภาควิชาเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2. ดร.เทียนทิพย์ ไกรพรม อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตร ภาควิชาเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

3. ดร.รุศดา แก้วแสงอ่อน อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารธุรกิจ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูล

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ที่ ศธ ๐๕๒๓.๒.๐๓/

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

๕ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ด้วยนางสาวซูไรดา สะนิ รหัสประจำตัว ๖๐๓๐๒๒๐๖๓๐ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ ๔.๐ ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี" โดยมี ดร.วันพิชิต ศรีลุช เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขออนุญาตให้ นางสาวซูไรดา สะนิ สัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน จำนวน ๑๘ คน และสนทนากลุ่มตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน จำนวน ๘ คน เพื่อขอข้อมูลใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ โดยนักศึกษาจะประสานงานกับเกษตรกรด้วยตัวเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.วันพิชิต ศรีลุช)
รองคณบดีวิจัยและบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติการแทน
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะ
โทร. ๐ ๗๓๓๑ ๑๓๐๕
โทรสาร ๐ ๗๓๓๓ ๖๒๓๒

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

Prince of Songkla University Pattani Campus

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

.....

<u>คำชี้แจง</u>

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นการเก็บข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การปรับตัวเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน และเพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

2. ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี จำนวน 18 คน

3. ผู้วิจัยขอรับรองว่า ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากความคิดเห็นของท่านจะเป็นประโยชน์ในการทำวิจัย การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งไม่มีผลกระทบต่อตัวท่านแต่อย่างใด และจะเก็บเป็นความลับ พร้อมกับทำลายเอกสารทันทีเมื่อเสร็จสิ้น

4. แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาวอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ 3 คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นางสาวซูไรดา สะนิ
นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

Prince of Songkla University Pattani Campus

แบบสัมภาษณ์เกษตรกร
เรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

1.1 ชื่อ – นามสกุล .....
1.2 ที่อยู่ .....
1.3 วันที่สัมภาษณ์ .....
1.4 เบอร์โทรติดต่อ .....
1.5 เพศ.....
1.6 อายุ .....ปี
1.7 ระดับการศึกษาสูงสุด ระบุ.....
1.8 จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว .....คน
1.9 จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ช่วยทำเกษตร .....คน
1.10 ลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร
( ) เป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด
( ) เช่าที่ดินทั้งหมด
( ) เป็นเจ้าของที่ดินและเช่าบางส่วน
( ) อื่น ๆ ระบุ .....
1.11 ขนาดพื้นที่การทำเกษตรทั้งหมด ..... ไร่
1.12 ระบบการปลูกพืช
( ) ทุเรียนชนิดเดียว
( ) ทุเรียนร่วมกับไม้ผลชนิดอื่น (ระบุ) .....
1.13 พื้นที่ปลูกทุเรียน (ระบุ) .....ไร่ ต้นทุเรียนอายุ ..... ปี
1.14 ประสบการณ์ในการทำสวนทุเรียน ..... ปี
1.15 รายได้จากการทำสวนทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมา.....บาท/ปี
1.16 รายจ่ายจากการทำสวนทุเรียนในรอบปีที่ผ่านมา..... บาท/ปี
1.17 รายได้รวมภาคเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร.....บาท/ครัวเรือน/ปี

Prince of Songkla University Pattani Campus

ส่วนที่ 2 การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

2.1 การบริหารจัดการ “แรงงานหลัก” ในการทำสวนทุเรียน
- 2.1.1 แรงงานคนในครอบครัวกี่คนและมีวิธีการจัดการอย่างไร
- 2.1.2 จ้างแรงงานชั่วคราวกี่คน โดยจ้างในขั้นตอนใด และมีวิธีการอย่างไร

2.2 การบริหารจัดการ “เงินทุน” ในการดำเนินการทำสวนทุเรียน
- 2.2.1 การทำสวนทุเรียนมีค่าใช้จ่ายด้านบ้าง
- 2.2.2 แหล่งที่มาของเงินทุน
- 2.2.3 ผลผลิตในแต่ละปีสามารถที่จะคืนทุนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

2.3 การบริหารจัดการ “วัสดุอุปกรณ์หรือปัจจัยในการผลิต” ในการทำสวนทุเรียน
- 2.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนมีอะไรบ้างและการใช้งานอย่างไร
- 2.3.2 การได้มาของเครื่องมือ ซื้อเองหรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใด
- 2.3.3 เครื่องมือในการทำสวนทุเรียนเพียงพอหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 2.3.4 ปุ๋ยที่ใช้ในการทำสวนทุเรียนได้มาอย่างไร
- 2.3.5 อื่น ๆ .....

2.4 วิธีการ “การจัดการ” ในการดูแลสวนทุเรียนให้มีประสิทธิภาพ
- 2.4.1 วิธีการปลูก
- 2.4.2 การให้น้ำ
- 2.4.3 การใส่ปุ๋ย
- 2.3.4 การตัดแต่งกิ่ง
- 2.4.5 การเก็บเกี่ยวผลผลิต
- 2.4.6 อื่น ๆ .....

2.5 การนำ “เครื่องจักรกลและเทคโนโลยี” มาใช้ในการทำสวนทุเรียน
- 2.5.1 ใช้เครื่องจักรกลอะไรบ้าง
- 2.5.2 การใช้งานของเครื่องจักรกลอย่างไร
- 2.5.2 เทคโนโลยีด้านเครื่องมือ เช่น รถพ่นยา
- 2.5.3 อื่น ๆ .....

2.6 การวางแผน “การตลาด” ในการขายผลผลิตจากสวนทุเรียน
- 2.6.1 ผลผลิตจำหน่ายให้ใคร
- 2.6.2 จำหน่ายผลผลิตในรูปแบบใด เช่น การแปรรูป การขายผลสด
- 2.6.3 สถานที่จำหน่ายผลผลิต
- 2.6.4 ในชุมชนมีการรวมกลุ่มขายผลผลิตหรือไม่อย่างไร
- 2.6.5 อื่น ๆ .....

Prince of Songkla University Pattani Campus

2.7 การบริหารจัดการ “ขวัญและกำลังใจ” ให้กับเกษตรกรที่ร่วมกันดูแลสวนทุเรียน

2.7.1 ด้านสภาพการทำงาน

2.7.2 ด้านความเพียงพอของรายได้

2.7.3 ด้านความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน

2.7.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน

2.7.5 ด้านความเป็นธรรมของการรวมกลุ่ม

2.7.6 ด้านสวัสดิการของกลุ่ม

2.7.7 ด้านความยินดีเต็มใจในการแก้ไขปัญหา

2.7.8 ด้านการนำเสนอถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เพื่อนเกษตรกรด้วยกัน

2.7.9 อื่น ๆ .....

2.8 การใช้ “ข้อมูลข่าวสาร” ในการพัฒนาศักยภาพการทำสวนทุเรียน

2.8.1 โทรทัศน์

2.8.2 วิทยุ

2.8.3 ไลน์

2.8.4 เฟสบุ๊ค

2.8.5 หนังสือพิมพ์

2.8.6 เครือข่าย หรือการเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ

2.8.7 หน่วยงานต่าง ๆ

2.8.8 อื่น ๆ .....

Prince of Songkla University Pattani Campus

ส่วนที่ 3 คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

3.1 มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่

3.1.1 ความรู้การทำเกษตรที่ได้จากการปฏิบัติด้วยตัวเอง

3.1.2 ความรู้ที่ได้รับจากการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ

3.1.3 ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม

3.1.4 ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาดูงาน

3.1.5 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้

3.1.6 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น

3.2 มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

3.2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

3.2.2 สามารถใช้งาน Internet เพื่อสืบค้นข้อมูลการเกษตรได้ จาก Internet Mobile Phone Smart phone เป็นต้น

3.2.3 มีบันทึกหรือบัญชีครัวเรือนเพื่อวางแผนด้านการเงิน

3.2.4 มีบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยวและจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน

3.2.5 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเอง

3.3 มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด

3.3.1 การผลิต

- มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯ
- มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้
- มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ
- การดูแลรักษาผลผลิต
- ใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีอะไรบ้างและใช้อย่างไร
- มีนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการทำสวนอย่างไรบ้าง

3.3.2 การตลาด

- การวางแผนการตลาดเพื่อการส่งออกผลสด
- การแปรรูปผลผลิต มีอะไรบ้าง
- ขายผลผลิตทางออนไลน์
- การเปิดสวนเพื่อการท่องเที่ยว

3.4 มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค

3.4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ

3.4.2 การได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หรือการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง

3.4.3 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ

3.4.4 อื่น ๆ .....

3.5 มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม

3.5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

- ไม่เคยเผาตอซังหรือของเหลือจากการผลิตทางการเกษตร
- ใช้ปุ๋ยชีวภาพและลดการใช้ปุ๋ยเคมี
- ใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการจัดการศัตรูพืช

3.5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

3.5.3 อื่น ๆ .....

3.6 มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

3.6.1 ท่านมีสิ่งจูงใจอะไรที่ทำให้ท่านสนใจในอาชีพเกษตร

3.6.2 ท่านได้เริ่มทำอาชีพเกษตรอย่างไร

3.6.3 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร

3.6.4 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป

Prince of Songkla University Pattani Campus

3.6.5 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร

3.6.6 ท่านมีความภาคภูมิใจการเป็นเกษตรกรสวนทุเรียนของท่านอย่างไร

3.6.7 ท่านมองว่าอะไรเป็นจุดเด่นของอาชีพเกษตรในปัจจุบัน

3.6.8 อื่น ๆ .....

ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

4.1 ปัจจัยภายใน

- ความรู้ในการทำเกษตร เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ด้านทุน
- ด้านแรงงาน
- ด้านการตลาด
- ความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตร

4.2 ปัจจัยภายนอก

- เทคโนโลยีต่าง ๆ
- การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ
- เศรษฐกิจ

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

Prince of Songkla University Pattani Campus

แบบสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย
เรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0
ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

.....

<u>คำชี้แจง</u>

1. แบบสนทนากลุ่มชุดนี้เป็นการเก็บข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การปรับตัวเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานีมีวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกร ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิต่อการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน และเพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0

2. ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี จำนวน 8 คน

3. ผู้วิจัยขอรับรองว่า ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากความคิดเห็นของท่านจะเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียนตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งไม่มีผลกระทบต่อตัวท่านแต่อย่างใด และจะเก็บเป็นความลับ พร้อมกับทำลายเอกสารทันทีเมื่อเสร็จสิ้น

4. แบบสนทนากลุ่มประกอบด้วย 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 แนวทางในการปรับตัวของเกษตรกรสวนทุเรียน ตามแนวคิดเกษตรกร 4.0 หรือ Smart Famers ควรเป็นรูปแบบใด

1.1 ด้านการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่
1.2 ด้านข้อมูลประกอบการตัดสินใจ
1.3 ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด
1.4 ด้านความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค
1.5 ด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม
1.6 ด้านความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

ประเด็นที่ 2 ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นางสาวซูไรดา สะนิ
นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ภาคผนวก ง

ภาพประกอบการเก็บข้อมูล

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาพประกอบการลงพื้นที่สัมภาษณ์
ณ ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

1. ภาพลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน

2. ภาพลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน

Prince of Songkla University Pattani Campus

3. ภาพลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน

4. ภาพลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน

Prince of Songkla University Pattani Campus

5. ภาพลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน

6. ภาพลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาพประกอบการสนทนากลุ่ม

ภาพการสนทนากลุ่มตัวแทนเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียน ณ ห้องประชุม หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาพทุเรียนพันธุ์หมอนทองในพื้นที่ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

1. ทุเรียนพันธุ์หมอนทองในพื้นที่ตำบลทรายขาว

2. ภาพทุเรียนพันธุ์หมอนทองในพื้นที่มีความโดดเด่น เนื้อเนียน เปลือกบาง ไม่มีเสี้ยน และรสชาติดี

Prince of Songkla University Pattani Campus

3. ภาพทุเรียนพันธุ์หมอนทองเกรดพรีเมี่ยม

4. ภาพการคัดแยกทุเรียนเพื่อส่งออก ณ ศูนย์คัดแยกผลผลิต กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนทรายขาว หมู่ที่ 6 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ภาคผนวก จ

ประวัติผู้เขียน

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล ซูไรดา สะนิ

รหัสประจำตัวนักศึกษา 6020220610

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	2560

ทุนการศึกษา

ทุนผลการเรียนดีเด่นเข้าศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีการศึกษา 2560

การตีพิมพ์ผลงานเผยแพร่

ซูไรดา สะนิ, ปริศนา อาแว, ศิริวรา บูสู, อาดีละห์ หะยียูโซะ และอับดุลคอเล็ด เจะแต. (2560). การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษา จุดชมวิวเขากูโต-เทือกเขาบูโด บ้านปาแตรายอ ตำบลเกาะรอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา. *เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการระดับชาติ เครือข่ายนิสิต นักศึกษาและคณาจารย์พัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคม ครั้งที่ 16 "ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในสังคมด้วยพลังชุมชน"* เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (น. 71-78)

ซูไรดา สะนิ และประจวบ ทองศรี. (2560). พฤติกรรมการบริโภคอาหารฟาสต์ฟู้ดของนักศึกษาสาขาวิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. *เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับปริญญาตรี ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 1 "ภาษา สังคม และพหุวัฒนาธรรม"*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. (น. 59)

ซูไรดา สะนิ และวันพิชิต ศรีสุข. (2561). การบริหารจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. *เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติการจัดการครั้งที่ 1 "การจัดการความท้าทายในยุคไทยแลนด์ 4.0"*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ. (น. 126-133)

ซูไรดา สะนิ และวันพิชิต ศรีสุข. (2561). คุณสมบัติของเกษตรกรสวนทุเรียนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตามโมเดลการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0. *เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 "การบูรณาการสหวิทยาการกับอิสลามมานุวัตร: การสร้างสันติภาพและสังคมคุณธรรมอย่างยั่งยืน"*. ปัตตานี: มหาวิทยาฟาฏอนี. (น.1145-1152)